

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİ İHLALLERİNDE
İSPAT STANDARDI

Mustafa AYNA
118613020

Doç. Dr. Kerem Cem SANLI

İSTANBUL
2022

Hub and Spoke Bilgi Değişimi İhlallerinde İspat Standardı
The Standard of Proof in Hub and Spoke Information Exchange

Mustafa AYNA
118613020

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Kerem Cem SANLI**
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Kadir BAŐ**
Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer EROĞLU
Boğaziçi Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih : 20 Ekim 2022

Toplam Sayfa Sayısı : 148

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Hub and Spoke Bilgi Değişimi
- 2) Bilgi Değişimi
- 3) İspat Standardı
- 4) Kartel
- 5) Rekabet Hukuku İhlali

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Hub and Spoke Information Exchange
- 2) Information Exchange
- 3) Standard of Proof
- 4) Cartel
- 5) Competition Law Violation

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİ	4
1. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİ KAVRAMI	4
2. REKABETİ KISITLAYICI BİLGİ DEĞİŞİMİ	7
2.1. Rekabet Kanunu’nun 4. Maddesi Dahilinde Bilgi Değişiminin Değerlendirilmesi.....	10
2.1.1. Bilgi Değişiminde Temel Rekabetçi Kaygılar	10
2.1.2. Bilgi Değişiminde Rekabeti Kısıtlama Amacı	11
2.1.3. Bilgi Değişiminde Rekabeti Kısıtlama Etkisi	12
2.1.3.1. Pazarın Özelliklerinin Bilgi Değişimine Etkisi.....	12
2.1.3.2. Paylaşılan Bilginin Bilgi Değişimine Etkisi	14
3. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN NİTELENDİRİLMESİ	19
İKİNCİ BÖLÜM	27
HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN MEYDANA GELİŞ ŞEKİLLERİ VE UNSURLARI	27
1. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN MEYDANA GELİŞ ŞEKİLLERİ	27
1.1. Tedarikçinin Merkez Perakendecilerin Uydu Olduğu İhtimalde	27
1.2. Perakendecinin Merkez Sağlayıcıların Uydu Olduğu İhtimalde	29
1.3. Matris Şeklinde Gerçekleştirilen Hub and Spoke Bilgi Değişimi	30

1.4.	Perakendeciler ile Üçüncü Kişiler Arasında Gerçekleştirilen Hub and Spoke Bilgi Değişimi	31
2.	HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN UNSURLARI	32
2.1.	Perakendeci A'nın Konumu – Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye Rekabete Hassas Nitelikteki Bilgi Aktarımı	35
2.1.1.	Maddi Unsur Değerlendirmesi.....	35
2.1.2.	Manevi Unsur Değerlendirmesi	36
2.2.	Tedarikçi B'nin Perakendeci C İle Bilgi Değişimi – Tedarikçi B Tarafından Perakendeci A'dan Elde Edilen Rekabete Hassas Nitelikte Bilginin Perakendeci C'ye Aktarılması.....	42
2.2.1.	Maddi Unsur Değerlendirmesi.....	43
2.2.2.	Manevi Unsur Değerlendirilmesi.....	44
2.2.2.1.	Tedarikçi B tarafından Perakendeci A'nın Bilgisi Perakendeci C'ye Aktarıldığında Perakendeci C'nin Bu Bilginin Perakendeci A Tarafından Kendisiyle Paylaşılacak Üzere İletildiğini Bilmesi	44
2.3.	Merkez Konumundaki Teşebbüsün Sorumluluğu.....	46
2.3.1.	Merkez Konumundaki Teşebbüsün Dikey İlişki İçerisinde Olmaması	47
2.3.2.	Merkez Konumundaki Teşebbüsün Dikey İlişki İçerisinde Olması	48
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
	REKABET OTORİTELERİ TARAFINDAN VERİLEN KARARLARDA YER ALAN DEĞERLENDİRMELER VE İSPAT STANDARDI	50
1.	İSPAT STANDARDI	51
1.1.	İspat Standardı Kavramına Genel Bakış	51
1.2.	İspat Vasıtalarına İlişkin Genel Bilgi	53
1.3.	Türk Rekabet Hukuku Uygulamasında İspat Standardı.....	56
1.3.1.	Çeşitli Rekabet Kurulu Kararları Işığında Benimsenen İspat Standardı	58
1.3.2.	İdari Yargı Tarafından Verilen Kararlarda İspat Standardı	61

1.3.2.1.	Danıştay 13. Dairesi'nin 12 Banka Kararı	61
1.3.2.2.	Ankara 6. İdare Mahkemesinin Sahibinden.com Kararı	63
1.3.2.3.	Danıştay 13. Dairesinin Henkel Kararı	64
1.3.2.4.	Ankara 7. İdare Mahkemesinin Opet Kararı	65
1.3.2.5.	Ankara 9. İdare Mahkemesinin Akkim/Hicri Ercili Kararı	66
2.	ÇEŞİTLİ REKABET OTORİTELERİNİN KARARLARI İŞİĞİNDA BENİMSENEN İSPAT STANDARTLARI	67
2.1.	Birleşik Krallık Otoriteleri Tarafından Benimsenen Yaklaşım	67
2.1.1.	Birleşik Krallık – Replica Football Kit kararı.....	68
2.1.2.	Birleşik Krallık – Argos – Littlewoods Kararı.....	72
2.1.3.	Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı.....	77
2.1.4.	Birleşik Krallık – Tesco Kararı	82
2.1.5.	Birleşik Krallık Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler	87
2.2.	Amerika Birleşik Devletleri Otoriteleri Tarafından Benimsenen Yaklaşım	88
2.2.1.	Interstate Circuit Kararı.....	90
2.2.2.	Toys “R” Us Kararı	91
2.2.3.	Guitar Center Kararı.....	92
2.2.4.	ABD Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler.....	94
2.3.	Portekiz Rekabet Otoritesi Tarafından Benimsenen Yaklaşım.....	95
2.4.	Almanya Rekabet Otoritesi Tarafından Benimsenen Yaklaşım	99
2.5.	Rekabet Kurulu Tarafından Benimsenen Yaklaşım.....	101
2.5.1.	Lastik Kararı.....	102
2.5.2.	Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı	104
2.5.3.	PVC Kararı.....	112
2.5.4.	Zincir Market Kararı	115
2.5.5.	Rekabet Kurulunun Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler.....	121

SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA	130

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABİDA	: Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşma
CAT	: Competition Appeal Tribunal (Rekabet Temyiz Mahkemesi)
FTC	: Fair Trade Commission (Federal Ticaret Komisyonu)
Kanun/Rekabet Kanunu	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OFT	: Office of Fair Trading (Adil Ticaret Ofisi)
Yatay İşbirliği Anlaşmaları	: Kılavuz
Hakkında Kılavuz	

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL 1: Tedarikçinin Merkez Perakendecilerin Uydu Olduğu İhtimalde	28
ŞEKİL 2: Perakendecinin Merkez Tedarikçilerin Uydu Olduğu İhtimalde	29
ŞEKİL 3: Matris Şeklinde Bilgi Değişimi	31

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: Bilgi Değişimi Kriterleri.....	18

ÖZET

Rekabet Kurulunun son dönemde yürüttüğü soruşturmalar ve verdiği Zincir Market Kararı ile hub and spoke bilgi değişimi (topla-dağıt bilgi değişimi) konusu yeniden gündeme gelmiştir. Temel itibarıyla unsurları ve böyle bir ihlalin varlığının ortaya konulması için gereken ispat standardı Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık otoritelerinin verdiği kararlar ile şekillenmiştir. Nitekim Rekabet Kurulu da bu yaklaşımı Bilgisayar ve Oyun Konsolları Kararında uygulamıştır. Rekabet Kurulu tarafından hub and spoke iddiası üzerine verilen son karar olan Zincir Market Kararında ise Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımına atıfta bulunularak bir karar verilmiş ve bu karar dahilinde Birleşik Krallık yaklaşımına dair herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Bu yönüyle kararda Rekabet Kurulunun yaklaşım değiştirdiği değerlendirilmektedir. Bu tezin konusunu da hub and spoke ihlalin şartları ve bu ihlal tipinin ispatı için sağlanması gereken ispat standartları oluşturmaktadır. Bu hususlar ortaya konulurken Birleşik Krallık, ABD, Portekiz ve Almanya otoritelerinin verdiği kararların yanında Rekabet Kurulunun bu zamana kadar verdiği dört karardan yararlanılacaktır. Bu kararlar ışığında ise hub and spoke ihlalin ortaya konulabilmesi için gerekli ispat standardının ne olması gerektiği sonucuna ulaşılabacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hub and Spoke Bilgi Değişimi, Bilgi Değişimi, İspat Standardı, Kartel, Rekabet Hukuku İhlali

ABSTRACT

With the recent investigations conducted by the Competition Board and the Chain Market Decision, the issue of the hub and spoke information exchange has come to the agenda again. Its elements and the standard of proof required to establish the existence of such an infringement have been shaped by the decisions of the United States and the United Kingdom authorities. The Competition Board applied this approach in its Decision on Computer and Game Consoles. In the Chain Market Decision, which is the last decision of the Competition Board on the hub and spoke allegation, the Competition Board decided by referring to the approach of the Portuguese Competition Authority and did not make any reference to the United Kingdom approach. In this respect, it is considered that the Competition Board has changed its approach. The subject of this thesis is the conditions of the hub and spoke infringement and the standards of proof required to prove this type of infringement. In this thesis, the decisions of the authorities in the UK, the USA, Portugal, and Germany, as well as the four decisions of the Competition Board so far, will be utilized. In light of these decisions, it will be concluded what the necessary standard of proof should be to establish hub and spoke infringement.

Keywords: Hub and Spoke Information Exchange, Information Exchange, Standard of Proof, Cartel, Competition Law Violation

GİRİŞ

Hub and spoke bilgi değişiminin temelinde yatay seviyede bir rekabete aykırı bir anlaşma/uyumlu eylem bulunmakla birlikte ihlal; dikey seviyedeki teşebbüsler arasındaki iletişimler neticesinde meydana gelmektedir. Tipik yatay ihlallerde ihlale dayanak olarak gösterilen iletişimler çoğunlukla doğrudan rakipler arasında gerçekleşirken; hub and spoke bilgi değişiminde ise ihlale dayanak iletişimler çoğunlukla dikey seviyede faaliyet gösteren sağlayıcı/tedarikçi – perakendeci arasındaki gerçekleşmektedir. Nitekim bu ihlal tipinde yatay seviyede rakipler arasında iletişim ya hiç olmamakta ya da çok az sayıda olmaktadır ve ihlalin temelinde merkez üzerinden gerçekleştirilen iletişimler bulunmaktadır. İhlal yatay seviyede meydana gelmesine karşılık ihlalin ortaya çıkmasında aktif rol oynayan ve rakip konumunda olmayan teşebbüs de ortaya konulan ihlalden yatay seviyedeki teşebbüsler ile aynı oranda sorumlu tutulmaktadır. Nitekim kimi zaman bu ihlalin neticesinde pazarda ortaya çıkan etki, rakip konumunda olmayan teşebbüsün (tedarikçinin/perakendecinin) arzuladığı bir sonuç olabilmektedir. Bu yönüyle ihlalin dikey ilişkiler vasıtasıyla gerçekleştiriliyor olması sebebiyle hub and spoke bilgi değişimi atipik bir ihlal türü olarak değerlendirilmektedir. Atipik olmasının bir diğer sonucu ihlalin özellikleri ve ortaya konulması için gereken ispat standartlarının içtihatlar ışığında şekillenmesidir.

Hub and spoke bilgi değişimi iddiası ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde incelenmiş, akabinde de çeşitli rekabet otoriteleri tarafından bu iddialara yönelik incelemeler yürütülmüştür. Bu otoriteler arasında Birleşik Krallık otoriteleri ön plana çıkmıştır ve benimsediğı ispat standartları diğer rekabet otoritelerine de ışık tutmuştur. Nitekim Rekabet Kurulu da Birleşik Krallık otoriteleri tarafından ortaya konulan ispat standardını hub and spoke bilgi değişimi iddialarını incelediğı kararların çoğunda uygulamıştır.

Son dönemde hub and spoke bilgi değişimi iddialarını en sık inceleyen otoritelerin başında ise Portekiz Rekabet Otoritesi gelmektedir. Nitekim Rekabet Kurulunun

Birleşik Krallık yaklaşımını benimsemediği tek karar olan Zincir Market Kararında Rekabet Kurulu, Portekiz Rekabet Otoritesinin o döneme kadar verdiği iki kararda benimsediği ispat standardını dikkate almıştır. Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararında diğer kararlarından farklı olarak benimsediği bu yaklaşım ispat standardı bakımından değerlendirilmelidir.

Zira Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararına kadarki olan süreçte verdiği kararlarda benimsediği Birleşik Krallık yaklaşımı ile Zincir Market Kararında benimsediği Portekiz yaklaşımı ispat standartları bakımından farklılaşmaktadır. Birleşik Krallık yaklaşımını esas aldığı kararlarda hub and spoke bilgi değişiminin unsurlarını Rekabet Kurulu, dosyada yer alan her bir iletişim ve dosya tarafı her bir teşebbüs özelinde değerlendirmişken; Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımını esas aldığı Zincir Market Kararında ise bütüncül bir yaklaşım sergilemiş ve teşebbüs ve iletişim özelinde bir değerlendirme gerçekleştirmemiştir. Ayrıca Zincir Market Kararında bu yaklaşımın ardından Rekabet Kurulu, ilk defa hub and spoke bilgi değişiminin mevcut olduğu yönünde bir ihlal kararı vermiştir.

Bu açıdan bu tez dahilinde Rekabet Kurulunun benimsemiş olduğu ispat standardı çeşitli rekabet otoriteleri tarafından verilen kararlar ışığında ele alınacak ve bir ihlalin varlığının ortaya konulabilmesi için aranması gereken ispat standardının ne olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda öncelikle ihlalin niteliğinin anlaşılabilmesi adına hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi için gerekli olan unsurlara ve bu ihlalin meydana geliş şekillerine yer verilecektir. Bu unsurlara yer verilirken Birleşik Krallık tarafından ortaya konulan ve birçok rekabet otoritesi tarafından benimsenen şartlar esas alınacaktır.

Akabinde ise genel olarak ispat standardı kavramına değinilecek ve Türk rekabet hukukunda bir ihlalin varlığının ortaya konulabilmesi için gerekli ispat şartının ne olduğu Rekabet Kurulu kararları ile yargısal içtihatlar ışığında ortaya konulacaktır. Bu hususların ardından ise hub and spoke bilgi değişimi ihlalinin ortaya çıkmasında önemli rol oynayan Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri yaklaşımına yer verilecektir. Aynı bölüm dahilinde ayrıca Rekabet Kurulunun son kararında emsal

alması yönüyle Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımına yer verilecektir. Ek olarak hub and spoke bilgi değişimi iddiasını incelemekle birlikte bu incelemenin sonucunda farklı bir karara varan Almanya Rekabet Otoritesinin yaklaşımına da bu bölüm dahilinde yer verilecektir. Bu bölümün sonunda ise Rekabet Kurulunun yaklaşımına yer verilecek ve benimsenen iki farklı yaklaşım bu bölüm dahilinde karşılaştırılacaktır.

Sonuç bölümünde ise bahsi geçen tüm rekabet otoriteleri tarafından verilen kararlar ışığında benimsenmesi gereken ispat standardının ne olduğu ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu açıdan gerek uzun yıllardır uygulanması ve birçok rekabet otoritesi tarafından emsal teşkil etmesi gerekse de ihlalin varlığının ortaya konulabilmesi bakımından karşılanması zor ve yüksek bir ispat eşiği belirlemesi sebebiyle Birleşik Krallık yaklaşımını esas almanın daha doğru bir yaklaşım olduğu ifade edilecektir. Zira detaylı bir analiz gerektiren bu ispat standardı sayesinde ticari hayatın doğası gereği birbiri ile sıklıkla iletişim içerisinde olabilen teşebbüslere yönelik yapılabilecek bütüncül bir değerlendirme hiçbir rekabete aykırı amaç gütmeyen iletişimlerin rekabet kurallarına aykırı olduğu yönünde değerlendirilmesine sebebiyet verebilecektir. Bu yönde bir kanaatin oluşmaması adına Birleşik Krallık yaklaşımının önem teşkil ettiği değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİ

1. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİ KAVRAMI

Türk rekabet hukukunda *hub and spoke* bilgi değişimi; ABC Bilgi Değişimi ya da topla-dağıt bilgi değişimi olarak da ifade edilebilmektedir. Bu bilgi değişiminin tanımı ise OECD tarafından; tedarik zincirinin bir seviyesinde yer alan piyasa aktörleri (“uydu” ya da “uç”) ve zincirin başka bir seviyesinde yer alan müşterek bir ticari ortak (“merkez”) arasında oluşan ve rakip teşebbüsler arasında dolaylı bilgi değişimine ve bir tür danışıklılığa yol açan (herhangi bir sayıda) dikey alışverişler veya anlaşmalar olarak yapılmıştır¹.

Rekabet Kurumu Terimleri Sözlüğü’nde de *hub and spoke*, topla-dağıt kartel olarak yer almış ve aynı sağlayıcı ile dikey ilişki içinde olan rakip dağıtıcıların bu sağlayıcı üzerinden gerçekleştirdikleri dolaylı ve birbirinden bağımsız temaslar yoluyla kurdukları atipik veya merkez-uç olarak da nitelenen üçlü kartel türü olarak tanımlanmıştır.

Yukarıda yer alan ve hemen hemen benzer kavramlar üzerinden gerçekleştirilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere, *hub and spoke* bilgi değişimi; yatay seviyede birbirine rakip konumdaki teşebbüslerin aralarında müşterek bir ticari ortak belirleyerek gerçekleştirdikleri dolaylı iletişimi konu almaktadır. Buna göre bir pazarda ticari faaliyetleri bakımından rakip konumunda olan iki bağımsız teşebbüs, dikey ilişki içerisinde oldukları bir teşebbüs (ortak bir tedarikçi veya perakendeci, üye oldukları bir dernek gibi) aracılığıyla dolaylı şekilde iletişime geçmektedir ve bu iletişimler pazarda rekabeti kısıtlayıcı bir amaç ya da etkiye sahip olmaktadır.

---

¹ OECD: Rountable on Hub and Spoke Arrangements, Background Note (2019), s.2.

Hub and spoke bilgi değişiminin temelinde rakipler arasında gerçekleştirilen ve rekabeti kısıtlayıcı sonuçlar doğuran bir bilgi değişimi bulunmaktadır ve rakip konumundaki teşebbüsler, aracı olarak kullandıkları merkez konumundaki teşebbüs vasıtası ile rekabete hassas nitelikteki bilgilerini dolaylı yoldan deęiřtirmektedir². Bu ihlal türünde ana iletişim, merkez konumundaki teşebbüs üzerinden gerçekleştirilmektedir. Hub and spoke bilgi değişiminde yatay seviyede rakip konumunda olan teşebbüsler arasında doğrudan iletişimlerin olduğu görülebilmekte ise de bu ihlal tipinde ana iletişim doğrudan değil, ortak bir merkez üzerinden gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla bu ihlalin temelinde rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişimi bulunmaktadır ve öğretide de hub and spoke, yaygın biçimde bilgi değişimi başlığı altında ele alınmaktadır³.

Merkez konumundaki teşebbüsün sorumluluğu ise bu ihlal türünde önem teşkil etmektedir. Zira bu ihlalde merkez konumundaki teşebbüs yatay seviyede rakipler arasında bilgi değişiminin gerçekleşmesini sağlamaktadır ve rekabeti sınırlayıcı davranışın gerçekleşmesinde aktif bir rol benimsemektedir. Nitekim gerçekleştirilen bu iletişimler neticesinde iletişimde olan taraflar alt ya da üst pazardaki fiyatların artmasını amalayabilecekleri gibi, yine ortak bir merkez sayesinde pazardaki rakiplerinden birini de dışlamak isteyebileceklerdir. Bu doğrultuda yapılan bu iletişim sarmalı, çok taraflı tek bir bilgi değişimi anlaşması olarak değerlendirilmektedir^{4 5}.

Hub and spoke bilgi değişiminin temelinde dikey iletişimin konu olması ve bu dikey iletişimlerin büyük bir çoğunluğunun da halihazırda ticari ilişki içerisinde bulunan teşebbüsler arasında gerçekleştiriliyor olması sebebiyle bu iletişimlerin

---

² Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 8.

³ Whish, Richard/Bailey, David: Competition Law, 9. Bası, Oxford (2018), s. 552; Aslan, Yılmaz Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, 6. Bası Ekin Yayıncılık (2021), s. 437.

⁴ Odudu, Okeoghene: Indirect Information Exchange: The Constituent Elements of Hub and Spoke Collusion, European Competition Journal, Sayı 7 (2) (2011), s. 208.

⁵ Obrach, Barak: Interstate Circuit and Conspiracy Theories, University of Illinois Law Review, Sayı 2019 (5), s. 1458.

hangi koşullar altında rekabet hukukuna aykırı olduğunun tespit edilmesi ihlalin varlığının ortaya konulması bakımından kritik önem teşkil etmektedir. Zira dolaylı bilgi değişimi zaman zaman alt veya üst pazardaki rakip teşebbüsler arasında aktif bir rekabetin varlığına da işaret edebilmektedir^{6 7}. Ek olarak taraflar arasındaki ticari ilişki uyarınca sadece pazarlık amacıyla dahi rakip teşebbüslerin bilgisi ticari ilişkinin diğer tarafı ile paylaşılabilmektedir ve bu bilgi paylaşımı da esasen ticari hayatın olağan akışına uygundur. Örnek vermek gerekirse bir perakendeci ile tedarikçi arasında gerçekleştirilen iletişim, tamamıyla perakendecinin daha uygun koşullarda ürün tedarik edebilmek adına yaptığı pazarlık dahilinde rakip tedarikçinin bilgisini paylaşmaktan ibaret olabilecektir. Diğer açıdan bir tedarikçi de rakip perakendecilerin uygulamalarını rakip perakendeciye aktararak daha fazla ürün satma yönüne gidebilecektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bir teşebbüsün rakip teşebbüse ilişkin bilgiyi pazar yapısı dahilinde öğrenmesi yapılan iletişimin rekabeti bozma amacıyla yapılmadığı hallerde dikey seviyede bir rekabete aykırılık olarak değerlendirilmeyebilecektir^{8 9}. Bu sebepten ötürü gerçekleştirilen bu bilgi paylaşımlarının rekabete aykırı bir amaçla gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti gerekmektedir. Bunun için de dosyada yer alan iletişimlerin detaylı bir analize tabi tutulması gerekmektedir.

Nitekim Rekabet Kurulunun aşağıda detaylı bir şekilde yer verilecek olan Lastik¹⁰ ve PVC¹¹ Kararlarındaki yaklaşımı da bu durumun açık bir örneğidir. İlgili kararlar dahilinde tedarikçiler ile perakendeciler arasında rakip teşebbüslere ilişkin

---

⁶ Odu, Okeoghene: Indirect Information Exchange: The Constituent Elements of Hub and Spoke Collusion, European Competition Journal, Sayı 7 (2) (2011), s. 217.

⁷ Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 54.

⁸ İngiltere Temyiz Mahkemesi'nin (Court of Appeal) 2005/1071, 1074 ve 1623 sayılı Argos Limited ve Littlewoods Limited v. Office of Fair Trading ve JJB Sports Plc v. Office of Fair Trading kararı, 2006 par. 141.

⁹ Sahuguet, Nicolas/ Walckiers, Alexis: Hub-And-Spoke Conspiracies: The Vertical Expression Of A Horizontal Desire? (2013), s. 5, 8.

¹⁰ Rekabet Kurulunun 16.12.2015 tarih ve 15-44/731-266 sayılı Kararı

¹¹ Rekabet Kurulunun 23.09.2021 tarih ve 21-44/646-323 sayılı Kararı

bilgilerin değiştirilmesini Rekabet Kurulu, pazarlık amacıyla yapıldığı yönünde yorumlamış ve bu iletişimlerin rekabete aykırı olmadığı kanaatine varmıştır.

Yukarıda kısaca açıklanan hususlar ışığında atipik bir yapıya sahip olan ve rekabet hukuku mevzuatında düzenlenen bir ihlal tipi olmayan hub and spoke bilgi değişimi tamamıyla içtihatlar ışığında şekillenmiştir ve gerçekleştirilme şekli sebebiyle diğer rekabet hukuku ihlallerinden daha farklı ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu çerçevede öncelikle bilgi değişimine ve bilgi değişiminin hangi koşullarda rekabete aykırı olabileceğine dair açıklamalara yer verilecektir.

2. REKABETİ KISITLAYICI BİLGİ DEĞİŞİMİ

Hub and spoke bilgi değişiminin tanımlarından da görülebileceği üzere, bu ihlal türünün temelinde yatay seviyede birbiri ile rekabet halinde olan teşebbüsler arasında dolaylı olarak gerçekleştirilen bir bilgi değişimi bulunmaktadır. Geçmiş kararlardan görüldüğü üzere bu ihlal tipinde rakip konumdaki teşebbüsler arasında iletişimin ve bilgi değişiminin konusu çoğunlukla geleceğe dönük fiyatlama kararları olmaktadır. Bununla birlikte hub and spoke bilgi değişimi yalnızca fiyatlama kararlarına ilişkin değil, aynı zamanda yapılan bilgi değişimi sonucunda rakipleri dışlayıcı amaçla da kullanılabilir.

Bilgi değişimi doktrinde “*aynı endüstride faaliyet gösteren iki veya daha fazla teşebbüsün tek yanlı yahut karşılıklı olarak, rekabetçi kararlarına etki eden her türlü ticari bilgilerini paylaşmaları*” olarak tanımlanmıştır.¹² Yine doktrinde bilgi değişimi “*iki veya daha fazla rakip teşebbüsün, rekabete ilişkin kararlarını etkileyebilecek ticari bilgileri değiştirmesi veya değiş tokuş etmesi*”¹³, “iki veya

¹² Pişmaş, Şamil, İktisadi ve Hukuk Açısından Teşebbüsler Arası Bilgi Değişimi, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi Yayın No 280, Ankara, 2012, sf. 5-6.

¹³ Gönenç Gürkaynak ve diğerleri, ““Topla ve Dağıt” Tipi İhlallerin Rekabet Hukuku Boyutu”, BATİDER, Cilt: 29, Sayı: 3, 2013, (Topla ve Dağıt), s. 282.

daha fazla rakip teşebbüsün rekabete ilişkin kararları etkileyebilecek ticari bilgileri değiştirmesi”¹⁴ şeklinde tanımlanmıştır.

Rekabet Kanunu dahilinde bilgi değişimi şeklinde ayrı bir rekabeti sınırlayıcı davranış doğrudan ifade edilmemiştir. Rakip teşebbüsler arasındaki rekabeti sınırlayıcı nitelikteki bilgi değişimleri Rekabet Kanununun 4. maddesi kapsamında bir anlaşma ya da uyumlu eylemin parçası olarak incelenmektedir. Rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişimi kendiliğinden rekabete aykırılık teşkil etmemektedir. Bu noktada gerek bilgi değişimine konu pazarın yapısı gerekse de değiştirilen bilginin niteliği göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz kapsamında bilgi değişiminin taraflar arasında bilgi asimetrisi sorununu çözmesi, teşebbüslerin kendilerinin rakipleriyle kıyaslamalarına imkan sağlayarak etkinliklerini arttırması, teşebbüslerin paylaşılan bilgilerin neticesinde stoklarını azaltması, kolay bozulabilen ürünlerini tüketicilere daha hızlı ulaştırması ya da talepteki istikrarsızlıktan kaynaklı olarak maliyetlerini düşürmesi gibi çeşitli etkinlik artışlarını sağladığı belirtilmiştir¹⁵. Nitekim rakipler arasında bilgi değişimi gerçekleştirilmesi neticesinde; tüketici menfaatleri lehine etkinlik arttırıcı sonuçlar ortaya çıkabileceği gibi, teşebbüslerin geleceğe dönük öngörülerde bulunabilmesini sağlayabilecek, pazara yeni girecek teşebbüslere kolaylık sağlayabilecek, teknolojik gelişmelere yardımcı olabilecek şekilde pozitif sonuçlar da çıkabilecektir.

Öte yandan rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişiminin rekabete aykırı nitelikte sonuçlar doğurması daha sık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde rakipler arasında

---

¹⁴ Gökşin H. Kekevi, Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Birlikte Hakim Durumun Kötüye Kullanılmasında Kolaylaştırıcı Eylemler, (Uzmanlık Tezi), RK, Ankara, 2003, (Uzmanlık Tezi), s. 11; Gürkaynak ve diğerleri, Topla ve Dağıt, s. 285.

¹⁵ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 42.

gerçekleştirilecek bilgi değişiminin konusunun rakiplerin stratejik bilgileri hakkında olması durumunda rekabeti kısıtlayıcı etkiye neden olabileceği ifade edilmiştir¹⁶. Bu kapsamda Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde gerçekleştirilen bilgi değişiminin rekabet üzerindeki etkisinin “*pazarın yoğunlaşma derecesi, şeffaflığı, istikrarı, karmaşıklığı ve pazardaki teşebbüslerin benzerliği gibi pazarın yapısına ilişkin unsurlar ile ilgili pazarı rakipler arası koordinasyona elverişli hale getirebilmesi nedeniyle paylaşılan bilginin niteliğine*” bağlı olduğu da belirtilmiştir¹⁷.

Nitekim rekabete aykırı sonuçlar doğuracak şekilde bir bilgi değişiminin gerçekleştirilmesi neticesinde pazarın şeffaflık seviyesi artarken, pazardaki belirsizlik azalabilmekte ve bunun sonucunda da pazarda rakip konumdaki teşebbüslerin faaliyetlerinin doğuracağı ticari riskler azalmaktadır.

Bu noktada teşebbüsler arasındaki bilgi değişiminin en temel sonucu piyasanın şeffaflaşmasıdır. Yapı itibarıyla şeffaf bir niteliğe sahip olmayan bir pazarda teşebbüsler bilgi değişimini sürekli ve düzenli bir hale getirerek piyasada şeffaflaşma yaratabileceklerdir. Bu kapsamda bilgi değişiminin yoğunluğu ile paylaşılan bilginin niteliğine göre de şeffaflaşmanın derecesi değişecektir. Bu açıdan bilgi değişimi, teşebbüsler arasında koordinasyon oluşturabilecek, piyasa kapama etkisi ortaya çıkarabilecek, pazara giriş engelleri oluşturabilecektir. Keza yine bilgi değişimine taraf olmayan rakip teşebbüsler pazarın dışına itilebileceği gibi pazarda kartelleşmeye de sebebiyet verebilecektir. Aynı zamanda bilgi değişimi, rakipler arasındaki uzlaşmanın bozulup bozulmadığının saptanmasını kolaylaştırdığı için kolaylaştırıcı eylem olarak değerlendirilebileceği gibi bizzat bilgi değişiminin kendisi rekabeti kısıtlayıcı bir anlaşma ya da uyumlu eylem olarak değerlendirilebilecektir.

---

¹⁶ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 43.

¹⁷ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 43.

2.1. Rekabet Kanunu’nun 4. Maddesi Dahilinde Bilgi Değişiminin Değerlendirilmesi

Rekabet Kurumu tarafından çıkarılan Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde bilgi değişimi oluşturduğu temel rekabetçi kaygılar, rekabeti kısıtlama amacı ve rekabeti kısıtlama etkisi bakımından değerlendirilmiştir. Bu bölüm dahilinde benimsenen bu anlayışa paralel olarak bilgi değişiminin oluşturduğu etkiler değerlendirilecektir.

2.1.1. Bilgi Değişiminde Temel Rekabetçi Kaygılar

Rekabeti kısıtlayıcı sonuç doğuran bilgi değişimi dahilinde temel rekabetçi kaygılar Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde işbirlikçi sonuç doğurma ve pazarın rakiplere kapanması olarak ifade edilmiştir.

Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde işbirlikçi sonuca ilişkin vurgulanan ilk husus, bilgi değişiminin sonucunda pazardaki şeffaflığın yapay olarak artması ve teşebbüslerin davranışlarının koordinasyonunu kolaylaştırmasıdır. Rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişimi ile rakip konumundaki teşebbüslerin pazardaki belirsizliklere ilişkin ortak ve uyumlu beklentilere sahip olmaları sağlanabilecek ve böylece teşebbüsler; açık bir anlaşmaya ihtiyaç duymaksızın pazardaki rekabetçi davranışları koordine etmek üzere ortak bir anlayışa varabileceklerdir¹⁸.

İşbirlikçi sonuç bakımından vurgulanan bir diğer husus, teşebbüsler arasında gerçekleştirilen bilgi değişimi ile içsel ve dışsal istikrarın sağlanmasıdır. İçsel istikrar sayesinde pazarda bilgi değişimine taraf olan teşebbüsler, koordinasyon sağlayabilecekleri gibi aralarındaki rekabete aykırı nitelikteki anlaşmaya aykırı davranışları tespit edebileceklerdir. Dışsal istikrar bakımından ise bilgi değişimi

---

¹⁸ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 50.

sonucunda bilgi değişimine taraf olan teşebbüsler, bilgi değişimine taraf olmayan rakipleri pazardan dışlayabileceklerdir¹⁹.

Bilgi değişiminin olası bir diğer sonucu olarak Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde vurgulanan bir diğer husus ise pazarın rakiplere kapanmasıdır. Yatay seviyede birbirine rakip konumda olan teşebbüslerden bazıları arasında gerçekleştirilen ve rekabet açısından stratejik niteliğe sahip olan ve ilgili pazarın önemli bir bölümünü kapsayıcı nitelikte olan bilgi değişimi sonucunda bilgi değişiminin dışında kalan teşebbüsler bakımından pazarın kapanması sonucu doğabilecektir²⁰.

2.1.2. Bilgi Değişiminde Rekabeti Kısıtlama Amacı

Piyasada rekabeti kısıtlama amacıyla yapılan bilgi değişiminin etki incelemesi yapılmasına gerek duyulmaksızın rekabeti kısıtladığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla gerçekleştirilen bilgi değişiminin yasaklanan türden bir bilgi değişimi olup olmadığını ortaya koymak adına amacının ne olduğu irdelenmeli ve bu irdeleme aşamasında gerek hukuki gerekse de iktisadi açıdan bilgi değişiminin sonuçları ortaya konulmalıdır. Bu incelemenin ardından bilgi değişiminin amacının rekabeti kısıtlamak olduğu ortaya konulması halinde bu bilgi değişiminin etkisine bakılmadan yasak olduğu kanaatine varılmalıdır.

Bu çerçevede genel olarak rakipler arasında gelecekte uygulanması planlanan fiyat, üretim ya da satış miktarı gibi bilgilerin değişimi genellikle fiyat ya da miktar tespiti amacıyla yapıldığından amaç itibarıyla rekabeti kısıtlayıcı olarak değerlendirilmektedir.

---

¹⁹ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 51-52.

²⁰ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 53.

2.1.3. Bilgi Değişiminde Rekabeti Kısıtlama Etkisi

Bilgi değişimi amaç itibarıyla rekabeti sınırlayıcı değilse, rekabet üzerindeki olası etkilerinin tespit edilebilmesi bakımından somut olayın özellikleri göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu değerlendirme gerçekleştirilirken ise gerek bilgi değişiminin gerçekleştirildiği pazarın yapısı gerekse de bilgi değişimine konu bilginin niteliği önem teşkil etmektedir.

Bu aşamada pazarın yapısı değerlendirilirken; pazarın şeffaflığı, yoğunlaşma derecesi, karmaşıklığı, istikrarı, pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin faaliyet yapılarının benzerliği gibi hususlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Gerçekleştirilen bilgi değişimi bakımından ise bilginin rekabete duyarlı bilgi niteliğinde olup olmadığı, bilgi değişiminin pazarı kapsama seviyesi, bilginin toplulaştırılmış mı yoksa teşebbüs özelinde mi olduğu, değişime konu verinin güncelliği, gerçekleştirilen bilgi değişiminin zamansal açıdan sıklık seviyesi, paylaşılan bilginin kamuya açık olup olmadığı ve bilgi değişiminin kamuya açık yapılıp yapılmadığı gibi hususlar değerlendirilmektedir.

2.1.3.1. Pazarın Özelliklerinin Bilgi Değişimine Etkisi²¹

Bir pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin ortak bir amaca ulaşmak adına bir işbirliği içerisinde bulunmaları çok kolay değildir. Özellikle pazarda çok oyuncunun bulunduğu, talebin düzenli seyretmediği ve ürünlerin birbirinden farklılaştığı pazarlarda rakip teşebbüsler arasında bir koordinasyonun kurulması oldukça zordur. Buna karşılık bu durumun tam aksi şekilde pazarın şeffaf, yoğunlaşmış, karmaşık nitelikte olmayan, teşebbüslerin faaliyet yapılarının benzer ve istikrarlı olduğu bir durumda ise pazarda faaliyet gösteren rakip teşebbüsler arasında gerçekleştirilen bilgi değişimi sonucunda işbirliğine ulaşmak kolaydır.

---

²¹ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, para. 60-66.

Bu açıdan ilk olarak pazarın şeffaflık derecesi göz önünde bulundurulduğunda; niteliği gereği şeffaf olan pazarlarda rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişimlerinin pazardaki rekabeti olumsuz seviyede etkilemesi olasıdır. Bir pazarda meydana gelen bilgi değişimi sonucunda pazarın şeffaf hale gelmesine katkıda bulunmayan ya da bilgi değişimi sonrasında pazardaki şeffaflık seviyesinde bir değişim yaşanmaması halinde bu bilgi değişiminin pazarda rekabeti kısıtlayıcı etki doğurma ihtimalinin düşük olduğu değerlendirilir. Buna karşılık pazarda fiyat, maliyet, stok, talep gibi rekabete hassas olarak değerlendirilebilecek bilgilerin değiştirilmesi halinde pazardaki şeffaflık seviyesi yapay bir şekilde artış gösterebilecek ve bu da pazarda rekabeti bozucu etki doğurabilecektir.

Pazarın yoğunlaşma derecesi bakımından bir değerlendirme gerçekleştirildiğinde; görece az oyuncunun bulunduğu pazarlarda rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişiminin pazarda rakipler arasında işbirlikçi sonuç doğurma ihtimalinin yüksek olduğu kabul edilmektedir. Öte yandan pazarda çok oyuncunun olduğu pazarlarda ise rakipler arasında gerçekleştirilecek olan bilgi değişiminin rekabeti kısıtlayıcı etki doğurma ihtimali daha düşüktür. Doktrinde bu hususa ilişkin olarak az oyunculu pazarlarda rakipler arasında gerçekleştirilen bilgi değişiminin rekabetçi açıdan kaygı doğurucu nitelikte olduğu, buna karşılık yoğunlaşmamış piyasalarda meydana gelen bilgi değişiminin ise etkinlik doğurucu olduğuna dair de bir görüş bulunmaktadır.²²

Pazarın karmaşıklık seviyesi ve pazarın istikrarlı bir yapı seyredip seyretmediğine ilişkin olarak pazarın karmaşık bir yapıda olması halinde rakiplerin işbirlikçi sonuçlara ulaşmaları daha zor iken; arz ve talep koşullarında fazla değişikliğin olmadığı dengeli pazarlarda ise bu daha kolaydır. Yine maliyet, talep, pazar payı, teşebbüslerce satışa sunulan ürün gamı gibi hususların benzer olduğu bir pazar yapısında teşebbüslerin pazardaki rekabet parametreleri de benzerlik

---

²² ASLAN, E. F., (2012), Rekabet Hukuku Uygulamasında Bilgi Değişimi, Rekabet Dergisi, s.10.

taşıyacağından ötürü bu pazarlarda yapılacak bir bilgi değişimi pazarlardaki koordinasyon ihtimalini oldukça kuvvetlendirecektir.

2.1.3.2. Paylaşılan Bilginin Bilgi Değişimine Etkisi

Rakip teşebbüsler arasında gerçekleştirilen bilgi değişiminin bilginin niteliği bakımından incelenmesi aşamasında göz önünde bulundurulacak en kritik unsur, paylaşılan bilginin stratejik bilgi olma niteliğini taşıyıp taşımadığı hususudur. Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz dahilinde rakip teşebbüsler arasında fiyat, miktar, müşteri, maliyet, ciro, satış, alım, kapasite, ürün nitelikleri, pazarlama planları, riskler, yatırımlar, teknolojiler, ar-ge programları gibi bilgilerin rekabete duyarlı bilgi olduğu kabul edilmektedir ve bu bilgiler arasında fiyat ve miktara ilişkin bilgilerin stratejik niteliği en yüksek bilgiler olduğu, bunların maliyete ve talebe ilişkin bilgilerin takip ettiği belirtilmiştir²³. Rekabet Kurulu tarafından bir diğer kararında bilginin stratejik öneme sahip olmasının bilgi değişiminin sıklığına, pazardaki bağlamına, verilerin hacmine ve güncelliğine bağlı olduğu ifade edilmiştir²⁴.

Bununla birlikte bu bilgiler her koşulda rekabete hassas bilgi olarak kabul edilmemektedir ve inceleme konusu yapılan pazarlara göre bilginin stratejik bilgi olma özelliği değişkenlik gösterebilecektir. Örneğin bir teknoloji şirketi bakımından Ar-ge çalışmaları stratejik niteliği en yüksek bilgi olarak değerlendirilebilirken; bir çimento şirketi bakımından stok bilgisi stratejik bilgi olarak değerlendirilebilecektir.

Bilginin stratejik nitelikte bilgi olduğu hususunun yanında paylaşılan bilginin güncelliği de rekabeti kısıtlayıcı nitelikte olup olmadığına yönelik değerlendirme

---

²³ Rekabet Kurulunun 16.03.2016 tarih ve 16-10/162-72 sayılı Oluklu Mukavva Sanayicileri Derneği Kararı, para. 67.

²⁴ Rekabet Kurulunun 28.11.2017 tarih ve 17-39/629-275 sayılı Allianz – Fiba Muafiyet Kararı, para. 39.

yapılırken göz önünde bulundurulmuş unsurlardan biridir. Bu kapsamda ne kadar eski tarihli bilginin değiştirilmesinin rekabet hukuku ihlali yaratacağı konusunda bir eşik bulunmamaktadır ve bilgi değişiminin gerçekleştirildiği pazarın yapısı bu bilgi değişiminin rekabeti kısıtlayıcı etkisinde belirleyici etkiye sahiptir. Örneğin homojen ürünlerin bulunduğu bir pazarda değişime konu bilginin işbirlikçi sonuç doğurma olasılığı heterojen ürünlerin bulunduğu pazara kıyasla daha farklıdır ve homojen pazarlarda bilginin eskime süresi daha uzun süreli olduğundan her ne kadar geçmiş bilgi olsa da rekabetçi sonuç doğurma ihtimali bulunmaktadır. Bununla birlikte genel olarak niteliği gereği geçmiş tarihli olan bir verinin rekabeti kısıtlama olasılığının, güncel veya geleceğe yönelik veriler ile kıyaslandığında pazarda işbirlikçi sonuç doğurma ihtimali düşüktür.

Yine paylaşılan bilginin rakipler arasında işbirlikçi sonuç doğurma ihtimalinin değerlendirilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus, bilginin teşebbüs özelinde mi yoksa toplulaştırılmış veri mi olduğudur. Toplulaştırılmış yani bir diğer deyişle herhangi bir teşebbüsle bağdaştırılması mümkün olmayan bir verinin rakip teşebbüsler arasında paylaşılması rekabeti kısıtlayıcı nitelikte bir sonuç doğurma ihtimalinin oldukça düşük olduğu kabul edilebilecektir. Zira bilgiler anonimleştikçe rakiplerin davranışlarını gözlemleme imkânı teşebbüs sayısının yüksekliğine bağlı olarak azalacaktır²⁵. Hatta bir pazar dahilinde üretim, satış, girdi, bileşen maliyetleri gibi verilerin toplulaştırılmış bir şekilde pazardaki oyuncular ile paylaşılması, pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin kendilerini sektör ortalamaları ile karşılaştırmalarına imkan tanıyabileceği ve teşebbüslerin verimliliklerini arttırıcı sonuçlar doğurabileceği için etkinlik arttırıcı olarak değerlendirilebilecektir.

Öte yandan toplulaştırılmış veri olsa da, az sayıda oyuncunun bulunduğu pazarlarda bu verinin rekabeti kısıtlayıcı etki doğurma ihtimali söz konusu olabilecektir.

---

²⁵ Pişmaf, İktisadi ve Hukuki Açından Teşebbüsler Arası Bilgi Değişimi, 2012, sayfa 13.

Teşebbüs özelinde bir verinin bilgi değişimine konu olması halinde ise ilgili bilgilerin rekabeti kısıtlayıcı nitelikte olma ihtimalinin toplu veriye kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilecektir. Zira bu yönde bir bilgi paylaşımı pazarda teşebbüslerin ortak bir anlayışa varmalarını kolaylaştırabilecektir. Ayrıca rekabete aykırı anlaşma içerisinde olan teşebbüslerin birbirleri ile teşebbüs özelinde veri paylaşımları rekabete aykırı anlaşmaya uyum sağlanıp sağlanmadığının tespitinde de önemli rol oynayabilecek ve rekabete aykırı anlaşmaların izlenmesinden ve uyum sağlamayan teşebbüslerin rekabete aykırı davranan teşebbüsler içerisinde cezalandırılmasına da olanak tanıyabilecektir.

Değiştirilen bilginin rekabeti kısıtlayıcı etkiye sahip olup olmadığı hususu bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus, bilgi değişiminin ne sıklıkla yapıldığıdır. Rakip teşebbüsler arasında sıklıkla gerçekleştirilen bilgi değişimi taraflar arasında anlaşılan rekabete aykırılığın denetlenmesini ve anlaşmaya sadık kalınmasını destekleyici bir etki doğurmaktadır.

Öte yandan rakipler arasında bilgi değişiminin sıklıkla yapılıp yapılmadığı hususu rekabetçi etkinin değerlendirilmesinde tek başına bir önem teşkil etmemektedir. Zira homojen pazarlarda yapılacak tek seferlik bir bilgi değişimi dahi, teşebbüslerin faaliyetleri üzerinde uzun süre etki edebilirken; heterojen ve çok değişken bir pazar yapısında ise bilgi değişiminin sıklıkla yapılmaması durumunda pazarda işbirlikçi sonuç doğurma ihtimalini düşürecektir.

Bilgi değişimi bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir diğer unsur ise bilgi değişimine taraf olan teşebbüslerin pazarı ne derece kapsayıcı etkiye sahip olduğudur. Çok sayıda teşebbüsün faaliyet gösterdiği pazarlarda bilgi değişiminin pazardaki sınırlı sayıda oyuncu tarafından yapılması durumunda bu bilgi değişimi pazarda hiçbir etki doğurmayabileceği gibi, az oyuncunun bulunduğu pazarlarda yapılan bilgi değişimi rekabeti kısıtlayıcı sonuç doğurabilecektir. Keza az ya da çok oyuncu bulunması fark etmeksizin bilgi değişimine taraf olan teşebbüslerin pazarın büyük bir kısmını kapsamaması halinde ise bu bilgi değişimi oyuncu sayısından bağımsız olarak rekabeti kısıtlayıcı etkiye sahip olabilecektir.

Bu husus ile bağlantılı olarak bilginin tek taraflı mı yoksa çift taraflı mı değişime konu olduğu hususu da bilgi değişiminin pazardaki rekabet üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi bakımından değerlendirilebilecektir. Yatay Kılavuz dahilinde bir teşebbüsün rekabete hassas bilgilerini rakiplerine tek taraflı olarak duyurması ile çift taraflı olarak bilgi değişimi gerçekleştirilmesi arasında bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu yaklaşımın arkasında teşebbüslerin davranışlarını rakiplerinin stratejilerine göre uyarlayacağı yönünde varsayım bulunmaktadır.

Son olarak gerçekleştirilen bilgi değişiminin kamuya açık olup olmama hususu da değerlendirmeler dahilinde göz önünde bulundurulabilecektir. Rakipler arasında bilgi değişimi tamamıyla kapalı kapılar ardında gizli olarak yapılabileceği gibi kamuoyuna yapılan duyuru ve açıklamalar ile de yapılabilecektir. Kamuoyuna yapılan duyurular gizli yapılan bilgi değişimine kıyasla rekabet kurallarının ihlal etme ihtimali daha düşük olsa da kamuoyuna yapılan açıklamalar ile de rekabet kurallarını ihlal edici nitelikte olabilecektir.

Rekabet Kurulu tarafından Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Birliği tarafından yapılan menfi tespit ve/veya bireysel muafiyet başvurusunda bilgi değişimine dair aşağıdaki tablo ile esasen yukarıda yer verilen hususlar özetlenmiştir²⁶:

---

²⁶ Rekabet Kurulunun 15.02.2018 tarih ve 18-05/79-43 sayılı Kararı, para. 74.

TABLO 1: Bilgi Değişimi Kriterleri

Kriter		Derece	Rekabet Üzerinde Etkisi
Pazarın Yapısı Bakımından	Şeffaflık	Yüksekse	Yüksektir
	Yoğunlaşma	Yüksekse	Yüksektir
	Pazarın Karmaşıklığı	Yüksekse	Düşüktür
	Pazarın İstikrarı	Yüksekse	Yüksektir
	Firmaların Benzerliği	Yüksekse	Yüksektir
Bilginin Niteliği Bakımından	Stratejik Bilgi	Yüksekse	Yüksektir
	Pazarı Kapsama	Yüksekse	Yüksektir
	Bireysel	Yüksekse	Yüksektir
	Toplulaştırılmış	Yüksekse	Düşüktür
	Verinin Güncelliği	Yüksekse	Yüksektir
	Bilgi Değişiminin Sıklığı	Yüksekse	Yüksektir
	Bilgilerin Kamuya açıklığı	Yüksekse	Düşüktür

3. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN NİTELENDİRİLMESİ

İlerleyen bölümlerde detaylıca incelenecek olmakla birlikte hub and spoke bilgi değişiminin rekabet hukukunda nasıl sınıflandırılacağı da önem teşkil etmektedir. Bir ihlalin ortaya konulması halinde rekabet hukuku ihlali anlaşma, uyumlu eylem ya da teşebbüs birliği kararı şeklinde nitelendirilmektedir. Rekabet Kanunu dahilinde bu ihlal tiplerine yer verilmiş olmakla birlikte teşebbüsler arasındaki bir koordinasyonun varlığının ortaya konulması halinde rekabete aykırılığın türüne dair net bir sınıflandırma yapılmasının değerlendirme neticesini etkilemediği kabul edilmektedir.

Rekabet hukuku uygulamasında anlaşma kavramı geniş olarak yorumlanmaktadır ve bu yorumlama dahilinde anlaşmanın yazılı olup olmaması ya da hukuki açıdan bağlayıcı olarak nitelendirilip nitelendirilmemesi önem teşkil etmemektedir. Anlaşma ya da uyumlu eylem kavramına ilişkin Rekabet Kanunu dahilinde bir tanımlamaya yer verilmemiş olmakla birlikte tanımlamalar içtihat ve çıkarılan kılavuzlar ile şekillenmiştir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından Quinine davasında bir anlaşmanın varlığı bakımından tarafların ortak iradelerinin açıkça ortaya konulmasının yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır²⁷. Bayer kararında ise Avrupa Birliği Adalet Divanı daha net bir tanım yapmış ve en az iki teşebbüs arasındaki irade uyuşması olarak anlaşma kavramını tanımlamıştır. Yine aynı kararda teşebbüslerin iradelerinin açıkça ortaya konulması halinde anlaşmaların şeklinin önem arz etmediği ifade edilmiştir²⁸.

Doktrinde ve uygulamada anlaşma kavramı bakımından kabul edilen baskın görüş, anlaşma sözcüğünün hukuken geçerli ve bağlayıcı olan anlaşmalarla birlikte, her türlü bilgi açıklamalarını, fiili davranışları, centilmenlik anlaşmalarını, karşılıklı niyet açıklamaları ve taahhütleri dahi kapsayan çok geniş bir kavram olduğu

---

²⁷ Case 41/69, ACF Chemiefarma NV v. Commission (Quinine) [1970] ECR I-661, para. 112.

²⁸ Case T-41/96, Bayer v. Commission [2000] ECR II-3383, para. 69.

yönündedir²⁹. Bu açıdan rekabet mevzuatlarında anlaşmaların hukukten bağlayıcı olup olmamasına ilişkin olarak bir ayrım yapılmamıştır³⁰. Türk rekabet hukukunda da bu konuda bir ayrım yapılmamış ve bağlayıcı olan sözleşmeler ile hukukten bağlayıcı olmayan anlaşmalar da bu kapsama dahil edilmiştir. Bu açıdan Rekabet Kanununda anlaşma ifadesinin bilinçli şekilde kullanıldığı yönünde herhangi bir şüphe bulunmamaktadır.

Uyumlu eylem kavramı ise genel olarak anlaşma boyutuna varmayan, rekabeti kısıtlayıcı nitelikteki ilişkilerin rekabet mevzuatı kapsamı dışında kalma riskinin bertaraf edilmesi amacıyla kabul edilmiştir. Yatay İşbirliği Anlaşmaları Kılavuzunda uyumlu eylem teşebbüsler arasında tam anlamıyla bir anlaşmanın yapıldığı aşamaya gelmeden, rekabetin getirdiği risklerden kaçınmak ve kendi bağımsız davranışlarının yerine geçmek üzere bilinçli olarak yapılan her türlü pratik işbirliği ve koordinasyon olarak tanımlanmıştır³¹. Bu tanım Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından Dyestuffs kararında yapılan tanıma oldukça benzemektedir³². Suiker Unie davasında ise Avrupa Birliği Adalet Divanı uyumu eylemi mevcut veya potansiyel rakiplerinin pazardaki davranışlarını etkileme yahut geleceğe ilişkin kararlarını rakiplerine ifşa etme amacı ya da etkisi bulunan her türlü doğrudan veya dolaylı iletişim olarak tanımlamış ve kavramı biraz daha genişletmiştir³³.

Bu açıdan uyumlu eylem kavramının varlığının iki temel kritere dayandığı söylenebilecektir. Buna göre rekabetin yerini pratik işbirliğine bırakacak

---

²⁹ Sanlı, Kerem Cem, Türk Rekabet Hukukunda Haksız Fiil Sorumluluğu, Rekabet hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-I, s. 77.

³⁰ Arı, Zekeriyya: Rekabet Hukukunda Danışıklılık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, s. 61.

³¹ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, s. 1.

³² Case 48/69, Imperial Chemical Industries Ltd. Commssion (Dyestuffs) [1972] ECR I-619, para. 64.

³³ Coöperative Vereniging “Suiker Unie” UA and Others v. Commission (Sugar) [1975] ECR I-1663, para. 174.

teşebbüsler arası fikri bir uzlaşmanın mevcudiyeti aranmakta ve bu uzlaşmanın doğrudan veya dolaylı bir iletişim aracılığıyla gerçekleşmesi gerekmektedir³⁴.

Yukarıda ifade edilen Dyestuffs ve Suiker Unie kararlarında koordinasyon veya işbirliği bir pazar davranışı olarak ortaya çıkmakla birlikte pazar davranışlarının ispat zorunluluğu Hüls kararı ile birlikte kaldırılmıştır. Hüls kararında Avrupa Birliği Adalet Divanı uyumlu eylemin uyum, davranış ve bu ikisi arasında nedensellik bağı olmak üzere üç unsuru olduğunu belirtmiştir³⁵. Bu karar uyarınca rakiplerin gelecekteki davranışlarına ilişkin belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla birbirleriyle iletişime geçtiklerinin tespiti halinde teşebbüslerin kendi stratejilerini belirlerken bu bilgileri kullanacakları varsayılmaktadır³⁶. Kararda vurgulanan bu karine ile teşebbüsler arasında bilgi değişiminin varlığının ortaya konulması yeterli hale gelmiş ve Komisyonun ispat yükü hafifletilmiştir³⁷.

Yine bu karar uyumlu eylemin çerçevesinin geniş belirlenip belirlenmemesi yönündeki tartışmaları getirmiş ve pazardaki oligopolistik bağımlılığın uyumlu eylem kapsamında değerlendirilmesi endişesini ortaya çıkarmıştır. Bu hususa ilişkin Wood Pup II kararında bilinçli paralellik ile uyumlu eylem arasında fark ortaya konulmuştur. Zira kararda uyumlu eylemin varlığı bakımından teşebbüsler arasında bir iletişimin mevcudiyetinin şart olduğu teşebbüsler arasında herhangi bir iletişim gerçekleştirilmeksizin piyasada ortaya çıkan fiyat liderliği, fiyat sinyalleri gibi durumların hukuka aykırı olmadığı ifade edilmiştir.

Uyumlu eylem bakımından dikkate alınması gereken bir diğer Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararı Anic Kararıdır³⁸. İlgili karar dahilinde ABAD teşebbüslerin

---

³⁴ Whish, R, Fighting Cartels: The Legal Meaning of Conspiracy, Fighting Cartels-Why and How? Swedisch Competition Authority, 2001, Stockholm s. 108.

³⁵ Case C-199/92P, Hüls AG v. Commission [1999] ECR I-4287, para. 161.

³⁶ Case C-199/92P, Hüls AG v. Commission [1999] ECR I-4287, para. 162.

³⁷ Albors-Llorens, A. Horizontal Agreements and Concerted Practices in EC Competition Law: Unlawful and Legitimate Contacts Between Competitors, The Antitrust Bulletin, Vol. 51, No. 4. s. 848.

³⁸ Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Anic Partecipazioni SpA arasındaki C-49/92 P sayılı Dava, ECLI:EU:C:1999:356.

uyumlu hareket etme davranışıyla pazarda sonradan sergiledikleri davranış arasında bir sebep sonuç ilişkisinin bulunması gerektiğini ifade etmiştir.³⁹ Bununla birlikte, Adalet Divanı aynı zamanda Anic karinesi olarak bilinen ve söz konusu teşebbüslerce aksi ispat edilmediği müddetçe, uyumlu anlaşmalara katılan ve pazarda faal olmaya devam eden teşebbüslerin, pazardaki davranış stratejilerine karar verirken ve bilhassa uzun vadede düzenli bir şekilde uyumlu hareket ederken rakipleri ile değişimini gerçekleştirdikleri bilgileri dikkate aldıklarına dair bir karine bulunması gerektiği yönünde bir tespitte bulunmuştur.⁴⁰

Anic kararından sonra ise Avrupa Birliği Adalet Divanı karinenin aksinin nasıl ispatlanabileceğine dair bir başka kararında değerlendirmede bulunmuştur. Buna göre ABAD; teşebbüs tarafından sadece koordinasyona aleni olarak mesafe koyma veya koordinasyonu resmi mercilere ihbar etme yoluyla değil, aynı zamanda esas itibarıyla koordinasyonun göz ardı edildiğine veya buna aykırı hareket edildiğine dair sistematik bir uygulamanın da aksine kanıt olarak gösterilebileceğine hükmetmiştir.⁴¹ Bu açıdan uyumlu eylemin sistematik olarak göz ardı edildiği veya uyumlu eylem konusu uyuşmanın aksine hareket edildiğini gösteren fiyat uygulamaları Anic karinesinin aksini ispatlamak için kullanılabilecektir.

Rekabet hukukunda anlaşma ve uyumlu eylemlerin birbirinden ayrı kavramlar olduğu kabul edilmekle birlikte bu iki kavram birbirinin devamı niteliğinde olabilecektir. Rekabeti bozma amacı olan bir anlaşma, zamanla uyumlu eyleme dönüşebilecek ve bu iki kavram tek bir olay özelinde gerçekleşebilecektir. Bu açıdan Komisyon Polypropylene kararında anlaşma ve uyumlu eylem kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğunu belirtmişse de bir kartelin eş

---

³⁹ Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Anic Partecipazioni SpA arasındaki C-49/92 P sayılı Dava, ECLI:EU:C:1999:356, para. 118.

⁴⁰ Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Anic Partecipazioni SpA arasındaki C-49/92 P sayılı Dava, para. 121.

⁴¹ UAB ve Diğerleri ile Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba arasındaki C-74/14 sayılı “Eturas” Davası, ECLI:EU:C:2016:42, para. 49.

zamanlı olarak her iki danışıklılık türünün unsurlarını birden taşıyabileceğini kabul etmiş ve ihlalin hukuki niteliğini anlaşma ve uyumlu eylem olarak tespit etmiştir.

Nitekim Komisyonun bu yaklaşımına benzer bir yaklaşım Rekabet Kurulu tarafından da benimsenmiştir. Zira Rekabet Kurulu kimi kararlarında anlaşma kavramını kullanmayı tercih etmiş ve bu kavramdan yola çıkarak anlaşma ve uyumlu eylem ayrımının çok önem arz etmediğini ifade etmiştir⁴². Yine aşağıda detaylı bir şekilde incelenecek olan Zincir Market Kararında Rekabet Kurulu, ihlali anlaşma veya uyumlu eylemler olarak ifade etmiş, bu açıdan net bir değerlendirmeye gitmemiş ve dosya dahilinde bir kartelin varlığından bahsetmiştir. Bu açıdan her ne kadar farklı kavramlar olsa da anlaşma ve uyumlu eylem kavramlarının rekabet otoriteleri tarafından birlikte ya da önemli bir ayrım göz etmeksizin kullandığı söylenebilecektir.

Bu açıdan anlaşma ve uyumlu eylem günün sonunda bir irade uyuşmasını ifade etmektedir ve bu irade uyuşması ihlale taraf teşebbüslerce açık ya da örtülü şekilde ortaya konulabilmektedir. Bu noktada anlaşma ve uyumlu eylem arasındaki farklılık ispat hukuku açısından ortaya çıkmaktadır. Zira uyumlu eylem iddiası ileri sürüldüğünde; anlaşmanın varlığı tam olarak ortaya konulamamakta ancak piyasadaki hareketliliğin rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik gösterdiği karine olarak gösterilmektedir.

Bu noktada hub and spoke bilgi değişimi bakımından konu incelendiğinde genel kabul görmüş bir nitelendirmenin bulunmadığı, çeşitli yazarlarca ⁴³ ⁴⁴ hub and spoke bilgi değişiminin uyumlu eylem ile daha çok örtüştüğü ifade edilmektedir.

---

⁴² Rekabet Kurulunun 08.03.2013 tarih ve 13-13/198-100 sayılı kararı, s. 24.

⁴³ Yıldız Uğur, Rekabet Hukukunda ABC Bilgi Değişimi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2018, sayfa 57.

⁴⁴ Demir Koray, Hub&Spoke Kartelinin Özellikleri – Uygulamanın Yeniden Satış Fiyatının Belirlenmesine Yönelik Tartışmalar ile İlgisi, s. 11.

Bu yönde bir değerlendirme yaparken Demir⁴⁵, ilk olarak hub and spoke bilgi değişiminin tarafları arasında tam bir borçlar hukuku sözleşmesinin söz konusu olmadığını ifade etmiş ve bu yönüyle anlaşmanın varlığının ortaya konulamadığını belirtmiştir. İkinci olarak hub and spoke bilgi değişiminde gerçekleştirilen bilgi akışının stratejik belirsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik olduğu ve bu bilgi akışının akabinde tarafların eyleme de geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Son olarak ise uyumlu eylemde sebep sonuç ilişkisinin varlığının bulunduğunu ve uyumlu eylemin sebebinin rakipler arasında iletişime geçilmiş olması olduğunu ifade ederek iletişime geçilmeseydi iletişime geçilmemiş olan taraf farklı davranacaktı denilebiliyorsa uyumlu eylemden bahsedilebileceği yönünde görüş sunmuştur.

OECD tarafından gerçekleştirilen çalışma dahilinde Avrupa Birliği'nin Notu'nda da topla dağıt bilgi değişiminin genellikle merkez üzerinden dolaylı bilgi değişimi içermesi nedeniyle anlaşma olarak nitelendirilme ihtimalinin daha düşük olduğu ve bu ihlal türünün uyumlu eylem olarak nitelendirilmesinin daha yüksek ihtimal olduğu belirtilmiştir⁴⁶.

Rekabet otoriteleri tarafından verilen kararlar incelendiğinde de net bir anlaşma ya da uyumlu eylem değerlendirmesinin kabul edildiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira Tesco kararında CAT, yalnızca uyumlu eylem değerlendirmesinde bulunmuş ve anlaşma kavramına hiçbir şekilde yer vermemiştir. Amerika Birleşik Devletleri nezdinde verilen TRU kararında ise hub and spoke bilgi değişimi, üreticiler arasında yatay anlaşma olarak tanımlanmış ve uyumlu eylem tanımına hiç yer verilmemiştir. Bunların dışında çeşitli rekabet otoritelerince yapılan karma değerlendirmeler de bulunmaktadır.

Belçika Rekabet Otoritesi temizlik ürünleri kararında tarafların fiili anlaşma ve/veya uyumlu eylem içerisinde bulunduğu değerlendirmesinde bulunmuşken; OFT Replica Kit kararında anlaşma/uyumlu eylem ayrımına hiç girmemiştir. Keza

---

⁴⁵ Demir Koray, Hub&Spoke Kartelinin Özellikleri – Uygulamanın Yeniden Satış Fiyatının Belirlenmesine Yönelik Tartışmalar ile İlgisi, s. 11-12.

⁴⁶ OECD: Avrupa Birliği'nin Notu, s. 12.

Rekabet Kurulu da Zincir Market Kararında ihlal kanaatine varırken kartel kavramı üzerinden ilerlemiş ve anlaşma ve uyumlu eylem ayırımına gitmeksizin her ikisini de zikrederek ihlal kanaatine ulaşmıştır.

Bu açıdan hangi kavramın hub and spoke bilgi değişimine uygun düştüğü konusunda bir görüş ve içtihat birliği söz konusu değildir.

Bu tartışma bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus ise kartel kavramıdır. Zira hub and spoke bilgi değişimine yönelik bir değerlendirme yapılırken genelde otoriteler tarafından kartel kavramı ön plana çıkarılmakta, anlaşma mı uyumlu eylem mi olduğu çok değerlendirilmemektedir. Örneğin Zincir Market Kararında Rekabet Kurulu, anlaşma ve/veya uyumlu eylemler yoluyla rekabet kurallarına aykırı davranıldığı kanaatine varmış ve bu davranışın kartel olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu sebepten ötürü kartel kavramına da bu bölüm dahilinde yer vermek isabetli olacaktır.

Birçok rekabet hukuku sisteminde kartel tek başına tanımlanmış olan hukuki bir terim değildir ve esasen kartelin rekabet hukuku literatüründe de kesin bir tanımı bulunmamaktadır⁴⁷. İktisadi açıdan kartel belirli bir pazara yönelik tedarikte bulunan ve rekabeti kısıtlamak amacıyla davranışlarını koordine etmek üzere anlaşılan firmalar topluluğu olarak tanımlanabilecektir⁴⁸.

Niteliği itibarıyla ihlal sınıflandırılmasında teknik bir terim olarak kullanılmayan kartel değerlendirmesi esas olarak cezalandırma ve prosedürel aşamalar bakımından önem teşkil etmektedir. Kartel tanımı Rekabet Kanunu'nda yer almazken Ceza Yönetmeliği'nde tanımlanmıştır. İlgili tanım uyarınca “*fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danışıklı hareket konularında, rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemler*” kartel sınıflandırması altında cezalandırılmaktadır. Dolayısıyla

---

⁴⁷ Christopher Harding, “Forging the European Cartel Offence: The Supranational Regulation of Business Conspiracy” (2004) 12 (4) European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice s. 277.

⁴⁸ L Garrod, JE Harrington, M Olczak, Hub-and-Spoke Cartels (2021, MIT Press, Cambridge, s. 1.

ihlal nitelendirmesi bakımından kartel değerlendirmesi yalnızca ceza değerlendirmesinde göz önünde bulundurulmaktadır ve bu yönüyle anlaşma ve uyumlu eylem tespitinden farklı olarak rekabet otoriteleri tarafından ihlalin kartel olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapması gerekecektir. Zira kartel olarak vasıflandırılmayan bir ihlal Ceza Yönetmeliği'nden de görülebileceği üzere diğer ihlal olarak değerlendirilecektir. Bu açıdan hub and spoke bilgi değişimine konu iletişimlerin fiyat tespiti gibi hususlara ilişkin olması halinde kartel olarak değerlendirilecek olmakla birlikte kartel sınıflandırması altında yer almayan hususlara ilişkin olması halinde ise diğer ihlal olarak değerlendirilebilecektir. Bu yönüyle iddianın ve ulaşılan sonucun önem teşkil edeceği ifade edilmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN MEYDANA GELİŞ ŞEKİLLERİ VE UNSURLARI

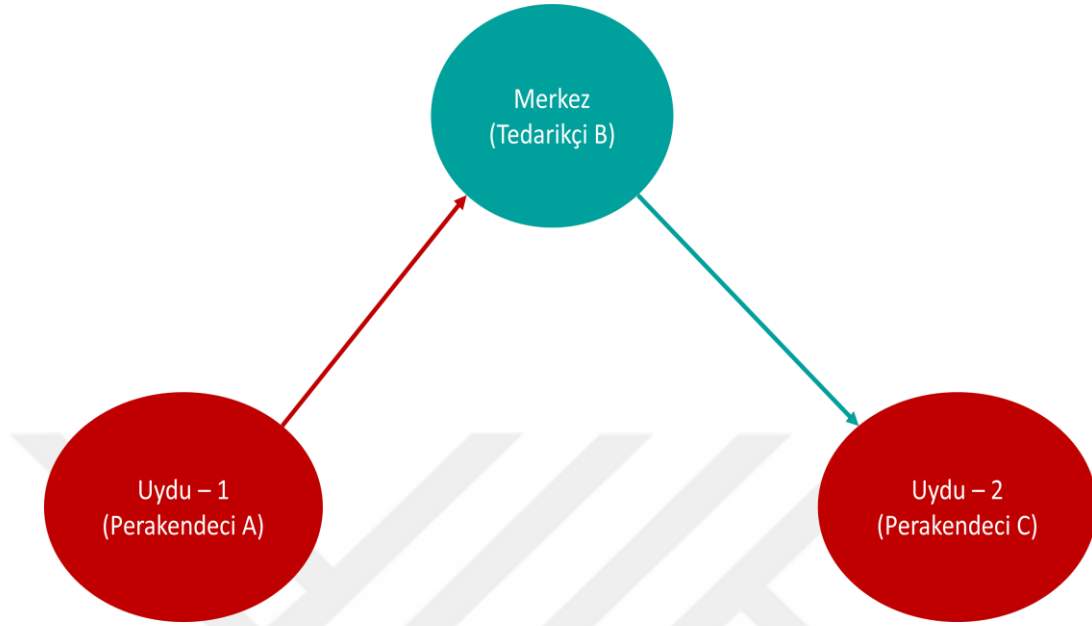
Hub and spoke bilgi değişimi ihlal türleri bakımından hem yatay hem de dikey unsurlar barındırması sebebiyle pazarda farklı şekillerde ortaya çıkabilecektir. Bu çerçevede hub and spoke bilgi değişimi iki perakendeci ile bir tedarikçinin arasında gerçekleştirilebileceği gibi bunun tam tersi şekilde iki tedarikçi bir perakendeci arasında da gerçekleşebilecektir. Keza bu ihlal türü matris şeklinde veya tamamıyla ticari ilişki içerisinde olunmayan bir üçüncü taraf ile de gerçekleşebilecektir. Tüm bu bilgi akışı bakımından kritik husus unsurların ortaya konulabilmesidir. Bu açıdan öncelikle ihlalin meydana geliş şekillerine yer verilecek, akabinde ise unsurları inceleme altına alınacaktır.

1. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN MEYDANA GELİŞ ŞEKİLLERİ

1.1. Tedarikçinin Merkez Perakendecilerin Uydu Olduğu İhtimalde

Perakendeciler ile tedarikçiler arasında gerçekleştirilen hub and spoke bilgi değişiminde yatay seviyede birbirine rakip konumda olan iki perakendeci teşebbüs, kendilerine ürün tedarik eden bir tedarikçiyi merkez olarak belirlemekte ve merkez konumundaki bu tedarikçi üzerinden rekabete hassas nitelikte değerlendirilebilecek bilgilerin değişimini gerçekleştirmektedir.

ŞEKİL 1: Tedarikçinin Merkez Perakendecilerin Uydu Olduğu İhtimalde⁴⁹

Bu ihtimalde, bir perakendeci, rakip perakendeciye iletmek üzere geleceğe dönük fiyatlandırma kararı gibi rekabete hassas olarak değerlendirilebilecek bilgileri tedarikçi konumundaki teşebbüse iletmekte, tedarikçi konumundaki teşebbüs ise bu bilgileri diğer perakendeci ile paylaşmaktadır.

Hub and spoke bilgi değişiminin bu türü en sık karşılaşılan türü olarak değerlendirilmektedir ve rekabet otoriteleri tarafından da sıklıkla bu tür inceleme altına alınmaktadır. Nitekim Rekabet Kurulunun hub and spoke incelemesi gerçekleştirdiği Bilgisayar ve Oyun Konsolları Kararı ile Zincir Market Kararı bu tipe örnek olarak verilebilecektir.

Keza Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararı'nda atıfta bulunduğu Portekiz Rekabet Otoritesinin⁵⁰ kararları da hub and spoke bilgi değişiminin bu türüne örnek olarak verilebilecektir. Yine İngiltere Rekabet Temyiz Heyetinin Argos kararında⁵¹

⁴⁹ Yıldız Uğur, Rekabet Hukukunda ABC Bilgi Değişimi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2018, sayfa 9.

⁵⁰ Portekiz Rekabet Otoritesi'nin PRC/2017/3 ve PRC/2017/11 sayılı kararı.

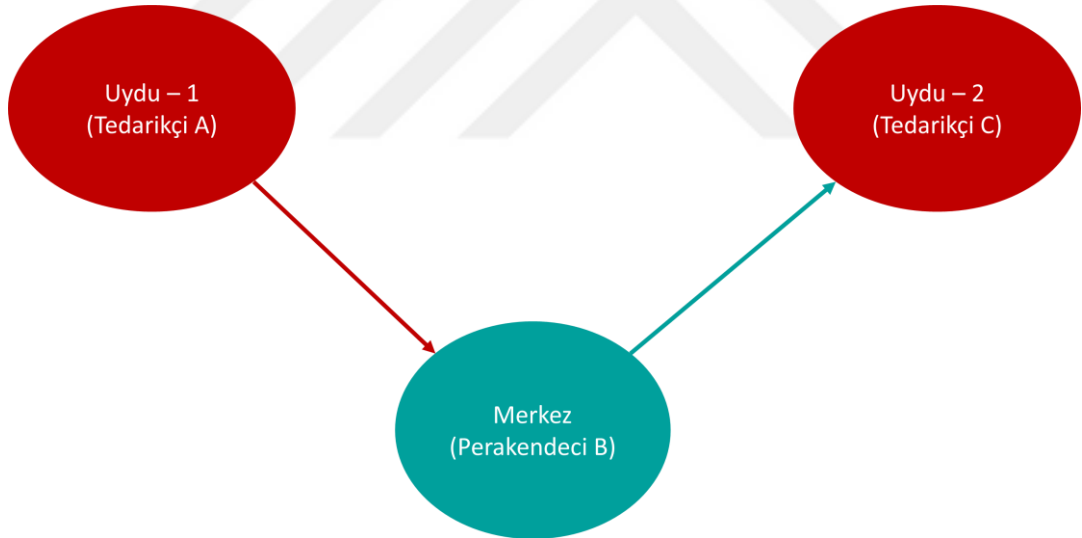
⁵¹ CAT Argos Limited, Littlewoods Limited v. Office of Fair Trading 1015/1/1/03, 03.03.2004

ulaştığı kanaat de hub and spoke bilgi değişiminin bu türü kapsamında değerlendirilebilecektir.

1.2. Perakendecinin Merkez Sağlayıcıların Uydu Olduğu İhtimalde

Hub and spoke bilgi değişiminin bu türünde ise birinci türden farklı olarak tedarikçiler kendilerine göre alt pazarda faaliyet gösteren ve kendi ürün veya hizmetlerinin satışını gerçekleştiren ortak bir perakendeciye merkez olarak seçmekte ve bu merkez olarak seçilen perakendeci üzerinden rekabete hassas olarak değerlendirilebilecek bilgileri yine dolaylı olarak gerçekleştirdikleri iletişimler aracılığıyla değiştirmektedirler.

ŞEKİL 2: Perakendecinin Merkez Tedarikçilerin Uydu Olduğu İhtimalde⁵²

Yukarıda yer alan grafikteki gibi ters üçgen şeklinde gerçekleşen bu tür genellikle üst veya alt pazarda az sayıda oyuncunun bulunduğu pazarlarda gerçekleşmektedir ve az sayıda oyuncunun olması sayesinde bilgi değişimi sırasında ve

⁵² Yıldız Uğur, Rekabet Hukukunda ABC Bilgi Değişimi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2018, s. 9.

gerçekleştirilen bu bilgi değişimi sonucunda alınan kararların uygulanmasında koordinasyon arttırıcı bir etki sağlanmaktadır⁵³.

Bu türden bir hub and spoke bilgi değişimine Avrupa’da ve Türkiye’de bir örnek bulunmamakla birlikte ABD Federal Ticaret Komisyonunun (*Federal Trade Comission*) TRU kararı⁵⁴ örnek olabilecektir. Zira söz konusu karara konu hub and spoke bilgi değişiminde alt pazarda perakendeci olarak faaliyet gösteren TRU merkez olarak üst pazarda faaliyet gösteren oyuncak sağlayıcıları arasındaki bilgi değişimini koordine etmiş ve rakip tedarikçiler arasında rekabete hassas olarak değerlendirilebilecek bilgilerin değiştirilmesine aracılık etmiştir.

1.3. Matris Şeklinde Gerçekleştirilen Hub and Spoke Bilgi Değişimi

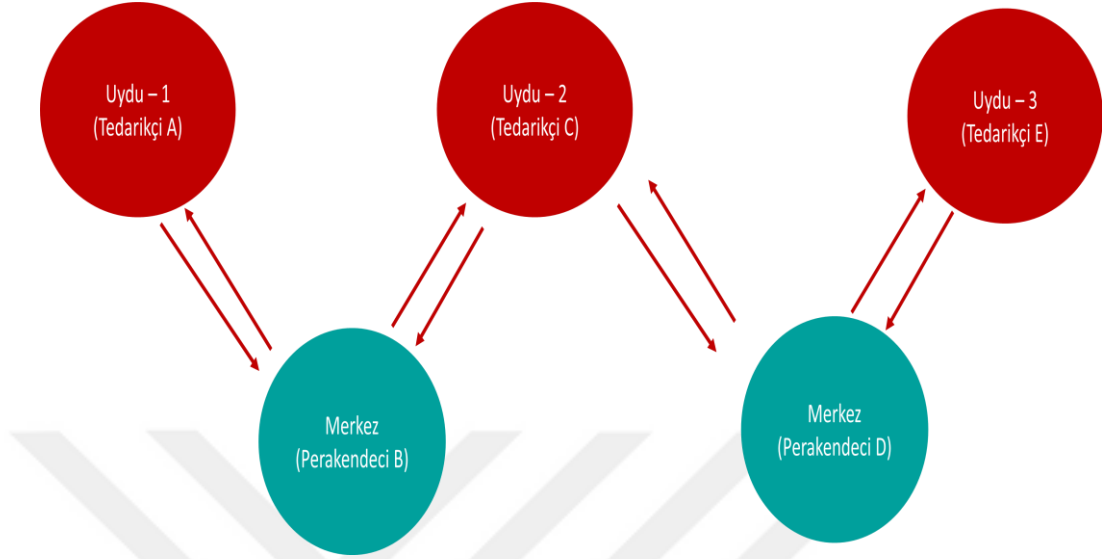
Matris şeklinde gerçekleştirilebilecek olan hub and spoke bilgi değişiminin bu türünde birden fazla perakendeci ve tedarikçi teşebbüs bulunmakta ve bu birden fazla perakendeci ve tedarikçi teşebbüs adeta bir ağ gibi pazarı sararak pazarın hem tedarikçi hem de perakendeci tarafını kapsayıcı şekilde bir bilgi değişimi gerçekleştirmektedir. Esasında hub and spoke bilgi değişiminin bu türünde yukarıda dikkatinize sunulan ve üçgen ve ters üçgen olarak ifade edilen sağlayıcının merkez, perakendecilerin uydu (uç) olduğu ve perakendecinin merkez sağlayıcının uydu olduğu iki hub and spoke bilgi değişimi birlikte gerçekleştirilebilecektir. Bunun yanında yine tek yönlü bir diğer deyişle üçgen ya da ters üçgen şeklinde gerçekleşebilecektir.

---

⁵³Aslan, Yılmaz: Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, 6. Bası Ekin (2021), s. 438.

⁵⁴ Toys “R” Us, Inc v. FTC, 221 F. 3d 928 (7th Cir. 2000)

ŞEKİL 3: Matris Şeklinde Bilgi Değişimi⁵⁵

1.4. Perakendeciler ile Üçüncü Kişiler Arasında Gerçekleştirilen Hub and Spoke Bilgi Değişimi

Yukarıda yer alan hub and spoke bilgi değişiminden farklı olarak herhangi bir ticari ilişkinin bulunmadığı bir teşebbüs ile gerçekleştirilen bu türde perakendeci konumundaki teşebbüsler bağımsız bir teşebbüs aracılığıyla bu bilgi değişimini gerçekleştirmektedir. Bu ihtimalde merkez konumundaki teşebbüs alt ya da üst pazarda faaliyet gösteren bir teşebbüs olmayıp ticari ilişkiden bağımsızdır. Bu ihtimalde merkez teşebbüse rakiplerin ortak bir şekilde üye oldukları dernek veya hepsinin birden çalıştığı denetim firmaları örnek olabilecektir. Bu tipe her ne kadar önaraştırma sürecinde sonuçlandırılmış olsa da Lastik Kararı'nda yer alan iddia örnek olarak verilebilecektir.

⁵⁵ Yıldız Uğur, Rekabet Hukukunda ABC Bilgi Değişimi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2018, sayfa 10.

2. HUB AND SPOKE BİLGİ DEĞİŞİMİNİN UNSURLARI

Hub and spoke bilgi değişimi gibi niteliği gereği doğrudan taraflar arasında gerçekleşmeyen ve dolaylı iletişimlerle meydana gelen ihlal türlerinde hangi koşullar altında bu iletişimlere taraf olan teşebbüsler arasında yatay nitelikte bir anlaşmanın ve/veya uyumlu eylemin olacağına ortaya konulması gerekmektedir. Bu açıdan hub and spoke yatay ve dikey nitelikli rekabet ihlallerinin kesişimi alanında ortaya çıkmaktadır⁵⁶. Zira bu ihlal tipinde rakip teşebbüsler arasında rekabeti kısıtladıklarına ilişkin karşılıklı bir irade ve merkez konumunda olan bir başka teşebbüs üzerinden gerçekleştirilmesi esastır⁵⁷. Bu kapsamda öncelikle rakip teşebbüsler arasındaki yatay ilişkinin ortaya koyulması gereklidir⁵⁸. Aksi halde, hub and spoke ihlalinden söz edilmesi mümkün değildir.

Tipik yatay bir ihlalden farklı olarak ihlale taraf olan teşebbüsler arasındaki menfaat uyuşmasının seviyesi topla dağıt kartelde daha farklıdır⁵⁹. Bu sebepten ötürü hub and spoke bilgi değişiminin varlığının ortaya konulması detaylı bir analiz yapılmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim dolaylı bir şekilde gerçekleştirilen iletişimlerden kaynaklı olarak da rekabete aykırılığın ispatı için tipik yatay rekabete aykırılıktan farklı bir ispat standardının sağlanması da gerekmektedir⁶⁰.

Nitekim bu hususlar Birleşik Krallık Rekabet Temyiz Mahkemesi tarafından ortaya konulmuş^{61 62} ve birçok rekabet otoritesi tarafından benimsenmiştir. Bu çerçevede

---

⁵⁶ Klein, Benjamin: Antitrust Analysis of Hub-and-Spoke Conspiracies (2017), s. 3.

⁵⁷ Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 54.

⁵⁸ Klein, Benjamin: Antitrust Analysis of Hub-and-Spoke Conspiracies (2017), s. 3.

⁵⁹ L Garrod, JE Harrington ve M Olczak, Hub-and-Spoke Cartels (2021, MIT Press, Cambridge, s. 19.

⁶⁰ Sahuguet, Nicolas/ Walckiers, Alexis: Hub-And-Spoke Conspiracies: The Vertical Expression Of A Horizontal Desire? (2013), s. 5.

⁶¹ İngiltere Rekabet Temyiz Heyeti'nin 1021/1/1/03 ve 1022/1/1/03 dosya numaralı JJB Sports plc and Allsports Ltd v Office of Fair Trading, 2004 CAT 17 kararı, para. 141.

⁶² İngiltere Rekabet Temyiz Heyeti'nin 1188/1/1/11 sayılı Tesco Stores Limited, Tesco Holdings Limited, Tesco Stores Plc v. Office of Fair Trading kararı, 2012 CAT 31, para. 57.

hub and spoke bilgi değişimi şeklinde bir kanaate varılabilmesi için aranan kriterler aşağıdaki řekildedir⁶³:

1. Perakendeci A Tedarikçi B'ye geleceğe dair fiyatlama niyetini açıklar.
2. Perakendeci A tarafından Tedarikçi B ile bu bilgileri paylaşmasının arkasında Tedarikçi B'nin bu bilgiyi diğer perakendecilerle paylaşarak pazar koşullarını etkilemek yönünde kullanma amacı bulunmaktadır ve bu Perakendeci A da bunun gerçekleşeceğini öngörerek bir paylaşımda bulunmaktadır.
3. Perakendeci A tarafından Tedarikçi B'ye yapılan bu bilgi aktarımının ardından Tedarikçi B gerçekten de bu bilgiyi pazardaki diğer perakendecilere aktarmaktadır.
4. Perakendeci C bu bilginin Tedarikçi B'ye Perakendeci A tarafından verildiğini bilmekte ya da bilebilecek durumundadır.
5. Perakendeci C de Perakendeci A'nın geleceğe dönük fiyatlama kararlarını kendi fiyatlama kararlarını verirken kullanır.

Yukarıda yer verilen unsurlardan 2 ve 5 numaralı unsurlar manevi unsur olarak değerlendirilmektedir ve paylaşıma konu bilgilerin yalnızca Perakendeci A'dan Tedarikçi B'ye ve akabinde Tedarikçi B'den Perakendeci C'ye aktarılması yeterli olmamaktadır. Bu çerçevede bir hub and spoke bilgi değişimi olduğunu ortaya koymak adına rekabet otoriteleri tarafından teşebbüslerin dolaylı şekilde bir iletişim gerçekleştirerek rekabete aykırı bir bilgi değiştirmek olduğu yönündeki niyetin ispat edilmesi gerekmektedir⁶⁴ ve niyet unsuru da 2 ve 5 numaralı koşulların ortaya konulması halinde ispatlanabilmektedir. Özetlemek gerekirse,

---

⁶³ ABC bilgi değişimi akışının tam olarak anlaşılabilmesi için Teşebbüs A ve Teşebbüs C perakendeci; Teşebbüs B ise tedarikçi olarak ifade edilmiştir.

⁶⁴ D Hernandez "Drawing the Boundaries Between Hub-and-Spoke Cartels and Vertical Agreements: Lessons from the United Kingdom and the United States to Chilean Competition Law" (2018) 41 World Competition 275, 283-284.

- Maddi unsurlar

- Perakendeci A tarafından Tedarikçi B'ye yönelik rekabete hassas nitelikteki bilginin iletilmesi,
- Tedarikçi B'nin Perakendeci A'dan aldığı bilgiyi Perakendeci C'ye iletmesi ve
- Perakendeci C'nin elde ettiği bilgiyi örneğin fiyatlama kararında kullanmasıdır.

- Manevi unsurlar ise

- Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye ilettiği bilginin rakipleriyle paylaşılacağını bilmesi
- Perakendeci C'nin rekabete hassas bilginin Perakendeci A'dan geldiğini bilmesi ve
- Perakendeci C'nin bilginin paylaşılma amacını anlaması ve bu bilgiye güvenerek pazar davranışlarını belirlemesidir.

Bir ihlal kanaatine varılabilmesi için bahsi geçen tüm bu kriterlerin de kümülatif bir şekilde varlığı gereklidir. Bu kriterlerin tamamının ortaya konulamaması halinde ise iletişimler hub and spoke bilgi değişimi olarak nitelendirilememektedir.

Bu yönüyle hub and spoke bilgi değişimi ispatı en zor olan ihlal türlerindendir. Nitekim yapılan son çalışmada çeşitli yargı alanları dahil edildiğinde kayıtlara geçen on altı topla dağıt kartel dosyasının bulunduğu tespit edilmiştir⁶⁵ ⁶⁶. Birçok otorite tarafından yürütülen soruşturmalarda bu iki unsur ortaya konulamadığından; hub and spoke bilgi değişimi yönünde oldukça az sayıda karar bulunmaktadır. Aynı

---

⁶⁵ L Garrod, JE Harrington ve M Olczak, Hub-and-Spoke Cartels (2021, MIT Press, Cambridge, MA) 8-9.

⁶⁶ Çalışma dahilinde Portekiz Rekabet Otoritesinin soruşturmaları bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü bu sayının arttığı değerlendirilmektedir.

zamanda bunun bir diğ er sonucu olarak da çeşitli rekabet otoriteleri tarafından hub and spoke bilgi değişimi yerine dikey ilişki özelinde verilen ihlal kararlarının olduğunu belirtmek de mümkündür.

2.1. Perakendeci A'nın Konumu – Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye Rekabete Hassas Nitelikteki Bilgi Aktarımı

Hub and spoke bilgi değişiminin başlangıç noktası olarak belirlenen ilk kriter, Perakendeci A'nın dikey ilişki içerisinde olduğu Tedarikçi B'ye rekabete hassas nitelikte bilgi aktarmasıdır. Perakendeci A'nın dikey ilişki içerisinde olduğu Tedarikçi B'ye aktardığı bilginin hub and spoke bilgi değişimi altında değerlendirilebilmesi için maddi unsur olan bilgi aktarımı şartının yanında manevi unsur olarak bu bilginin Tedarikçi B tarafından Perakendeci A'nın rakiplerine iletileceğinin bilinmesi şartının yerine gelmesi gerekmektedir.

2.1.1. Maddi Unsur Değerlendirmesi

Hub and spoke bilgi değişimi değerlendirmesinde bulunabilmek adına gerekli olan ilk unsur Perakendeci A tarafından ortak tedarikçi konumundaki Tedarikçi B'ye kendisi açısından geleceğe dönük ve rekabete hassas nitelikte değerlendirilebilecek (bir diğ er deyişle rakibinin bu bilgiyi elde etmesi halinde pazardaki belirsizliği azaltıcı (şeffaflığı arttırıcı)) nitelikte bilginin aktarılmasıdır⁶⁷.

Bu şartın ortaya konulabilmesi için rekabet otoriteleri tarafından taraflar arasında bu bilgi değişiminin gerçekleştirildiğini gösteren bulguların ortaya konulması gerekmektedir. Bu çerçevede rekabet otoritelerince bu iletişimin başlangıcının doğrudan deliller ile ortaya konulması gerektiği kabul edilmektedir. Zira niteliği gereği doğrudan iletişimlerin bulunmadığı bu ihlal türünde bu bilgilerin

---

⁶⁷ Odudu, Okeoghene: Indirect Information Exchange: The Constituent Elements of Hub and Spoke Collusion, European Competition Journal, Sayı 7 (2) (2011), s.230.

perakendeci teşebbüs tarafından tedarikçi konumundaki teşebbüs ile paylaşıldığının açıkça ortaya konulması gerekmektedir. Öte yandan bu şartın yerine getirilmesi açısından ikincil derecede delil olarak değerlendirilebilecek deliller ile de bu şartın sağlanabileceğini ileri süren görüşler de bulunmaktadır⁶⁸.

2.1.2. Manevi Unsur Değerlendirmesi

Bu bilgi değişiminde manevi unsurun varlığının ispatlanabilmesi için Perakendeci A'nın kendisine ait rekabete hassas nitelikteki bilgiyi rakipleriyle paylaşılacağını bilerek Tedarikçi B'ye ilettiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Bunun için de Perakendeci A'nın bilgiyi dikey ilişki içerisinde bulunduğu Tedarikçi B'ye belirli bir irade, düşünce ya da öngörü ile paylaştığı ispatlanmalıdır⁶⁹. Bu hususa ilişkin bir değerlendirme yapılırken öncelikle Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye vereceği hangi tür bilgilerin rekabete hassas nitelikte olarak değerlendirileceğinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Bu noktada önem teşkil eden husus, Perakendeci A'nın dikey ilişki içerisinde bulunduğu Tedarikçi B ile bir bilgi paylaşımında bulunmasının kendiliğinden ihlal olarak değerlendirilmemesidir. Zira Perakendeci A ile Tedarikçi B arasında ticari bir ilişki söz konusudur ve bu ticari ilişki içerisinde taraflar fiyat, stok, fiyat geçiş tarihleri gibi konularda aralarında sıklıkla bilgi değişimi gerçekleştirilebilmektedir ve bu bilgi değişimi her durumda rekabet kurallarına aykırı olarak değerlendirilmemektedir⁷⁰. Rekabet Kurulu PVC Kararında da bu hususu

---

⁶⁸ Klein, Benjamin: Antitrust Analysis of Hub-and-Spoke Conspiracies (2017), s. 7-8, 11; Obrach, Barak: Interstate Circuit and Conspiracy Theories, University of Illinois Law Review, Sayı 2019 (5), s. 1492.

⁶⁹ Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018) s. 56; Whelan, Peter: "Trading Negotiations Between Retailers and Suppliers: A Fertile Ground For Anti-Competitive Horizontal Information Exchange", European Competition Journal, 2009, s. 836.

⁷⁰ Odudu, Okeoghene: Indirect Information Exchange: The Constituent Elements of Hub and Spoke Collusion, European Competition Journal, Sayı 7 (2) (2011), s. 230; Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018) s. 54;

değerlendirmiş ve perakendeci konumundaki bayi ile tedarikçi arasındaki bilgi paylaşımlarının anlaşmanın varlığının delili olmaması halinde rekabete aykırı olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir⁷¹.

Nitekim dikey bir ilişki içerisinde bulunan teşebbüslerin birbirleri ile fiyat ve benzeri konularda iletişim içerisinde olması doğaldır ve bu bilgileri perakendeci konumundaki teşebbüsün tedarikçi konumundaki teşebbüse aktarmasında normal koşullarda bir sakınca bulunmamaktadır. Ayrıca bu iletişimlerin arkasındaki gerekçe daha uygun fiyat ve fiyat dışı koşullarda Perakendeci A'nın ürün tedarik etme amacı da olabilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar teşebbüsün uygulayacağı fiyatlar, fiyat artışı, indirim planlaması gibi bilgiler rekabete hassas nitelikte değerlendirilebilecek ise de bu bilgilerin paylaşılma amacının ortaya konulması gerekmektedir. Bu da esasen bu kriterin yerine getirilmesi bakımından niyet unsurunu ön plana çıkarmaktadır. Bu niyet unsuru ortaya konulurken de Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye bilgiyi verirken bu bilgileri kendisinin rakibi konumundaki teşebbüslere geçirileceğini bilmesi ve bu bilgilerin geçirileceğini kendisinin de istemesi gerekmektedir.

İlk unsurun gerçekleşmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus ise, Perakendeci A'nın rekabete hassas bilginin Perakendeci C'ye iletileceğini bilebilecek durumda olmasının yeterli olup olmadığı veya rakiple kendisine ait rekabete hassas nitelikte bilginin paylaşılması yönünde iradesinin bulunmasının gerekip gerekmediğidir. Zira daha önce de ifade edildiği üzere, taraflar arasında gerçekleştirilen iletişimin dayanağı esasen taraflar arasındaki ticari ilişkidir ve gerçekleştirilen bilgi değişimi de bu ticari ilişkinin bir sonucu olabilecektir. Bilgi değişiminin bu aşamasında Perakendeci A rakipleri ile paylaşılması yönünde bir niyet içermeksizin bir bilgiyi Tedarikçi B'ye vermiş olabileceği gibi yine daha önce ifade edildiği üzere, pazardaki koşullardan şikayet

---

⁷¹ Rekabet Kurulunun 23.09.2021 tarih ve 21-44/646-323 sayılı PVC Kararı, para.80.

ederek olabildiğince avantajlı koşullar ile ticari ilişkiyi sürdürmek için paylaşımda bulunmuş olabilecektir.

Perakendeci A tarafından Tedarikçi B'ye aktardığı bilgilerin ne amaçla aktarıldığının tespiti ve hub and spoke bilgi değişiminin şartları içerisinde yer alan niyet unsurunun tespiti bakımından net bir şekilde benimsenmiş bir görüş bulunmamaktadır ve gerek çeşitli rekabet otoriteleri tarafından gerekse de doktrinde farklı değerlendirme kriterleri bulunmaktadır.

Bununla birlikte ortaya konulması gereken en temel husus, Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye kendisine ait rekabete hassas nitelikteki bir bilgiyi iletirken bu bilginin Perakendeci C'ye aktarılacağını bildiği ve bu aktarımı istediği hususudur. Bu hususun ortaya konulamaması ve Perakendeci A'nın herhangi bir isteği ve dahli olmaksızın yalnızca Tedarikçi B'nin kararı ile bir paylaşımın yapılması durumunda bu şartın yerine gelmediğinin ifade edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde Perakendeci A'nın dikey bir ticari ilişki içerisinde bulunduğu teşebbüse yönelik ticari hayatın olağan akışı içerisinde aktardığı bir bilginin rekabete aykırı olarak değerlendirilmesi şeklinde bir sonuç ortaya çıkacaktır ki bu yöndeki bir ihlal isnadının yöneltmesi de oldukça ölçsüz olacaktır.

Bu kapsamda değerlendirilecek olan ilk husus ise Perakendeci A'nın aktardığı bilginin rakipleriyle paylaşılma ihtimalini öngörebilirliğidir. İngiltere Rekabet Temyiz Heyeti tarafından Replica Football Kit kararında merkez konumundaki teşebbüslerin bilgilerin rakipler ile paylaşıldığını bilmesi bakımından makul biçimde öngörülebilirliğin yeterli olduğunu ifade etmiştir⁷². Daha sonra bu yaklaşım (detaylıca ilerleyen bölümlerde değerlendirilecektir) Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi tarafından düşük bulunmuş ve Rekabet Temyiz Mahkemesinin benimsediği bu kriter eleştirilmiştir⁷³. Temyiz Mahkemesi eleştirisinde Mahkemenin bu değerlendirmesini aşırıya gitmek olarak yorumlamıştır. Buna göre

---

⁷² CAT Replica Football Kits Kararı par. 660.

⁷³ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin Argos Limited ve Littlewoods Limited v. Office of Fair Trading ve JJB Sports Plc v. Office of Fair Trading kararı, par. 91.

Perakendeci A'nın aslında Tedarikçi B'nin fiyat bilgilerini piyasa koşullarını etkilemek için kullanacağını öngörmediği veya Perakendeci C'nin aslında bu bilgilerin kendisine Perakendeci A'nın muvafakati ile iletildiğinin fiilen tamamen farkında olmadığı durumlara uygulanacak şekilde genişletilmesini doğru bulmamıştır.

Rekabet Kurulunun yaklaşımına bakıldığında ise Lastik Kararı'nda “*pazar davranışlarını etkilemek niyetiyle geleceğe dönük fiyatlama bilgilerini aktarması*” şartı aranmışken⁷⁴; Bilgisayar ve Oyun Konsolları Kararı'nda ise öngörülebilirlik kriteri esas alınmış ve bilgi değişimine konu bilginin rakibe iletileceğini öngörmesi yeterli kabul edilmiştir⁷⁵. Zincir Market Kararında ise Rekabet Kurulu perakendecilerin kendi stratejik bilgisini tedarikçiye iletmesi halinde bu bilginin diğer perakendeciler ile “*paylaşılacağını ya da paylaşılabilirliğini öngörebileceği veya öngörmesi gerektiği*”ni ifade etmiştir⁷⁶.

Bu yaklaşımlar doğrultusunda öngörülebilirlik kriterinin sağlanabilmesi bakımından Birleşik Krallık yaklaşımının benimsenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Zira bu yaklaşımda bir bilginin perakendeciden tedarikçiye aktarılması esnasında Perakendeci A'nın bu bilgilerin rakiplere aktarılmasını bilmesi/fiilen öngörmesi veya bu aktarımı amaçlaması gerektiği ispat edilmeli ve bir perakendecinin tedarikçisine bilgi vermesi ilk bilgi aktarımı bakımından maddi ve manevi unsurun yerine geldiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Bu açıdan ilk şartın yerine gelmesi için bilgiyi aktaran teşebbüsün bilgiyi aktarıırkenki amacının rakibe iletme olduğu ortaya konulmalıdır. Bu hususun aranmadığı bir ihtimalde ticari ilişki içerisinde bulunan teşebbüsler arasında geçen iletişimlerde paylaşım konu her türlü bilgi, bu şartın yerine geldiği şeklinde yorumlanmasına sebebiyet verecektir.

---

⁷⁴ Rekabet Kurulunun 16.12.2015 tarihli ve 15-44/731-266 sayılı Lastik Kararı, par. 38,

⁷⁵ Rekabet Kurulunun 07.11.2016 tarihli ve 16-37/628-279 sayılı Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı, par. 237.

⁷⁶ Rekabet Kurulunun 28.10.2021 tarih ve 21-53/747-360 sayılı Zincir Market Kararı, para.531.

Öngörülebilirlik kriterinin yanında aynı zamanda perakendeciler arasındaki bilgi değişiminin karşılıklı olarak gerçekleştirilmesi de manevi unsur değerlendirmesinde göz önünde bulundurulacak bir diğer husustur. Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin Tesco kararında hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi için bilgi değişiminin karşılıklı olarak gerçekleşmesi gibi bir durumun şart olmadığını ifade etmiş, buna karşın perakendeciler arasında karşılıklı bir bilgi değişiminin mevcudiyetinin Perakendeci A bakımından manevi unsurun ispatı bakımından önemli bir faktör olabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur⁷⁷.

Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi Tesco kararında çift taraflı bilgi değişiminin hub and spoke bilgi değişimini ortaya koymak bakımından önem teşkil etmediğini ifade etmişken; Argos ve Littlewoods kararında ise perakendeci konumundaki iki teşebbüsün doğrudan iletişime hiçbir şekilde girmeksizin Hasbro üzerinden karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri bilgi değişimini hub and spoke bilgi değişiminde teşebbüslerin iradesinin bulunduğunu ortaya koymak bakımından gerekçe olarak göstermiştir. Bu yönüyle karşılıklılık unsuru hub and spoke bilgi değişimini ortaya koymak bakımından bir şart olarak nitelendirilemeyecek ise de destekleyici bir unsur olarak otoriteler tarafından kullanılabilir.

Bir diğer dikkate alınan husus ise bilgi aktarımında bulunan teşebbüsün bilginin rakipleriyle paylaşılması için herhangi bir önlem alıp almadığıdır. Bu noktada Fransa Rekabet Otoritesi, bir teşebbüsün dikey ilişki içerisinde olduğu teşebbüse yönelik rekabete hassas nitelikteki bilgisini aktarırken bu bilginin rakipleriyle paylaşılmayacağı konusunda bir anlaşma yapmasını ya da paylaşım anında bu yönde bir şerh düşmesini hub and spoke bilgi değişimine taraf olmama yönündeki iradenin gösterilmesi bakımından yeterli olarak değerlendirmiştir⁷⁸.

Yine dikkate alınan bir diğer husus, bilgi paylaşımının arkasında bir ekonomik gerekçenin bulunup bulunmamasıdır. Hub and spoke bilgi değişiminin tarafları

---

⁷⁷ CAT Argos ve Littlewoods Kararı, para. 787.

⁷⁸ OECD: Fransa'nın Notu para 125.

genellikle birbirleriyle dikey seviyede ticari ilişkide olan teşebbüsler olduğundan taraflar arasındaki iletişimlerin konusu ticari hayatın olağan gerekliliklerine uygun olabilmektedir. Bu sayede gerçekleştirilen bilgi değişimleri doğrudan rekabete aykırı olarak nitelendirilememektedir. Dolayısıyla bilgi aktarımının arkasında ticari ilişkiden kaynaklı ekonomik gerekçenin olup olmadığı incelenmelidir.

Bu kapsamda taraflar arasında gerçekleştirilen bilgi değişimin arkasında herhangi bir ekonomik gerekçe olmaması ya da normal bir ticari ilişkinin ötesinde bir paylaşımın mevcudiyeti hub and spoke bilgi değişimine taraf olma niyetinin olduğuna delalet teşkil edebilecektir. Örneğin İngiltere Rekabet Temyiz Heyetinin Tesco kararında taraflar arasında gerçekleştirilen bilgi değişiminin arkasında bir ekonomik gerekçenin olmaması niyet unsurunun varlığına dayanak olarak ileri sürülmüştür⁷⁹.

Bu hususlara ek olarak manevi unsurun varlığının ortaya konulması için göz önünde bulundurulabilecek bir diğer husus, şikayettir. Hub and spoke bilgi değişiminin gerçekleşmesinin arkasında bir bilgi aktarımı olduğundan bu bilgi aktarımı şikayet yolu ile de olabilecektir. Zira şikayet yolu ile bilgi değişiminde genellikle bir teşebbüs rakibi konumundaki teşebbüsün uygulamalarından şikayet etmektedir ve bu şikayetin arkasında da genellikle piyasadaki uyumsuz hareketin düzeltilmesi talebi bulunmaktadır. Bu yönde bir talebin bir teşebbüsten dikey ilişki içerisinde olduğu teşebbüse yönelik aktarılması halinde, şikayet eden teşebbüsün bu bilginin rakip konumdaki diğer teşebbüse gidebileceğini öngörmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu noktada bu aktarımın ardından hub and spoke bilgi değişiminin şartlarının gerçekleşebilmesi için şikayete konu talebin, şikayet edilen teşebbüse iletilmesi anında, şikayet edilen teşebbüsün kendisine aktarılan bilginin rakipten geldiğini öngörmesi gerekmektedir. Öngörme halinin söz konusu olmadığı bir durumda hub and spoke bilgi değişiminin unsurlarının yerine gelmediği ifade edilebilecektir.

---

⁷⁹ İngiltere Rekabet Temyiz Heyeti'nin 1188/1/11 sayılı Tesco Stores Limited, Tesco Holdings Limited, Tesco Stores Plc v. Office of Fair Trading kararı, 2012 CAT 31, par. 72,

Nitekim bu türden bilgi değişimi aşağıda detaylı bir şekilde ifade edileceği üzere Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin Argos – Littlewoods ve Replica Kits kararını birlikte değerlendirdiği kararında ele alınmıştır. Keza Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı'nda da ele alınmış ve şikayetini ileten teşebbüs bakımından öngörülebilirlik koşulunun yerine geldiği, buna karşın kritik unsurun şikayet iletilen teşebbüsün bilginin rakipten gelip gelmediğini öngörme aşaması olduğu belirtilmiştir. Rekabet Kurulu yaptığı değerlendirmeler neticesinde bu bilginin rakipten geldiğinin anlaşılamadığı kanaatine varmış ve hub and spoke bilgi değişimi şartlarının oluşmadığına kanaat getirmiştir.

2.2. Tedarikçi B'nin Perakendeci C İle Bilgi Değişimi – Tedarikçi B Tarafından Perakendeci A'dan Elde Edilen Rekabete Hassas Nitelikte Bilginin Perakendeci C'ye Aktarılması

Hub and spoke bilgi değişiminin ikinci ayağını Tedarikçi B tarafından Perakendeci A'nın rekabete hassas bilgisinin Perakendeci C'ye aktarılması ve bu bilginin Perakendeci C tarafından kararlarında kullanılması oluşturmaktadır. Bu kapsamda ilgili şartın yerine gelmesi için iki farklı maddi unsurun yerine getirilmesi gerekmektedir.

Bu açıdan bilgi akışının gerçekleşmesi ve fiyatlama kararının gerçekleşmesi halinde dahi burada manevi unsur olarak değerlendirilen Perakendeci C'nin kendisine aktarılan ve niteliği gereği rekabete hassas olarak nitelendirilen bilginin Perakendeci A'dan geldiğini bilmesi unsurunun yerine gelmesi gerekecektir. Bu şart için gereken husus, kendisine bilgi iletilen teşebbüsün bu bilginin rakibi tarafından verildiğini öngörmesi ve bilginin verilme nedenini anlamasıdır⁸⁰.

Dolayısıyla hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi için aranan bu kriter bakımından da maddi unsurlardan ziyade manevi unsur kritik önem arz

---

⁸⁰ Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 56.

etmektedir. Zira tıpkı Perakendeci A ile Tedarikçi B arasında olduğu gibi Perakendeci C ile Tedarikçi B arasında benzer bir ticari ilişki bulunmaktadır ve bu ticari ilişki içerisinde gerçekleştirilen bilgi akışı da ticari hayatın doğasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu şartın yerine gelmesi için Perakendeci C kendisine gelen bilgilerin Perakendeci A'dan geldiğini bilmesi gerekecektir. Ayrıca Perakendeci C'nin Tedarikçi B tarafından kendisine aktarılan bilginin arkasındaki amacı/gayeyi anlaması ve yine gelen bilginin doğruluğuna güvenerek pazar davranışlarını gelen bu bilgiye göre uyarlaması gerekmektedir.

2.2.1. Maddi Unsur Değerlendirmesi

Hub and spoke bilgi değişiminin ikinci kriteri bakımından maddi unsurlar, Perakendeci A'dan gelen bilginin Tedarikçi B tarafından Perakendeci C ile paylaşılması⁸¹ ve bu bilginin akabinde Perakendeci C tarafından stratejilerini belirlerken kullanmasıdır.

Tedarikçi B tarafından Perakendeci C'ye yönelik bilgi aktarımının gerçekleştirilmesinde Perakendeci A ile Tedarikçi B arasında gerçekleştirilen bilgi aktarımından farklı bir durum söz konusu değildir ve burada bilgi akışının sağlanmış olması maddi unsurun yerine gelmesi bakımından yeterlidir.

İkinci maddi unsur olan stratejilerin belirlenmesinde gelen bilginin kullanılması şartı ise niyet unsuru ile iç içe geçmiş olan bir unsur olmakla birlikte dış dünyaya maddi bir davranış olarak yansımaları gerekmektedir. Buna göre Perakendeci C, Tedarikçi B'nin Perakendeci A'ya ait aktardığı bilgiyi fiyatlama stratejisinde kullanması gerekmektedir.

Bu kapsamda Perakendeci C'nin kendisine bilgi aktarılmasına karşın bu bilgiyi kullanmaması (bir diğer deyişle bilgiyi doğru nitelendirmemesi ya da rakipten

---

⁸¹ Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 57.

geldiğini öngörmemesinden kaynaklı olarak fiyatlama kararlarında uygulamaması) durumunda hub and spoke bilgi değişiminin adımları tamamlanmış olmayacağı için Perakendeci A'nın Tedarikçi B'ye, Tedarikçi B'nin de Perakendeci C'ye yaptığı bilgi aktarımı da bu kapsamda rekabete aykırı olmaktan çıkacaktır.

2.2.2. Manevi Unsur Değerlendirilmesi

2.2.2.1. Tedarikçi B tarafından Perakendeci A'nın Bilgisi Perakendeci C'ye Aktarıldığında Perakendeci C'nin Bu Bilginin Perakendeci A Tarafından Kendisiyle Paylaşılacak Üzere İletildiğini Bilmesi

Hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi için gerekli olan bu kriter bakımından sağlanması gereken manevi unsur, Tedarikçi B tarafından Perakendeci A'nın bilgisi Perakendeci C'ye aktarıldığında; Perakendeci C'nin bu bilginin Perakendeci A tarafından kendisiyle paylaşılacak üzere iletildiğini bilmesidir.

Manevi unsurun yerine gelmediği bir kurguda pazarda tedarikçi ile perakendeciler arasında gerçekleştirilen iletişimlerin rakipler arasında yatay bir anlaşma seviyesine ulaşmadığı ifade edilebilecektir. Nitekim Rekabet Kurulu da Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında yer alan iletişimlere yönelik değerlendirmelerinde esas olarak bu şartın yerine gelmediğini ifade etmiş ve taraflar arasında yatay bir anlaşmanın olmadığı sonucuna varmıştır.

Manevi unsur değerlendirmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer unsur ise Perakendeci C tarafından kendisine iletilen rakip perakendecilerin bilgilerine güvenmesidir. Zira bu bilginin kendisine gelmesine karşılık Perakendeci C tarafından Tedarikçi B'nin paylaştığı bu bilginin piyasadaki fiyat geçişini sağlamak amacıyla ileri sürülen savlardan biri olduğu yönünde değerlendirmesi halinde veya bilgiye güvenmeyip fiyatlama kararlarında farklı bir karara varması durumunda da artık yatay bir anlaşmanın olduğu ifade edilemeyecektir.

Yukarıda yer alan maddi unsurların yanında hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi için kritik hususlar manevi unsurlar olarak da ifade edilen teşebbüslerin bu bilgi değişimi döngüsünün bilincinde olduklarını ve rekabete aykırı bir amaç içerisinde olduklarını gösteren niyet unsurlarıdır. Bu unsurlar hub and spoke bilgi değişimi iddiasını ispat edebilmek adına ortaya konulması gereken en kritik unsurlar olup ispat standardının yerine getirilmesi bakımından da en temel unsurlardır.

Öğreti ve uygulamada da ifade edildiği üzere dikey ilişkideki bilgi değişimleri; her durumda rekabet hukuku ihlaline neden olan eylemler olarak değerlendirilmemekte ve taraflar arasında gerçekleştirilen bilgi değişimleri hukuka uygun olarak kabul edilmektedir⁸². Bu doğrultuda hub and spoke bilgi değişimi dahilinde gerçekleştirilen bilgi değişimlerini hukuka uygun şekilde gerçekleştirilen bilgi değişimlerinden ayırabilmek adına, sübjektif unsur testi kullanılmaktadır⁸³. Bu doğrultuda manevi unsur olarak değerlendirilen hususlar aşağıdaki şekildedir:

- Perakendeci A'nın rakipleriyle bilginin paylaşılacağını bilerek kendisine ait rekabete hassas nitelikteki bilgisini Tedarikçi B'ye iletmesi
- Tedarikçi B tarafından Perakendeci A'nın bilgisi Perakendeci C'ye aktarıldığında Perakendeci C'nin bu bilginin Perakendeci A tarafından kendisiyle paylaşılacak üzere iletildiğini bilmesi

Bu iki kriter hub and spoke bilgi değişimindeki niyet unsurunu oluşturmaktadır ve üçlü ilişkideki bu iki manevi unsurun ispat edilmemesi durumunda hub and spoke bilgi değişiminin ispat kriterleri yerine getirilmemiş olmaktadır. Nitekim çeşitli rekabet otoriteleri tarafından yürütülen soruşturmalarda bu iki unsurun ortaya tam olarak konulamaması sebebiyle hub and spoke bilgi değişimi ispat edilememiş ve rekabet otoriteleri taraflar arasında gerçekleştirilen iletişimlere farklı ihlal türleri

---

⁸² Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 54; Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi'nin Argos - Littlewoods ve Replica Football Kit kararı, par. 106.

⁸³ OECD: Birleşik Krallık'ın Notu para. 14, 45.

olarak değerlendirmiştir. Nitekim Rekabet Kurulu da Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında taraflar arasındaki iletişimlerini değerlendirirken bu hususları göz önünde bulundurmuş ancak taraflar arasında bu bilgilerin paylaşım amacıyla verildiğini ortaya koyamadığından hub and spoke bilgi değişimi kanaatine varmaksızın dikey fiyat tespiti yorumunda bulunmuştur.

2.3. Merkez Konumundaki Teşebbüsün Sorumluluğu

Hub and spoke bilgi değişimi dosyalarında yatay seviyede rekabete aykırılık ana rekabetçi endişe olmakla birlikte, bu ihlal türünde olağan kartelden farklı olarak dikey bir unsurun bulunması sebebiyle merkez konumundaki teşebbüsün sorumluluğu da önem teşkil etmektedir. Dikey unsur, hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin meydana gelmesi için bir şarttır. Zira hub and spoke bilgi değişimi kapsamında merkez, ihlale dayanak teşkil eden bilgi akışını sağlamaktadır ve bu kapsamda merkez konumundaki teşebbüsün bilgi değişiminin yürütücüsü konumunda olduğu ifade edilmektedir⁸⁴. Bu durumun bir sonucu olarak da hub and spoke bilgi değişiminin tüm taraflarının çok taraflı tek bir bilgi değişimi anlaşmasına taraf olduğu kabul edilmektedir⁸⁵.

Yine merkez konumundaki teşebbüs tarafından rakipleri ile ilgili rekabete hassas nitelikte bilgi sağladığını uydu konumundaki teşebbüslerin bildiğini veya bilebilecek durumda olduğu hallerde, merkez konumundaki teşebbüsün sorumlu olduğu kabul edilmektedir⁸⁶. Nitekim bu kabulün uygulamadaki sonucu da merkez konumundaki teşebbüsün her ne kadar bilgi değişimine aracılık ettiği yatay nitelikteki pazarda bir faaliyeti olmasa veya yine bu ihlalin tarafları ile yatay anlamda bir işbirliği içerisinde bulunmasa da cezalandırılabilmesi şeklinde ortaya

---

⁸⁴ Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018), s. 8.

⁸⁵ Odudu, Okeoghene: Indirect Information Exchange: The Constituent Elements of Hub and Spoke Collusion, European Competition Journal, Sayı 7 (2) (2011), s. 208;

⁸⁶ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi'nin Argos - Littlewoods ve Replica Football Kit Kararı par. 131,

çıkılmaktadır⁸⁷. Zira merkez konumundaki teşebbüse yönelik ihlalden kaynaklı sorumluluk yüklenmediği bir ihtimalde hub and spoke bilgi değişimi şartları oluşmamış olacaktır.

Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri nezdinde verilen tüm kararlarda merkez konumundaki teşebbüsler de ihlalden aynı düzeyde sorumlu tutulmuş ve farklı bir uygulamaya gidilmemiştir. Bu uygulamanın arkasında ise kartelin yürütülmesinde rol oynayan teşebbüslere yönelik verilen geçmiş kararlardaki yaklaşımlar da etkili olmuştur. Bununla birlikte merkezin sorumlu tutulmama ihtimali de söz konusu olabilecektir.

Merkez konumundaki teşebbüsün sorumluluğu incelenirken uydu konumundaki teşebbüsler ile dikey bir ilişki içerisinde olup olmadıkları göz önünde bulundurularak ayrı ayrı değerlendirme altına alınacaktır.

2.3.1. Merkez Konumundaki Teşebbüsün Dikey İlişki İçerisinde Olmaması

Rekabet otoriteleri tarafından hub and spoke bilgi değişimi değerlendirmesinin yapıldığı kararların büyük bir çoğunluğunda merkez konumundaki teşebbüs, genellikle uydu konumundaki teşebbüsler ile dikey bir ticari ilişki içerisinde olan bir teşebbüstür. Bununla birlikte çeşitli kararlarda merkez konumundaki teşebbüsün uydu konumdaki teşebbüsler ile herhangi bir ticari ilişki içerisinde olmadığı da görülmüştür.

Avrupa Komisyonunun AC Treuhand⁸⁸ ve E-Book⁸⁹ kararlarında merkez konumdaki teşebbüsün uydu konumdaki teşebbüsler ile herhangi dikey ilişki içerisinde değildir ve ilgili kararlar dahilinde değerlendirilen dolaylı bilgi değişimleri de teşebbüsler arasında bir dikey ilişki olmaksızın gerçekleştirilmiştir.

---

⁸⁷ Avrupa Birliği Adalet Divanı 2. Hukuk Dairesi'nin C-194/14 P sayılı AC-Treuhand AG v. European Commission kararı, 2015, par. 69.

⁸⁸ Avrupa Komisyonu, COMP/E-2/37.857, 10.12.2003.

⁸⁹ Avrupa Komisyonu, 39847 – E-books, 25.07.2013

Bu noktada ilgili kararlarda hub and spoke bilgi değişiminin olup olmadığına ilişkin açık bir değerlendirme olmamakla birlikte doktrinde bu kararların hub and spoke bilgi değişimi olarak nitelendirildiği ifade edilmiştir.

AC Treuhand kararında Avrupa Komisyonu Hukuk Sözcüsü (Advocate General) Wahl tarafından AC-Treuhand'ın sorumlu tutulmaması gerektiği, zira kartelden etkilenen pazarda faaliyet göstermediği gibi pazarda kendisinin davranışının değişmediği ve pazarda hiçbir zaman rekabeti kısıtlayıcı olmadığını ileri sürse de Avrupa Adalet Divanı yaptığı değerlendirmelerin sonucunda Wahl tarafından ileri sürülen yaklaşımın tam tersi bir yaklaşım benimsemiş ve ABİDA'nın 101. maddesinin (Rekabet Kanunu'nun 4. maddesine denk gelen) tam etkili bir şekilde uygulanabilmesi için sorumlu tutulması gerektiğini ifade etmiştir.

Nitekim ilgili karar dahilinde Avrupa Adalet Divanı kartelin yönetimini sağlayan teşebbüslerin sorumlu tutulabilmesi için belirli kriterler belirlemiştir: (i) kartele taraf olan teşebbüsler tarafından izlenen ortak hedeflere kendi davranışları ile katkıda bulunma niyeti, (ii) belirlenen hedeflere ulaşmak için teşebbüsler tarafından planlanan veya uygulamaya konulan fiili davranışa ilişkin bir farkındalık (veya makul seviyede öngörülebilirlik) ve (iii) risk alma konusundaki isteklilik.

2.3.2. Merkez Konumdaki Teşebbüsün Dikey İlişki İçerisinde Olması

Merkez konumdaki teşebbüsün dikey ilişki içerisinde olması halinde ise merkez konumundaki teşebbüs rakip konumundaki teşebbüsler arasındaki bilgi değişimine aracılık etmekte ve aracılık ettiği bu bilgi değişiminin sonucunda kendisi de bir rekabete aykırılık içerisine girmektedir. Bu kapsamda hub and spoke bilgi değişiminin incelendiği kararların büyük bir çoğunluğunda merkez konumundaki teşebbüs; yatay seviyede rakip olan teşebbüsler ile ticari ilişki içerisinde ve bu bilgi değişiminin sonucunda kendisi de çeşitli menfaatler elde etmektedir.

Rekabet Kurulunun daha önce hub and spoke bilgi değişimini değerlendirdiği tüm kararlarında merkez konumundaki teşebbüs uydu konumundaki teşebbüsler ile dikey ilişki içerisinde dir.

Nitekim Rekabet Kurulunun hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal sonucuna vardığı Zincir Market Kararı da merkez konumundaki teşebbüs uydu konumundaki teşebbüsler ile bir ticari ilişki içerisinde dir ve yapılan değerlendirmeler sonucunda merkez konumdaki tedarikçi teşebbüsün perakendeci teşebbüsler ile birlikte ve eşit derecede sorumlu olduğu ifade edilmiştir.

Benzer şekilde Birleşik Krallık Adil Ticaret Ofisi tarafından verilen Tesco kararında ve Amerika Birleşik Devletleri nezdinde verilen Toys R Us kararında dikey ilişki içerisinde olduğu tespit edilen merkez konumundaki teşebbüsler, uydu konumundaki teşebbüsler ile birlikte ve eşit derecede ihlalden sorumlu tutulmuşlardır. Buradan hareketle bir ticari ilişkinin mevcut olması ve hub and spoke bilgi değişiminin şartlarının oluşması halinde, merkez konumdaki teşebbüs her ne kadar aynı seviyede faaliyet göstermese de yatay seviyede birbirine rakip konumdaki teşebbüslerin arasında meydana gelen rekabete aykırılıktan eşit şekilde sorumlu olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REKABET OTORİTELERİ TARAFINDAN VERİLEN KARARLARDA YER ALAN DEĞERLENDİRMELER VE İSPAT STANDARDI

Bu bölüm dahilinde esas olarak Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Portekiz, Almanya ve Türkiye’de verilen çeşitli kararlardan yararlanılarak hub and spoke bilgi değişiminin ispat edilebilmesi için benimsenmesi gereken ispat standardına ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Bu bölüm dahilinde özellikle Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri kararlarına yer verilmesinin temel sebebi, hub and spoke bilgi değişimi bakımından en fazla deneyime sahip olan iki yargı alanı olmalarıdır. Özellikle Birleşik Krallık otoriteleri tarafından verilen kararlar dünyada birçok rekabet otoritesi bakımından örnek teşkil etmiştir.

Nitekim Rekabet Kurulu da Birleşik Krallık yaklaşımını örnek alan otoriteler arasında yer almaktadır. Rekabet Kurulu özellikle Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında Birleşik Krallık yaklaşımını detaylı bir şekilde ele almış ve uygulamıştır. Bu kararın yanında Rekabet Kurulu Lastik Kararında ve PVC Kararında da Birleşik Krallık yaklaşımını benimsemiştir.

Rekabet Kurulu tarafından bu üç kararda Birleşik Krallık yaklaşımı benimsenmişken; Zincir Marketler Kararında ise Birleşik Krallık yaklaşımını esas almamış ve kararında Portekiz Rekabet Otoritesinin verdiği karara atıfta bulunmuştur. Bu yönüyle Rekabet Kurulu tarafından farklı bir ispat standardının benimsendiği söylenebilecektir. Bu doğrultuda da Portekiz Rekabet Otoritesinin kararda benimsediği yaklaşım bu bölüm altında dikkatinize sunulmaktadır.

Almanya kararları ise hub and spoke bilgi değişimi iddialarına ilişkin yapılan değerlendirmeler sonucunda hub and spoke bilgi değişimi sonucuna varılamamış olmakla birlikte gerek soruşturmaya konu iddia ve soruşturmanın tarafları gerekse de Alman Rekabet Otoritesi tarafından ulaşılan sonuç itibarıyla önem teşkil etmektedir.

Bu bölüm dahilinde ülkeler nezdinde verilen kararlara dair açıklamalara yer vermeden önce konunun ispat standardına ilişkin olması sebebiyle ispat standardı kavramına ve Türk rekabet hukukunda benimsenen ispat standardına dair açıklamalara yer verilecektir.

1. İSPAT STANDARDI

1.1. İspat Standardı Kavramına Genel Bakış

İspat standardı kavramı köken olarak Anglo-Amerikan hukuk sisteminde ortaya çıkmıştır. Bu hukuk sisteminde ispat standardı bir uyumsuzluk kapsamında mahkeme nezdinde gerçekleştiği iddia olunan vakaların gerçekleşmiş kabul edilebilmesi için aranan ispat düzeyi olarak ifade edilmektedir⁹⁰.

İspat standardının belirlenmesi esasen, hakimin vicdani kanaate ne zaman ulaştığının belirlenmesi için objektif standardın oluşması anlamına gelmektedir ve bu belirlilik sayesinde davanın tarafları bakımından dava sonucu öngörülebilir bir nitelik kazanmış olur⁹¹. Bu açıdan yargılama safhaları bakımından önceden bir ispat standardının belirlenmiş olması ve bu ispat standardı çerçevesinde hüküm tesis edilmesi, hakimin tamamıyla sübjektif bir karar vermesini sınırlandıracak ve/veya engelleyecektir⁹².

Hukuk sistemleri ve yargılama usulleri farklı olmasına rağmen her yargılamada bir karara varılabilmesi için bir kanaatin oluşması gerekmektedir ve bu kanaat için de bir ispat faaliyeti yürütülmelidir. Bu kapsamda ispat için gerekli olan standartlar hukuk sistemlerinde ve yargılama usulleri özelinde farklılık gösterebilecektir.

---

⁹⁰ Melikşah Yasin, İdari Yargılama Usulünde İspat, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 181; Burcu Can, Rekabet Hukukunda Kartellere İlişkin İspat Standardı, Ankara, Rekabet Kurumu Yayınları, 2012, s.6.

⁹¹ Melikşah Yasin, İdari Yargılama Usulünde İspat, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s.187.

⁹² Melikşah Yasin, İdari Yargılama Usulünde İspat, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 187.

Genel olarak yargılama usullerinde benimsenen ispat standartlarını üç sınıfa ayırmak mümkündür: (i) delil üstünlüğü standardı, (ii) açık ve ikna edici delil standardı ve (iii) makul şüphenin ötesinde ispat standardı.

Aşağıda detaylandırılacak olmakla birlikte idari yargı aşamasında verilen kararlarda ve Rekabet Kurulu'nun çeşitli kararlarında vurgulandığı üzere, Türk rekabet hukukunda benimsenen ispat standardı makul şüphenin ötesinde ispat standardıdır. Bununla birlikte benimsenen ispat standardı seviyesinin anlaşılabilmesi adına diğer iki ispat standardından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Delil üstünlüğü standardı; Anglo-Amerikan hukuk sisteminde uyuşmazlık kapsamında iddia olunan bir vakanın gerçekliğinin o vakanın gerçek olmamasına göre daha kuvvetli olduğunun ispatının yeterli kabul edildiği uyuşmazlıklar kapsamında kullanılmaktadır. Buna göre vakanın gerçekliğinin %50'nin üzerinde olması bu ispat standardı bakımından yeterli görülmektedir. Bu ispat standardı daha çok medeni hukuka ilişkin uyuşmazlıklarda kullanılmaktadır⁹³. Bu ispat standardının hata riskini taraflar arasında yaklaşık olarak eşit dağıtıcı etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir⁹⁴.

İkinci tür ispat standardı olan açık ve ikna edici ispat standardı ise görece daha orta seviye bir ispat standardıdır. Bu standart bakımından, iddia edilen bir vakanın gerçekliği o vakanın gerçek olmamasına göre çok daha fazla kuvvetli olduğunun ispatı yeterli görülmektedir. Bu standart da genel olarak medeni hukuk uyuşmazlıkları ile patent hukuku gibi uyuşmazlıklarda uygulama alanı bulmaktadır.

Son ve en yüksek ispat standardı ise makul şüphenin ötesinde ispat standardıdır ve bu ispat standardı Avrupa ülkelerinin ceza yargılamasında uygulandığı gibi rekabet hukuku uygulamalarında da Türk idari yargısı tarafından benimsenmiştir. Bu ispat

---

⁹³ Melikşah Yasin, İdari Yargılama Usulünde İspat, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 189; Burcu Can, Rekabet Hukukunda Kartellere İlişkin İspat Standardı, Ankara, Rekabet Kurumu Yayınları, 2012, s.12.

⁹⁴ Grogan v. Garner, 498 U.S. 279 (1991)

standardı uyarınca yetkili merciin en az %90 oranında kesin kanaate sahip olması gerekmektedir⁹⁵. Bu ispat standardının kullanılması maddi hataya dayalı kanaat tesisi riskini düşürücü bir unsur olarak değerlendirilmektedir⁹⁶.

1.2. İspat Vasıtalarına İlişkin Genel Bilgi

İspat faaliyetinin konusunu maddi vakalar oluşturmaktadır ve bu vakaları ortaya koymakta kullanılan araçlar ise genel olarak ispat vasıtaları olarak adlandırılmaktadır.

İspat faaliyetlerinde kullanılabilecek delillerin belirlenmesinde hukuk sistemlerinde (i) düzenlemeye tabi delil ve (ii) serbest delil olmak üzere iki delil sistemi benimsenmektedir. Düzenlemeye tabi delil ilkesine dayanan sistemde; bir vakanın ya da ihlalin tespitinde kullanılabilecek deliller yasal düzenlemeler dahilinde belirlenmektedir. Serbest delil ilkesinde ise ispat aşamasında her türlü delilden yararlanma imkanı mevcuttur.

Deliller çeşitli ayrımlar çerçevesinde ele alınmaktadır. En bilinen ayrımında deliller; doğrudan delil ve dolaylı delil olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan delil belge ve beyanlardan oluşmakta iken; belirtiler ise dolaylı delili oluşturmaktadır. Bu noktada doğrudan delil olarak değerlendirilen belgeler geniş yorumlanmaktadır ve her türlü yazılı basılı metin, ses kaydı, fotoğraf, görüntü, elektronik veriler bu kapsamda sayılmaktadır. Beyanlar ise sanık, tanık ve ilgili üçüncü kişiler tarafından verilen ifadelerdir.

---

⁹⁵ Alec Walen, “Proof Beyond a Reasonable Doubt: A Balanced Retributive Account”, Louisiana Law Review, Vol. 76, No. 2, 2015, s. 356 – 363.

⁹⁶ Kyriakos N. Kotsoglou, “How to Become an Epistemic Engineer: What Shifts When We Change the Standard of Proof?”, Law, Probability and Risk, Vol. 12, 2013, s. 275-276. Hata riski olarak ifade edilen risk, yargılama neticesinde hükmün gerçeklik ile örtüşmemesi dolayısıyla hatalı olmasına ilişkin riski ifade etmektedir.

Dolaylı delil olarak değerlendirilen emareler ise tek başına değerlendirildiğinde bir vakanın doğruluğunu ihtimal derecesinde yahut kısmen gösteren ve hakim veya idari otorite nezdinde kanaat oluşturmaya yeten delil olarak tanımlanmaktadır.

Rekabet hukuku uygulamasında serbest delil sistemi benimsendiğinden her türlü belge ispat vasıtaları olarak kullanılabilir. Her türlü delil kullanılabilir olmasına karşın ispat vasıtalarının değerlendirilmesi aşamasında ise ispat gücü önem arz etmektedir. Bu noktada delillerin fazlalığı ya da sayısı değil, delillerin nitelikleri ihlali ispatlamakta önem teşkil etmektedir ve kimi hallerde tek bir delil dahi⁹⁷ ihlal isnadının ortaya konulabilmesi için yeterli görülmektedir.

Bu doğrultuda rekabet hukukunda ispat vasıtaları deliller (birincil nitelikli ve ikincil nitelikli deliller olarak ikiye ayrılmaktadır) ve karineler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Birincil nitelikli deliller; Kanuna aykırılık teşkil eden gizli anlaşmaları ortaya koymada kullanılan ve ispat gücü bakımından ilk planda düşünülmesi gereken deliller olarak tanımlanmaktadır. Bu delillerin en yaygın türü belirli bir ihlal faaliyetini gerçekleştirmek üzere tarafların ortak iradelerinin oluştuğunu gösteren belgeler ve ihlalin taraflarına ait olan ve uzlaşmanın nasıl kurulduğunu ve uygulandığını gösteren belgelerdir⁹⁸. Bu deliller, ihlalin ispatında delil hiyerarşisinde en üst seviyede yer almaktadır⁹⁹.

İkincil nitelikli deliller ise ispat standardını karşılayıp karşılamadığı bakımından sıklıkla tartışılan delil kategorisini oluşturmaktadır. İkincil nitelikli deliller, iletişim delilleri ve iktisadi deliller olarak ikiye ayrılabilir¹⁰⁰.

---

⁹⁷ Rekabet Kurulunun 08.03.2013 tarih ve 13-13/198-100 sayılı kararı ve 29.03.2018 tarih ve 18-09/180-85 sayılı kararı

⁹⁸ OECD (2006), "Policy Roundtables: Prosecuting Cartels without Direct Evidence", s. 20.

⁹⁹ Kovacic, W. (1993), "The Identification and Proof of Horizontal Agreements under the Antitrust Laws" Antitrust Bulletin, Vol. 38, No,5 s.19.

¹⁰⁰ Burcu Can, Rekabet Hukukunda Kartellere İlişkin İspat Standardı, Ankara, Rekabet Kurumu Yayınları, 2012, s.15.

Bu sınıflandırma dahilinde yer alan iletişim delilleri, tarafların toplandıklarını veya iletişim kurduklarını gösteren ancak iletişimin ihlal içeriğini tam olarak ortaya koymakta yetersiz kalabilecek nitelikteki delillerdir. Bu delillere rakipler arası iletişimin var olduğunu gösteren bulgular, toplantıya katılımı gösteren notlar, toplantı notları, rakiplerin geleceğe dönük fiyat artışları ve fiyatlama stratejileri hakkında bilgi sahibi olunduğunu gösteren iç yazışmalar örnek olarak gösterilebilecektir. İkincil nitelikli deliller arasında ispat standardını karşılamada en yüksek ispat gücüne iletişim delillerinin sahip olduğu kabul edilmektedir¹⁰¹.

İktisadi deliller ise davranışsal ve yapısal deliller olarak ikiye ayrılmaktadır. İktisadi deliller içerisinde davranışsal delillerin ispat gücü diğer ekonomik delillere oranla daha yüksektir. Davranışsal delillere paralel fiyatlama, rakiplerin eşzamanlı veya yakın zamanlı fiyat değişimi gerçekleştirmeleri, ortak fiyat duyuruları örnek olarak verilebilecektir. Yapısal deliller arasında ise yüksek yoğunlaşma oranları, homojen ürünlerin varlığı, dikey bütünleşme oranının yüksekliği ve giriş engelleri sayılabilecektir.

İkincil nitelikli deliller yukarıda da ifade edildiği üzere taraflar arasında bir tür temasın varlığını gösterebilse de bu deliller çoğunlukla taraflar arasındaki iletişimlerin neye ilişkin olduğunu ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Bu sebepten ötürü ikincil nitelikli deliller değerlendirilirken ilgili pazarın yapısı, pazardaki bilgi asimetrisi mutlaka rekabet otoritelerince göz önünde bulundurulmalıdır¹⁰².

Öte yandan birincil delillerin olmadığı bir kurguda ikincil delillere dayanmak mümkün olmakla birlikte bu ihtimalde ihlali ispatlayabilmek adına belirli unsurların varlığının ortaya konulması gerekmektedir. Buna göre (i) teşebbüslerin ortak bir amaç veya sonuca yönelik niyetlerinin örtüştüğü ve (ii) bu amaca yönelik bağlılığın bilinçli olduğu ortaya koyulmalıdır¹⁰³. Buna göre yalnızca ikincil

---

¹⁰¹ OECD (2006), “Policy Roundtables: Prosecuting Cartels without Direct Evidence”, s. 20.

¹⁰² Whish, R: Competition Law, Oxford Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, 2009, s. 525.

¹⁰³ Rekabet Kurulunun 26.10.2017 tarih ve 17-35/562-245 sayılı karar, para. 46.

delillerin bulunduğu bir soruşturmada soruşturma konusu eylemlerin pazardaki oyuncuların bağımsız eylemleri sonucunda oluşup oluşmadığı ve her bir teşebbüsün kendi çıkarları doğrultusunda bağımsız kararlarını verip vermediği incelenmelidir¹⁰⁴.

Rekabet hukukunda ispat için öncelikle deliller kullanılırken mahkemeler ve rekabet otoriteleri tarafından ihlalin varlığı ve unsurlarının tespitinde karinelere de yararlanılabilmektedir. Karine; doğruluğu ispat edilen veya kabul gören bir vakaya dayanarak başka bir vakanın doğruluğuna karar verme faaliyeti olarak tanımlanabilmektedir. İspat faaliyeti kapsamında karineler, ispat yükünün bertaraf edilerek karşı tarafa geçirilmesi işlevini görmektedir¹⁰⁵.

Rekabet hukukunda karineler usule, delile ve esasa ilişkin karineler olmak üzere üçe ayrılmaktadır¹⁰⁶. Usule ilişkin karineler genellikle uygulama kolaylığı ve usul ekonomisi sağlanması amacıyla oluşturulan karinelere dir. Delile ilişkin karinelerde ise taraf bir vakanın varlığına ilişkin sonuç çıkarılmasına dayanak oluşturacak başka bir vakayı ispat ederek ispat yükünü karşı tarafa geçmesini sağlamaktadır. Esasa ilişkin karineler ise iktisat teorisi ve uygulamadaki tecrübeler neticesinde oluşan bir türdür.

1.3. Türk Rekabet Hukuku Uygulamasında İspat Standardı

Türk rekabet hukuku mevzuatına bakıldığında rekabet ihlallerinin ispatında hangi delillerin kullanılabileceğine dair açık bir düzenleme yer almamaktadır. Öte yandan Rekabet Kanunu'nun 40. ve 44. maddeleri uyarınca resen araştırma ve harekete geçme ilkesinin bulunması ve yürütülen süreçler dahilinde Rekabet Kurumu

---

¹⁰⁴ OECD (2006), "Policy Roundtables: Prosecuting Cartels without Direct Evidence", s. 24.

¹⁰⁵ Karineler genel olarak adi karine ve kesin karine olarak ikiye ayrılmaktadır. Adi karinenin aksini ispat mümkün iken kesin karineler bakımından bu tür bir durum söz konusu olmamaktadır. Kuru, B., Aslan, R. ve Yılmaz E. Medeni Usul Hukuku, 17. Baskı Yetkin Yayınları, Ankara, 425.

¹⁰⁶ Burcu Can, Rekabet Hukukunda Kartellere İlişkin İspat Standardı, Ankara, Rekabet Kurumu Yayınları, 2012, s.16.

yetkilileri tarafından her türlü evrak ve bilginin talep edilebilmesi ve teşebbüslerin de yine her türlü evrak ve bilgiyi Kuruma sunabilme imkanının olması serbest delil yaklaşımının benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Nitekim Rekabet Kurulu da ispat vasıtası olarak birçok çeşitli belgeyi kullanmıştır. Kurul kararları incelendiğinde; imzalı imzasız anlaşma metinlerinin, toplantı tutanaklarının, ajanda ve el yazısı notların, ses ve görüntü kayıtlarının, fiyat listelerinin, konaklama kayıtlarının ihlal ispatını ortaya koymak adına kullanıldığı görülmektedir¹⁰⁷. Yine son dönem kararlar incelendiğinde; teşebbüs yetkililerinin anlık mesajlaşma uygulamalarından gönderdiği mesajların, ekran görüntülerinin ihlalin ispatında kullanıldığı görülmektedir. Bu delillerin yanında bir ihlalin ispatı sürecinde soruşturma tarafı olan teşebbüslerin ve üçüncü kişilerin ifadeleri, ekonomik veriler de dikkate alınmaktadır. Bunların yanında delil serbestisi ilkesinin bir sonucu olarak ikincil nitelikte deliller de ispat sürecinde dikkate alınabilmektedir.

Rekabet hukukunda delil serbestisi ilkesi benimsenmekle birlikte bazı yasak deliller de bulunmaktadır. Bunlar hukuka aykırı yollardan elde edilen deliller, önaraştırma/soruşturma sürecinin kapsamı dışına kalan deliller, teşebbüslerin savunma hakkını kullanamadığı belgeler, avukat – müvekkil gizliliği dahilinde sayılan belgeler olarak sayılabilecektir.

Delil serbestisinin bulunmasına karşılık önem teşkil eden bir diğer husus da delillerin güvenilirliğidir. Bu noktada delilin kaynağı, delilin oluşturulma koşulları, delilin görünüş itibarıyla sağlam ve güvenilir olup olmadığı, diğer ispat vasıtaları ile tutarlılık arz etmesi gibi hususlar göz önünde bulundurulmaktadır. Keza ekonomik delillerin ve iletişim delillerinin ne şekilde değerlendirileceği de ispat standardı bakımından önem teşkil etmektedir. Nitekim bu unsurlar ABD ve Avrupa Birliği nezdinde de ispat standardı bakımından göz önünde bulundurulan

---

¹⁰⁷ Can, Burcu, Rekabet Hukukunda Kartellere İlişkin İspat Standardı, Ankara, Rekabet Kurumu Yayınları, 2012, s. 70.

kriterlerdir ve Türk Rekabet Kurulunun yaklaşımı da hem Avrupa Birliği hem de ABD yaklaşımı ile benzeşmektedir.

Türkiye rekabet hukuku uygulaması incelendiğinde; benimsenen ispat standardını hem Rekabet Kurulu tarafından verilen kararlar hem de kanun yolu süreci içerisinde idare mahkemeleri ve Danıştay tarafından verilen kararların şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Özellikle son dönemde idare mahkemeleri ile Danıştay tarafından verilen kararlarda vurgulanan ispat standartları uygulamanın şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

1.3.1. Çeşitli Rekabet Kurulu Kararları Işığında Benimsenen İspat Standardı

Rekabet Kurulu tarafından verilen kararlar incelendiğinde son dönemde makul şüphenin ötesinde ispat standardını genellikle savunmaların değerlendirilmesi aşamasında zikrettiği görülmektedir. Rekabet Kurulu gerekli ispat eşliğini karşılayabilmek adına sağlıklı veri, yeterli ve inandırıcı delil¹⁰⁸, ihlalin varlığına ilişkin açık delil¹⁰⁹ gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın bu niteliklerin nasıl karşılandığına ilişkin olarak ise Rekabet Kurulu kararlarında açık bir ifade veya kriter bulunmamaktadır.

Öte yandan özellikle son dönem kararlarında savunmaları değerlendirirken Rekabet Kurulunun açıkça makul şüphenin ötesinde ispat standardının karşılandığı ya da karşılanmadığını ifade ettiği kararların bulunduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Örnek vermek gerekirse Rekabet Kurulunun 01.04.2021 tarih ve 21-18/229-96 sayılı MDF Kararında teşebbüslerin makul şüphenin ötesinde ispat standardının karşılanmadığı yönündeki savunmalarına karşılık Rekabet Kurulu karşılandığını ifade etmiştir¹¹⁰. Yine aşağıda detaylı bir şekilde incelenecek olan Zincir Market

---

¹⁰⁸ Rekabet Kurulunun 24.07.2007 tarih ve 07-60/713-245 sayılı kararı

¹⁰⁹ Rekabet Kurulunun 08.07.2009 tarih ve 09-32/703-163 sayılı kararı

¹¹⁰ Rekabet Kurulunun 01.04.2021 tarih ve 21-18/229-96 sayılı MDF Kararı, s. 120 – 121.

Kararı'nda da Rekabet Kurulu P&G'ye yönelik yaptığı değerlendirmelerde de makul şüphenin ötesinde ispat standardının karşılanmadığını ifade etmiştir¹¹¹.

Dolayısıyla Rekabet Kurulu uygulamalarında makul şüphenin ötesinde ispat standardının arandığı konusunda bir tartışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte makul şüphenin ötesinde ispat standardının ne zaman karşılanmış sayılacağı konusunda ise bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu noktada Rekabet Kurulunun yanı sıra idari yargı aşamasında mahkemelerin ve Danıştayın verdiği kararlar bu ispat standardının şekillenmesinde esas teşkil etmiştir.

Rekabet Kurulu, İzmir Hazır Beton Kararı'nda bir şirketten elde edilen şirket içi yazışmalar kapsamında rakipler arasında iletişim ihtimali bulunduğunu değerlendirmiş ve fakat soruşturma sonucunda bu bulguların yalnızca bir ihtimale işaret ettiğini ve rakipler arasındaki rekabete aykırı uzlaşmanın ihtimale dayanamayacağını, dolayısıyla ispat standardının yerine gelmediğini belirtmiştir¹¹².

Rekabet Kurulu benzer bir tutumu Bursa Hazır Beton-Çimento Kararı'nda da benimsemiştir¹¹³. Karar dahilinde yer alan bir iç iletişimde karşılıklı diyaloglar ifadesi yer almasına karşın Rekabet Kurulu bu ifadeyi tarafların uzlaştığının ispatlanması için yeterli görmemiş ve rakip şirketler arasındaki iletişimin ve bu iletişim neticesinde rekabetin kısıtlandığının somut bir şekilde ispatlanması şartını aramıştır¹¹⁴.

Yine Rekabet Kurulu teşebbüsler arasında bir iletişim tespit ettiği hallerde de doğrudan ihlal kanaatine varmamış ve taraflar arasında bir irade uyuşmasının varlığını araştırmıştır. Rekabet Kurulu, THY-AZAL Kararı'nda, Azeri Havayolları Kapalı Tip Anonim Şirketi'nin fiyat tespiti için THY'yi yönlendirme çabasının

---

¹¹¹ Rekabet Kurulunun 28.10.2021 tarih ve 21-53/747-360 sayılı Zincir Market Kararı, s.137.

¹¹² Rekabet Kurulunun 22.08.2017 tarih ve 17-27/452-194 sayılı İzmir Hazır Beton Kararı, s. 9 – 11.

¹¹³ Rekabet Kurulunun 16.10.2012 tarih ve 12-50/1445-492 sayılı Bursa Hazır Beton-Çimento Kararı, s. 6-7.

¹¹⁴ Rekabet Kurulunun 16.10.2012 tarih ve 12-50/1445-492 sayılı Bursa Hazır Beton-Çimento Kararı, s. 31.

olduğunu tespit etmiş, ancak taraflar arasında bir irade uyuşması bulunmaması nedeni ile soruşturma açılmasına gerek olmadığı sonucuna ulaşmıştır¹¹⁵.

Rekabet Kurulunun bu kararları teşebbüsler arasında irade uyuşmasının varlığını ortaya koymak bakımından önem teşkil etmektedir.

Yukarıda yer alan kararlara ek olarak Rekabet Kurulunun son dönemde verdiği kararlarda yapılan savunmalara ilişkin verdiği yanıtlardaki makul şüphenin ötesinde ispat standardı vurgusu da dikkat çekicidir.

Rekabet Kurulu MDF Kararında teşebbüslerce makul şüphenin ötesinde ispat standardının sağlanmadığı yönündeki argümanlara karşılık olarak makul şüphenin ötesinde ispat standardının sağlandığını ifade etmiştir. Bunu ileri sürerken Rekabet Kurulu fiyat artışlarının ve fiyat artış oranlarının yanında Dernek bünyesinde yapılan toplantılar sonucunda rakiplerin birbirleriyle stratejik bilgileri paylaştığı tespitinde bulunmuştur. Yine bir diğer teşebbüs tarafından yapılan savunmaya karşılık olarak teşebbüsün dernek toplantısına katıldığını, teşebbüs yetkilisinin rakipleriyle birlikte artış yapılması yönünde teklifte bulunduğunu ifade ederek makul şüphenin ötesinde ispat standardının sağlandığına kanaat getirmiştir.

Burdur Akaryakıt İstasyonları Kararı'nda da Rekabet Kurulu benzer şekilde teşebbüslerin savunmalarına karşılık makul şüphenin ötesinde ispat standardının karşılandığını ifade etmiştir. Kararda yer alan Whatsapp yazışmalarının ihlalin ortaya çıkma sürecini ortaya koyduğu ifade edilmiş ve ilgili yazışmalardan anlaşmanın gelişimini ve uygulanmasını şüpheyi ortadan kaldıracak şekilde gösterdiği belirtilmiştir.

---

¹¹⁵ Rekabet Kurulunun 14.09.2011 tarih ve 11-47/1163-409 sayılı THY-AZAL Kararı, sf. 8, 9 ve 10.

1.3.2. İdari Yargı Tarafından Verilen Kararlarda İspat Standardı

Yukarıda yer alan Rekabet Kurulu kararlarının yanında makul şüphenin ötesinde ispat standardı bakımından idare mahkemelerinin ve Danıştay 13. Dairesinin verdiği çeşitli kararların da kritik önem teşkil ettiği değerlendirilmektedir. Zira Ankara İdare Mahkemeleri ve Danıştay 13. Dairesi, teşebbüslerin Rekabet Kurulu kararlarına karşı iptal talebinde bulundukları adli makam konumundadır ve bu mahkemelerce verilen kararlar aynı zamanda Rekabet Kurulunun yaklaşımını da şekillendirmektedir. Dolayısıyla aşağıda son dönemde Ankara İdare Mahkemeleri ve Danıştay tarafından ispat standardı vurgusu ile verilen kararlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir.

1.3.2.1. Danıştay 13. Dairesi'nin 12 Banka Kararı

İlgili Danıştay kararına konu kararda Rekabet Kurulu; 12 bankanın¹¹⁶ “kredi, mevduat ve kredi kartı hizmetleri kapsamındaki pek çok ürüne yönelik faiz oranlarının ve ücretlerin tespitinde koordinasyon içerisinde hareket edildiği” iddiasını incelemiştir. Kararda Rekabet Kurulu, ihlalin bir dizi mutabakat ile gerçekleştirildiği ancak bu mutabakatların taraf sayısının ise değişkenlik gösterebildiğini; buna karşın mutabakatlara bankaların önemli bir bölümünün katıldığını ifade etmiştir.

Rekabet Kurulu ilgili kararda ihlal kanaatine varırken bankaların birbirleri hakkında birtakım bilgilere vakıf olmalarını ihlal tespiti için önemli bir unsur olarak kabul etmiştir. Bu noktada bilgilerin gizli müşteri metoduyla elde edildiği yönündeki savunma ise kabul edilmemiştir.

---

¹¹⁶ Karara taraf olan bankalar; Akbank, Garanti Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Türkiye İş Bankası, Finans Bank, Halk Bankası, Vakıflar Bankası, Ziraat Bankası, Denizbank, HSBC Bankası, ING Bankası, Türk Ekonomi Bankası'dır.

Rekabet Kurulu, karar dahilinde yer alan bulguların rekabet hukuku bakımından oldukça önemli bilgi olan geleceğe yönelik fiyat stratejisine ilişkin olduğunu ve bu bilgilerin gizli müşteri yoluyla elde edilemeyeceğini vurgulamıştır. Yine faiz oranlarına ilişkin gizli müşteri savunmasını da bu bilgilerin şubelere en fazla bir gün önce geldiğini ve bu bilgilerin piyasadan ya da müşterilerden elde edilemeyeceğini ifade etmiştir. Rekabet Kurulu yaptığı tüm değerlendirmelerin ardından henüz uygulamaya geçmemiş bilgilerin piyasaya açık kaynaklardan (şubelerden, piyasadan, müşteriden) elde edilmesinin mümkün olmadığını ve bu bilgilerin ilgili zaman diliminde genel müdürlükler dışında elde edilemeyeceği kanaatine varmıştır. Ulaşılan bu kanaat dahilinde ise Rekabet Kurulu 2007 ile 2012 yılları arasında mevduat, kredi ve kredi kartı faaliyetlerine yönelik muhtelif pazarlarda rekabet kurallarına aykırılığın bulunduğu sonucuna varmıştır.

İlgili karara karşı 12 bankanın tamamı yargı yoluna başvurmuş, Rekabet Kurulu kararını ilk derece mahkemesi onamıştır. Bununla birlikte temyiz aşaması sürecinde ise Danıştay 13. Dairesi tarafından ilgili karar bozulmuştur. Bozma kararında yer alan değerlendirmeler bir rekabete aykırılığın ispatının ortaya konulması bakımından kritik önem taşımaktadır. Zira Danıştay 13. Dairesi kararında ispat standardı meselesini doğrudan bir inceleme konusu yapmıştır.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde Danıştay 13. Dairesi; 12 bankanın tamamının tek bir çerçeve anlaşma veya ortak plan dahilinde belirli bir koordinasyon içerisinde hareket ettiğinin ve ihlale taraf bankaların çerçeve anlaşma veya ortak plandan haberdar olduğunun yeterli seviyede (makul şüphenin ötesinde) ortaya konulmadığı sonucuna varmıştır. Ayrıca Danıştay 13. Dairesi kararda yer alan tespitlerin gerekli deliller ile desteklenmediği, dolayısıyla Rekabet Kurulu tarafından eksik incelemeye dayalı olarak işlem tesis edildiğini ifade etmiş ve kararı iptal etmiştir.

Danıştay 13. Dairesi'nin bu kararı makul şüphenin ötesinde ispat standardının rekabet hukukunda nasıl uygulanacağı konusunda önem teşkil etmektedir. Danıştay 13. Dairesi'nin karardaki yaklaşımı esasında yeterli ve gerekli deliller ile

desteklenmeyen tespitlerin ihlal için gereken ispat standardını karşılamayacağını vurguladığı anlaşılmaktadır.

1.3.2.2. Ankara 6. İdare Mahkemesinin Sahibinden.com Kararı

İdari yargı organları tarafından ispat standardına ilişkin verilen bir diğer önemli karar ise Sahibinden kararıdır. Ankara 6. İdare Mahkemesi, Rekabet Kurulunun Sahibinden'e yönelik verdiği ihlal kararını değerlendirmiş ve bu değerlendirme neticesinde öncelikle kararın yürütmesinin durdurulmasına, akabinde ise kararın iptaline karar vermiştir.

İptale konu karar dahilinde Rekabet Kurulu, ilgili pazarı çevrimiçi platform hizmetleri olarak tanımlamış ve bu pazar dahilinde Sahibinden'in hakim durumda olduğu ve aşırı fiyat uyguladığı kanaatine varmıştır. Rekabet Kurulu karar dahilinde öncelikle hakim durum tespiti yapmış ve ziyaretçi sayıları, kurumsal üyelik adetleri ve üyelik gelirleri gibi veriler üzerinden bir değerlendirme yapmış ve etkileşim düzeyi ve yoğunluğunu göz önünde bulundurarak Sahibinden'in önemli bir pazar gücüne sahip olduğu kanaatine varmıştır.

Rekabet Kurulu aynı zamanda pazara giriş engellerini de incelemiş ve Sahibinden'e rakip olmak isteyen platformların önemli pazarlama bütçelerine katlanmak ve reklam masrafı yapmak durumunda olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca Sahibinden'in alan adına da Rekabet Kurulu özel bir önem atfetmiş ve tüketici tercihlerinde önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır.

Ek olarak Rekabet Kurulu pazardaki mevcut veya potansiyel rekabetçi baskının da Sahibinden'in etkilenmesi için yeterli olmadığını ifade etmiştir. Hakim durum değerlendirmesinin ardından Rekabet Kurulu çeşitli testler üzerinden aşırı fiyat incelemesinde bulunmuştur. Bunun sonucunda ise Rekabet Kurulu Sahibinden'in hakim durumda bulunduğu ve aşırı fiyat uyguladığı kanaatine varmıştır.

Bu noktada vurgulamak gerekir ki Sahibinden’e yönelik yürütülen aşırı fiyat soruşturması, rekabet hukuku uygulamasında oldukça istisnai bir ihlal türüdür ve tespiti de oldukça güçtür. Özellikle Sahibinden’in faaliyet gösterdiği dijital piyasalarda bunun tespitini yapmak çok güç olduğu gibi böyle bir tespitin yapılmasının mümkün olup olmadığı, pazarın yapısı sebebiyle hakim durumun varlığının olup olmadığı gibi pek çok tartışma da bulunmaktadır. Bu tartışmalardan biri de dijital piyasalardaki hakim durumun ve aşırı fiyat uygulamasının nasıl ispatlanacağı konusundadır.

Ankara 6. İdare Mahkemesi de Sahibinden’in kararın iptaline yönelik talebini incelemiş ve iddiaların tatmin edici bir biçimde kanıtlanamadığı kanaatine varmış ve kararın iptaline karar vermiştir. Ankara 6. İdare Mahkemesi iptal kararını verirken (i) her türlü şüpheden uzak, açık ve kesin delillerle ispat şeklinde bir ispat standardının arandığını, (ii) gözleme dayanan ve somut veriler ihtiva etmeyen bulguların ispat bakımından yeterli olmayacağını ve kesin ve tartışmasız olarak elde edilmiş somut delillere dayanılmaksızın hüküm kurulamayacağını ifade etmiştir. Buna göre Ankara 6. İdare Mahkemesi şüphe üzerinden kanaate varılan, şüphe duyulan olayın varlığını ortaya koyacak somut delillerin ve gerekçelerin ortaya konulamadığı, kesin ve tartışmasız olarak elde edilmemiş ve somut delillere dayanmayan gözlemlere istinaden yapılan çıkarımlar temelinde tesis edilen bir kararın ispat standardını karşılamadığı sonucuna varmıştır.

1.3.2.3. Danıştay 13. Dairesinin Henkel Kararı

İdari yargı nezdinde verilen bir diğer önemli karar Danıştay 13. Dairesi’nin Henkel kararıdır. Rekabet Kurulu Henkel’e yönelik yürüttüğü soruşturmanın sonucunda Henkel’in yeniden satıcılarının fiyatlarına müdahale ettiği kanaatine varmıştır. Henkel ise Rekabet Kurulunun kararını yargıya taşımış ve bu kapsamda fiyatların yükselmesinin gerekçesinin kendisinin baskısı veya teşviki sonucunda meydana gelmediğini ifade etmiş ve bu noktada kararın iptalini talep etmiştir.

Karar ilk derece ve istinaf aşamalarında onansa da Danıştay 13. Dairesi tarafından yapılan incelemenin sonucunda yeniden satış fiyatının ortaya konulabilmesi için tarafların herhangi birisinin baskısı veya teşvikinin sonucunda meydana geldiğinin ortaya konulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu noktada Danıştay 13. Dairesi Rekabet Kurulunun kararında müdahalelerin sonucunda fiyatların yükseldiği ifade edilmişse de bu artışların şirket çalışanlarının baskısı veya teşviki sonucunda meydana gelip gelmediği konusunda bir belirsizlik olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Danıştay 13. Dairesi, Henkel'in alıcılarının beyanlarını da dikkate almış ve fiyata müdahaleyi gösteren bir bulgunun kararda yer almadığını ifade ederek karardaki ihlal kanaatinin somut ve ciddi verilere dayalı olarak ortaya konulmadığını ifade etmiş ve kararın bozulmasına karar vermiştir.

1.3.2.4. Ankara 7. İdare Mahkemesinin Opet Kararı

İptal kararına dayanak teşkil eden Rekabet Kurulu kararına Opet, BP, Shell, Petrol Ofisi ve Güzel Enerji (Total) taraftır ve kararın konusunu da bayilerin satış fiyatlarına müdahale ettiği iddiası oluşturmaktadır. Rekabet Kurulu yürüttüğü soruşturmanın sonucunda Güzel Enerji dışındaki dört teşebbüsün bayilerinin satış fiyatlarına müdahale ettiği kanaatine varmış ve bu dört teşebbüse yönelik bir idari para cezası uygulamasına girmiştir.

Karar dahilinde Rekabet Kurulu; bayilerin yeniden satış fiyatına müdahale olarak değerlendirilen davranışların akaryakıt satışlarının tavan fiyat üzerinden yapılması yönündeki zorlamaları ve fiyat panosuna tavan fiyattan daha düşük bir fiyat yazma serbestisinin kısıtlanmasına ilişkindir. Rekabet Kurulu soruşturma süreci içerisinde teşebbüslerin Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Mersin'deki bayilerin satışlarını incelemiş ve bayilerin satış fiyatlarının tavsiye satış fiyatlarına uyumlarını karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda uyum oranları üzerinden giden Rekabet Kurulu teşebbüslerin bayilerinin fiyatlarına müdahale ettiği kanaatinde bulunmuştur.

Opet ise yaptığı savunmalarda bayilere müdahale edildiğini gösteren bir bulgunun bulunmadığını ve uyumun bayilerin rasyonel tercihleri sonucunda gerçekleştiğini vurgulamıştır. Rekabet Kurulu ise dört teşebbüsün uygulamalarını birlikte değerlendirmiş ve bu birlikte değerlendirme sonucunda Opet'in de aralarında bulunduğu teşebbüslere yönelik bir ihlal kanaatine varmıştır.

Opet tarafından kanun yoluna başvuru sonrasında Ankara 7. İdare Mahkemesi, Rekabet Kurulu kararını incelemiş ve bir ihlalin varlığının söz konusu olabilmesi için tespit ve değerlendirmelerin tereddüde yol açmayacak biçimde açık ve kesin olması gerektiğini ifade etmiş ve şüphe üzerinden kanaate varılmasının yeterli olmayacağını vurgulamıştır.

Ayrıca Ankara 7. İdare Mahkemesi kararda Opet tarafından bayilerin fiyatlarına müdahale edildiğini gösteren bir bulgunun bulunmadığını, bayilerin takdir yetkisinin bulunduğunu ifade etmiştir. Bu tespitlerin akabinde Ankara 7. İdare Mahkemesi Opet'in müdahalesini her türlü tereddüitten uzak, kesin ve tartışmasız olarak elde edilmiş somut delillerle ispatlanamadığını ifade ederek kararı hukuka aykırı bulmuştur.

Tespiti hukuka aykırı bulan mahkeme öncelikle kararın Opet bakımından yürütmesinin durdurulmasına karar vermiş, akabinde ise kararı iptal etmiştir.

1.3.2.5. Ankara 9. İdare Mahkemesinin Akkim/Hicri Ercili Kararı

İdare mahkemelerinin ispat standardı vurgusunu ön plana çıkararak iptal ettiği bir diğer Rekabet Kurulu kararı ise Akkim/Hicri Ercili Kararıdır. Bu karar bakımından da Opet kararında olduğu gibi bir yürütmenin durdurulması kararı verilmiş, akabinde ise karar esastan incelenerek iptal edilmiştir.

Rekabet Kurulu aralarında Akkim ve Hicri Ercili'nin de bulunduğu teşebbüslere yönelik olarak Rekabet Kanunu'nu ihlal ettikleri iddiası üzerine bir soruşturma yürütmüştür. Yürütülen soruşturmanın sonucunda Rekabet Kurulu, Akkim ve Hicri

Ercilinin Ankara Büyükşehir Belediyesinin 2018 yılı ihalesinde danışıklı hareket ettiği kanaatine varmış ve idari para cezası uygulamıştır.

Teşebbüsler tarafından açılan iptal talepli davalarda ileri sürülen ihlal iddiasını destekleyici bir iletişimin bulunmadığı, dosya dahilinde yer alan iletişimlerin teşebbüslerin iç iletişimi olduğu, teşebbüslerin tekliflerinin birbiriyle benzeşmediği ve tamamıyla rekabetçi bir piyasa yapısının olduğu vurgulanmıştır.

Dosya dahilinde ilk olarak Ankara 9. İdare Mahkemesi tarafından yürütmenin durdurulması talebi incelenmiş ancak açık hukuka aykırılığın bulunmadığı kanaatine varılmış ve yürütmenin durdurulması talebi reddedilmiştir. Teşebbüsler tarafından bu ret kararına karşı itiraz yoluna başvurulmuştur. Talebi değerlendiren Ankara 8. İdari Dava Dairesi iç yazışmaların rekabete aykırılığı ispatlayacak nitelikte olmadığını, tekliflerin birbiri ile benzeşmediğini, teşebbüslerin rekabete aykırı bir anlaşma ve uyumlu eylem içerisinde bulunduklarını ispatlayacak bir bulgunun bulunmadığını ifade ederek kararın yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Ankara 8. İdari Dava Dairesi tarafından verilen bu karar bir kartel isnadında benimsenmesi gereken ispat standardını ortaya koyması bakımından oldukça önem teşkil etmektedir. Nitekim verilen bu yürütmenin durdurulması kararına uygun şekilde Ankara 9. İdare Mahkemesi de kararın iptaline karar vermiştir¹¹⁷.

2. ÇEŞİTLİ REKABET OTORİTELERİNİN KARARLARI IŞIĞINDA BENİMSENEN İSPAT STANDARTLARI

2.1. Birleşik Krallık Otoriteleri Tarafından Benimsenen Yaklaşım

Birleşik Krallık nezdinde hem Adil Ticaret Ofisi (OFT) hem Rekabet Temyiz Mahkemesi (CAT) tarafından verilen çeşitli kararlar dünyadaki birçok rekabet

---

¹¹⁷ Ankara 9. İdare Mahkemesi'nin 30.05.2022 tarih, 2021/2670 E. ve 2022/1193 K. sayılı Kararı

otoritesinin hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal değerlendirmelerine ışık tutmuş ve emsal olarak kabul edilmiştir. Bu noktada OFT ve CAT tarafından ayrı ayrı değerlendirme konusu yapılan Replica Football Kit, Argos-Littlewoods ve Tesco kararları bu açıdan kritik öneme sahiptir. Keza Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi tarafından Replica Football Kit ve Argos-Littlewoods kararlarını birlikte değerlendirerek verdiği karar da hub and spoke bilgi değişiminin ispat kriterlerinin ortaya konulabilmesi için önem teşkil etmektedir. Nitekim Rekabet Kurulu da Zincir Market Kararı öncesinde hub and spoke bilgi değişimini değerlendirdiği Lastik, Bilgisayar ve Konsol Oyunları ve PVC Kararlarına Birleşik Krallık yaklaşımını benimsemiş olması sebebiyle ilgili kararlardaki ispat kriterlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.1.1. Birleşik Krallık – Replica Football Kit kararı

Replica Football Kit dosyası Birleşik Krallık nezdinde hub and spoke bilgi değişimi iddiasının incelendiği ilk dosyalardanır. Zira bu karar özelinde ilk olarak OFT, akabinde ise CAT değerlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca son aşamada ise ilgili karara ilişkin olarak Temyiz Mahkemesi aşağıda dikkatinize sunulacak olan Argos – Littlewoods Kararı ile birlikte bir karar vermiştir. İlgili karara dair OFT, CAT ve Temyiz Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirmeler, hub and spoke bilgi değişimine yönelik emsal nitelikte olmuş ve bu karar dahilinde ulaşılan kanaat daha sonra Tesco kararında da benimsenmiştir.

OFT tarafından başlatılan soruştırmaya konu ürün, üzerinde bir futbol kulübünün veya milli futbol takımının logosunu, ticari markasını bulunduran ve ilgili takımın oyuncularını tarafından giyilen tişört, şort gibi ürünlerin birebir kopyalarından oluşan replika futbol formalarıdır. İlgili soruşturmanın tarafları arasında futbol kulüplerinin formaları üreterek perakendecilere satmaları için lisans verdikleri replika forma reticileri; Birleşik Krallık'taki en büyük spor ürünleri perakendecileri; İngiltere'de en büyük ve en başarılı futbol kulüplerinden biri olan Manchester United; Futbol Federasyonu (FF) (İngiltere'de futbol alanında yetkili

organ) ve FF'nin perakende faaliyetlerini yürütmesi için münhasır hak tanıdığı perakendeci bulunmaktadır.

Kararın taraflarından olan Umbro, İngiltere Premier Lig takımlarının lisanslı taraftar ürünlerini üretmektedir ve pazarda sağlayıcı olarak faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede Umbro tarafından üretilen ürünler, perakendeciler tarafından satılarak nihai tüketiciye ulaştırılmaktadır. Pazarda perakendeci olarak faaliyet gösteren teşebbüsler ise Allsports, Blacks, JJB ve Sports Soccer'dır ve pazardaki ekonomik gücü en yüksek olan teşebbüs de JJB'dir.

İlgili karara konu soruşturmayı OFT replika futbol ürünleri pazarında yeniden satış fiyatlarının belirlendiği iddiası üzerine başlatmış, soruşturmanın sonucunda ise; iddia konusu eyleme dair yeniden satış fiyatının tespitindense hub and spoke bilgi değişimi olduğu yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur.

Bu değerlendirmelerde bulunurken OFT tarafından vurgulanan iki husus daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki soruşturma konusu ürünün futbol kulüplerinin forması olması sebebiyle tüketicilerin sadakat duygusunun yüksek olması ve dolayısıyla diğer kulüp formalarının ikame teşkil etmemesidir. Ayrıca bu kapsamda İngiltere Milli Takımı'nın ve Manchester United kulübünün formaları forma satışı pazarında perakende düzeyde faaliyet gösteren teşebbüsler bakımından vazgeçilmez ürün niteliğinde olmasıdır.

İkinci husus ise pazarda seçici dağıtım sisteminin benimsenmesidir. OFT pazarda benimsenen bu yapının fiyatlar üzerinde anlaşma ve uyumlu eylemlerin gerçekleştirilmesini kolaylaştırdığını ifade etmiş ve buna dayanak olarak da forma tedarikçisi konumundaki teşebbüsün yalnızca orijinal spor ürünlerinin perakende ticareti ile iştigal eden teşebbüsler aracılığıyla ürünlerinin satışını gerçekleştirmesi olduğunu ifade etmiştir.

OFT kararda yaptığı değerlendirmede ilgili pazarda tavsiye satış fiyatı bildirilmesinin yaygın bir uygulama olduğunu ve nitekim davaya konu olayda da Umbro tarafından benimsenen uygulamanın da tavsiye satış fiyatı uygulaması

olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Umbro tarafından tavsiye satış fiyatı uygulaması benimsenmiş olmasına karşın soruşturmaya konu dönemin öncesinde perakendecilerden biri olan Sports Soccer, agresif fiyatlama politikası benimsemiş ve bu politika dahilinde Umbro tarafından önerilen tavsiye satış fiyatının altında satış yaparak yüksek satış rakamlarına ulaşmaya çalışmıştır. Sports Soccer'ın benimsediği yaklaşımın akabinde ise pazar lideri konumundaki JJB; çeşitli indirimler uygulamaya başlamıştır.

JJB tarafından benimsenen bu fiyatlama stratejisi, pazardaki diğer perakendecilerin fiyatlama kararlarını da etkilemiş ve JJB'den daha yüksek fiyatlara ürün satışı gerçekleştirmelerini de neredeyse imkansız hale getirmiştir. Zira pazarın yapısı gereği, JJB tarafından benimsenen fiyat pazarda tavan fiyat olarak benimsenmektedir. JJB tarafından benimsenen fiyat politikasının sonucunda, JJB ile kar marjlarını korumak istediklerinden ötürü rekabet edemez duruma gelen diğer perakendeciler; JJB'nin fiyatlama politikalarını Umbro'ya şikayet etmişlerdir.

JJB tarafından indirim uygulanan dönem ile örtüşen zaman diliminde ise Manchester United kulübü de JJB ve diğer perakendeciler ile birlikte Umbro'ya baskı yapmaya başlamış ve toptan satış fiyatlarının düşürülmesini ve böylelikle kar marjının arttırılmasını talep etmiştir. Bu noktada JJB ve Manchester United pazarda özel bir öneme sahiptir. Zira JJB; Umbro'nun en büyük müşterisi konumunda iken; Manchester United ise Birleşik Krallık'ta en ünlü futbol kulüplerindendir ve Umbro'nun rakipleri ile anlaşarak ürünlerini başka markalar üzerinden lisanslı bir şekilde satma imkanına sahiptir. Bu durumda Umbro ciddi bir zarar görebilecektir. Taraflar arasında görüşmeler gerçekleştirilirken JJB yaptığı indirimlerden vazgeçmiş, Manchester United ve JJB; Umbro'dan tüm perakendecilerin tavsiye edilen satış fiyatları üzerinden ürünlerin satışını gerçekleştirmelerini talep etmiştir.

Umbro gelen baskılar ve yapılan görüşmelerin ardından; belirlediği tavsiye satış fiyatının minimum fiyat olarak uygulanması, satışların bu fiyattan veya bu fiyatın üzerinde bir fiyattan yapılması için perakendeciler ile çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu görüşmeler dahilinde, her bir perakendeciye

Umbro'nun rakip perakendecilerin de aynı fiyatlandırma uygulamasını gerçekleştireceklerini ifade ettiği tespit edilmiştir.

OFT tarafından varılan bu ihlal tespitinin ardından soruşturmaya taraf teşebbüsler tarafından ilgili karara karşı CAT nezdinde itiraz yoluna başvurulmuştur. CAT de OFT'nin yaptığı değerlendirmeyi onamış ve perakendecilerin uygulamaya karar verdikleri veya uygulamayı düşündükleri davranışları tedarikçi aracılığıyla rakiplerine ilettiklerine ve bu suretle gelecekteki davranışlarına dair belirsizliği önemli ölçüde azalttıkları sonucuna varmıştır.

CAT tarafından ilgili kararda formaların üreticisi konumundaki teşebbüs ile iki perakendeci arasında rekabet karşıtı anlaşmanın veya uyumlu eylemin tespitinde rekabete aykırılık teşkil eden davranışın, her bir perakendecinin diğer büyük perakendecilerin de aynı şekilde hareket edeceği anlayışıyla üretici ile anlaşması ya da ilgili üründe indirim yapmama niyetini üreticiye teyit etmesi şeklinde ortaya çıktığını tespit etmiştir.

CAT'e göre, her bir perakendeci teşebbüs, tedarikçi konumundaki teşebbüse bilinçli bir şekilde bu yönde bir imada bulunmuş veya güvence vermiş ve bu ima/güvence üzerine de üretici her bir perakendeci teşebbüse diğer perakendeci teşebbüslerin niyetlerini teyit etmiştir. CAT bu durumu, ilgili ürün bakımından bir fiyat tespit anlaşması veya bir rakibe bir başka rakibin geleceğe dönük fiyat geçişi niyetini açıklama amacı veya etkisi taşıyan ve hem amacı hem de etkisi ilgili ürünlerin fiyatını belirlemek olan bir uyumlu eylem olarak değerlendirmiştir.¹¹⁸

Ayrıca kararda Umbro ile perakendeci teşebbüslerden Sports Soccer arasında yapılan bir görüşme esnasında fiyatların konuşulması için soruşturmaya taraf olan diğer perakendeci teşebbüslerden Allsports, JJB, JD ve Debenhams yetkilileri de telefonla arandığı ve bu telefon görüşmesi dahilinde Debenhams ve JD tarafından önerilen fiyat anlaşması teklifinin reddedildiği de tespit edilmiş ve bu husus taraflar

---

¹¹⁸ CAT Replica Football Kits Kararı, para. 654.

arasında yalnızca dolaylı iletişimin değil, nadiren de olsa doğrudan iletişim kanalının da kullanıldığını gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır.

CAT, iki perakendeciden her birinin en azından üreticiye geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerine ilişkin bir imada bulunduğu veya güvence verdiğini ve üreticinin her durumda bu güvenceleri veya imaları diğer şirkete aktardığı ve bir perakendeciye, diğer perakendecinin indirim yapmamayı kabul ettiğini teyit ettiği, ötekine de diğer perakendecilerin düşük fiyat uygulamayacağını garanti ettiği tespitinden hareketle üç şirketin tamamının da aynı anlaşmaya veya uyumlu eyleme taraf olduğu kanaatine varmıştır.¹¹⁹

İlgili karar dahilinde ayrıca perakendeci ile tedarikçi arasında gerçekleştirilen hangi konuşmaların riskli olduğu da değerlendirilmiştir. Bu kapsamda bir perakendecinin daha iyi satış koşulları için tedarikçi konumundaki teşebbüs ile konuşması, bu konuşma dahilinde gelecekte uygulanacak fiyatları görüşmesi ve perakendecinin kendisine daha iyi satış koşulları elde etmek amacıyla rakip perakendecilerin fiyatlarından şikâyet etmesi olağan tedarikçi perakendeci iletişimi olarak kabul edilmiştir¹²⁰.

2.1.2. Birleşik Krallık – Argos – Littlewoods Kararı

OFT tarafından oyuncak üreticisi Hasbro ile katalog perakendecisi olarak faaliyet gösteren Argos ve Littlewoods’a yönelik bir soruşturma yürütülmüş ve soruşturmanın konusunu Hasbro, Argos ve Littlewoods’un Hasbro markalı oyuncak ve oyunların fiyatlarını tespit ettikleri iddiası oluşturmuştur. Hasbro Birleşik Krallık bünyesinde en büyük oyun ve oyuncak üreticisi konumunda iken;

---

¹¹⁹ CAT Replica Football Kits davası para. 655.

¹²⁰ CAT, Replica Football Kits davası para. 82.

Argos ve Littlewoods ise birbiriyle doğrudan rekabet halinde olan en büyük perakendeci teşebbüslerdendir.

İlgili karar dahilinde pazarın yapısına ve soruşturmaya taraf teşebbüslerin faaliyet yapısına yönelik yapılan değerlendirmeler soruşturmadaki değerlendirmelerin anlaşılması bakımından önemlidir. Zira Argos ve Littlewoods; katalog perakendecisi olarak faaliyet göstermektedir ve yılda iki defa olacak şekilde kataloglar yayınlamakta ve alıcılarına bu katalogların dağıtımını gerçekleştirmektedir. Katalog perakendecisi olarak faaliyet göstermenin bir sonucu olarak fiyatlar kataloglar yürürlüğe girmeden önce erken bir aşamada belirlenmektedir ve belirlenen bu fiyatlar yürürlüğe girene kadar piyasaya duyurulmadığından; çok gizli niteliktedir ve katalogların dağıtıma çıkarılmasının ardından teşebbüslerin bu fiyatlar üzerinde uyarlama yapma imkanı çok zordur.

Bu faaliyet yapısının bir diğer sonucu ise perakendecilerin fiyatlamayı rekabetçi koşullarda yapmamaları durumunda ilgili katalog dönemi boyunca rekabet açısından rakibine kıyasla oldukça dezavantajlı bir konuma gelmesidir. Ayrıca yılda iki defa yayınlanan kataloglardan biri olan Sonbahar Kış kataloğunda yer alan oyuncaklar toplam satışlarının %80'inini oluşturmaktadır. Zira oyuncakların büyük bir kısmı Noel döneminden önceki hafta satılmaktadır ve ilgili dönemde yürürlükte olan katalogdaki ürünlerin fiyatları kritik önem teşkil etmektedir. Ayrıca katalogda yer alan ürünler hem yüksek profilli hem de müşterileri mağazaya çeken ürün niteliğindedir. Dolayısıyla bu ürünlerin fiyatlamalarında rakibine nazaran yüksek kalınması hali müşteriler nezdinde pahalı perakendeci olarak değerlendirilme ihtimalini getirdiği gibi aynı zamanda satışların da rakip teşebbüse kayması sonucunda kayba da yol açmaktadır.

Soruşturma dahilinde Argos ve Littlewoods'un satışlardan elde ettikleri kar marjını düşük bulmalarına yönelik Hasbro'ya şikayetler iletmesinin ardından Hasbro, fiyatlama konusunda bir inisiyatif alarak perakendecileri tavsiye edilen satış fiyatlarına uyma konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Zira Argos ve Littlewoods; piyasadaki en temel oyuncular olduklarından birinin tavsiye edilen satış fiyatını

uygulaması halinde diğerrinin tavsiye edilen satış fiyatından daha düşük olacak şekilde fiyatında bir farklılaşmaya gitmesi tüketicilerin tercihinin daha düşük fiyattan satış gerçekleştiren teşebbüse kayma yönünde endişesini beraberinde getirmektedir.

Hasbro; Argos ve Littlewoods ile fiyat konusunda anlaşma ve tavsiye satış fiyatlarını uygulamaları durumunda pazardaki diğerr oyuncuların da bu iki perakendecinin uyguladığı fiyatları takip edeceğini öngörmüştür. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere Argos ve Littlewoods pazarda lider konumdaki teşebbüslerdir ve Argos ve Littlewoods'un benimseyeceği tavsiye satış fiyatı uygulaması, pazardaki diğerr oyuncuları da etkileyebilecektir. Bu doğrultuda Hasbro; Argos ve Littlewoods ile ayrı ayrı görüşmeler yapmış ve iki teşebbüse de Hasbro belirlenen tavsiye satış fiyatının rakipleri tarafından uygulanacağı yönünde bilgi vermiştir. Nitekim Argos ve Littlewoods da bu iletişim kanalını kabul etmiş ve ortak iradeleri sonucunda Hasbro'nun aktardıkları bilgiye uyumlu bir şekilde Hasbro'nun belirlediği satış fiyatını uygulamışlardır.

Taraflar arasındaki bu rekabete aykırılığa ilişkin olarak kararda Argos ve Littlewoods arasında herhangi bir doğrudan iletişim yer almamaktadır ve dosya dahilindeki tüm iletişimler Hasbro aracılığıyla dolaylı gerçekleştirilen iletişimlerdir.

Argos ve Hasbro arasında bir anlaşmanın varlığını tespit ederken CAT, Hasbro'nun fiyatları tavsiye edilen satış fiyatı seviyesinde tutmak ve perakendeciler arasında fiyatların düşürülmesine yönelik yapılacak bir uygulamadan kaçınmak istediğinin Argos tarafından bilinmesi için Argos'un Hasbro'ya gizli bilgileri ilettiğini tespit etmiştir.¹²¹

CAT, diğerr deliller ile ilgili olarak, Hasbro'nun fiyatları tavsiye satış fiyatları üzerinden fiyatlandırmasını sağlama ve fiyat düşürmekten kaçınma davranışlarının Argos tarafından biliniyor olması gereken durumlarda, Argos'un beklenen satış

---

¹²¹ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para 697.

fiyatlarına ilişkin gizli bilgileri Hasbro'ya iletmekte gönüllü olduğu bir anlaşmanın var olduğuna karar vermiştir.¹²²

CAT, alternatif olarak karar dahilinde, delillerin en azından bir uyumlu eylemin varlığını ortaya koyduğuna da ifade etmiştir.¹²³ Uyumlu eylemi ortaya koyarken CAT; Argos'un Hasbro ile olan görüşmesinin Hasbro'nun diğer perakendeciler ile olan görüşmelerini yansıttığını, Argos'un bilmesi gerektiği veya bilmesinin makul olarak öngörülebileceği durumlarda, normal şartlarda önceden açıklanamayacak olan gizlilik derecesi yüksek bilgiler olan fiyat geçişine dair kararlarını açıklamış olması olduğunu dayanak olarak göstermiştir.¹²⁴

İlgili karar dahilinde CAT tarafından bir tedarikçinin bir perakendeciye tavsiye satış fiyatına uyması konusunda ikna etmek istemesi halinde tedarikçinin faaliyetlerinin amacının ve bu faaliyetler sonucunda istenen amaca ulaşılması halinde piyasadaki etkisinin rekabetin engellenmesi olduğu konusunda çok fazla şüphe olmayabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte CAT topla dağıt bilgi değişiminin incelendiği dosyalar bakımından sorunun; pazarda ortaya çıkan durumun tedarikçinin tek taraflı eylemi olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği veya dosyadaki maddi olguların rakipler arası bir anlaşmayı veya uyumlu eylemi doğurması için yeterli bir görüş birliğini ortaya koyup koymadığı olarak ifade etmiştir.¹²⁵

Görüş birliği kavramını CAT; pazarda rakiplerin belirli bir şekilde hareket etme konusunda bir ortak niyeti, bir irade uyuşması ya da zımni kabulü olarak ifade edilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca davranışın tek taraflı olup olmadığı veya bir anlaşma ya da uyumlu eylem doğurma noktasında yeterli bir görüş birliğinin razı gelme veya karşılıklılık unsurlarını içerip içermediğini incelemiştir.¹²⁶ Bu

---

¹²² CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 699.

¹²³ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 701.

¹²⁴ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 703.

¹²⁵ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 713.

¹²⁶ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 714.

incelemenin sonucunda CAT, iki perakendeci arasında pazarda geleceğe dönük davranışları etkileme ya da geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini açıklama amacı taşıyan ve bu yönde etki doğuran bir dolaylı iletişimin bulunduğunu tespit etmiştir.¹²⁷ Bu tespiti yaparken de Argos'un geleceğe dönük fiyat geçişi niyetini Hasbro'ya aktarması ve Hasbro'nun da diğer perakendecilerin fiyat geçiş niyetlerini Argos'a geri aktarması hususunu karşılıklılık unsurunun var olduğunu göstermek bakımından yeterli kabul etmiştir.¹²⁸

Ayrıca, dosya dahilinde CAT;

- Argos'un Hasbro'ya ilettiği fiyat geçişi niyetlerini yine Hasbro tarafından pazarda fiyatların tavsiye satış fiyatı seviyesinde tutulmasını kolaylaştıracak şekilde kullanılacağını bilmesi gerektiği veya en azından makul olarak öngörebileceği¹²⁹ ve
- Argos'un Hasbro çalışanından aldığı piyasaya ilişkin bilgilerin Hasbro'nun diğer perakendecilerden aldığı bilgilere dayandığını bildiği ve Argos'un Hasbro'nun kendisinden aldığı bilgilere dayalı olarak diğer perakendeciler ile benzer görüşmeler yapacağını bilmesi gerektiği kanaatine varmıştır¹³⁰.

CAT'in Argos'a yönelik kararda yaptığı bu değerlendirmeler hub and spoke bilgi değişimi kapsamında ilgili ihlal iddiasına taraf teşebbüslerin niyet unsurunun ve bilgi seviyesinin, rekabet karşıtı uyumlu eylemin değerlendirilmesinde temel etkenler olduğunu ortaya koymaktadır.

---

¹²⁷ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 781.

¹²⁸ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 787.

¹²⁹ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 787.

¹³⁰ CAT Argos ve Littlewoods Kararı para. 788.

2.1.3. Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı

Yukarıda yer alan iki karara karşı Hasbro kararının taraflarından olan Argos ve Littlewoods ile Replica Football Kits kararının taraflarından olan JJB, temyiz başvurusunda bulunmuş ve ilgili kararlar Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Tarafların ihlalden sorumluluk ve ceza hususlarına dair benzer savunmalar ileri sürmeleri üzerine Temyiz Mahkemesi dosyaları birleştirilerek incelenmiş ve bu incelemenin sonucunda her iki dosya bakımından da temyiz başvurusu reddedilmiştir.

Temyiz Mahkemesi kararlar dahilinde yer alan tedarikçi perakendeci odaklı iki taraflı anlaşmalar ile tedarikçi ve perakendeciler arasındaki üç taraflı anlaşma arasındaki ayrımı değerlendirmiş ve perakendecilerden herhangi birinin ortak tedarikçi ile diğer perakendeciler arasındaki anlaşmanın varlığının bilincinde olmadığı ve bu sebepten ötürü de hub and spoke bilgi değişimi için gerekli olan perakendeciler arasındaki yatay unsurun mevcut olmadığı durumlarda bu durumun salt dikey anlaşma silsilesini ortaya koyacağını belirtmiş, buna karşın perakendecilerden birinin diğer perakendeciler ile tedarikçi arasındaki anlaşmaların bilincinde olması durumunda bunun çok taraflı bir anlaşma hükmünde olabileceğini ifade etmiştir.

Temyiz Mahkemesi tarafından ilgili karar dahilinde yapılan bu değerlendirme; hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin ortaya konulabilmesi için gerekli olan yatay unsur bakımından her bir perakendecinin tedarikçi ile diğer perakendeciler arasındaki çift taraflı dikey) anlaşmaların varlığını ve niteliğini fiili olarak biliyor olması şartının arandığını ortaya koymaktadır.

Temyiz Mahkemesi ayrıca taraflar arasında bir görüş birliği olması koşulunun hem anlaşma hem de uyumlu eylemin ortaya konulması bakımından zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

Karar dahilinde ayrıca ikinci perakendeci tarafından yapılan anlaşmanın aracı vasıtasıyla birinci perakendeciyle geri paylaşılması şartının aranıp aranmadığı da incelenmiştir. Temyiz Mahkemesi hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi için iki rakip teşebbüs arasındaki iletişimin karşılıklı olmasını ve birbirini doğrulamasının gerekli olmadığını ve bu durumun bir önem arz etmediğini vurgulamıştır. Buna göre, tedarikçinin birinci perakendeciden aldığı bilgiyi ikinci perakendeciye aktarmasının ardından ikinci perakendecinin fiyatları arttırmayı kabul etmesine dair bilginin tekrardan birinci perakendeciye iletilmemesi, ihlal değerlendirmesinde bir önem arz etmemektedir. Bir diğer deyişle, A-B-C şeklinde bir bilgi akışının gerçekleştirilmesinin ardından aktarılan bilginin kabul edildiğinde dair C-B-A şeklinde bir bilgi akışına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Bununla birlikte (Replica Football Kits kararı özelinde) bu türden fiyat geçiş bilgilerinin birinci perakendeciye tekrardan teyit edilmiş olması sebebiyle Temyiz Mahkemesi, kararda yer alan üç taraflı anlaşmayı dosyada bulunan bulgulardan hareketle değerlendirmiştir.¹³¹

Mahkeme ayrıca bir perakendecinin tedarikçiye şikayeti sonrasında tedarikçinin bu şikayete uygun şekilde diğer perakendeci ile görüşmesi ve sonucunda da birinci perakendecinin şikayet ettiği hususun ortadan kalkması hususunda sübjektif görüş birliğinin bulunup bulunmadığını değerlendirmiştir. Mahkeme, böyle bir ihtimalde bir uyumlu eylemin varlığının ortaya konulabilmesi için birinci perakendecinin bu şikayetleri yaptığı sıradaki niyet unsurunun incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.¹³²¹³³. Bu yargı ile Mahkeme, bilgi değişiminin dolaylı gerçekleşmesinden hareketle, sübjektif görüş birliğinin varlığını tespit etmek adına

---

¹³¹ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 64.

¹³² Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 82.

¹³³ Benzer bir değerlendirme Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı'nda da yapılmış ve ilgili şikayetlerin rakipten geldiği konusunda teşebbüslerin bilgi sahibi olmadığı belirtilerek koşulların oluşmadığı kanaatine varılmıştır.

perakendecinin niyet unsurunun incelenmesinin esas olduğunu ortaya koymuştur.¹³⁴

Temyiz Mahkemesine göre, fiyat indirimlerinden şikayet eden perakendecinin şikayet edilen fiyatları düzeltmek için tedarikçinin başka bir önlem almaktansa en azından ikinci perakendecinin fiyatlarını yükseltmesini sağlamaya çalışacağını öngörmüş ve amaçlamış olacağını kabul etmesi gerekmektedir.¹³⁵ Mahkeme bu noktada birinci perakendecinin şikayet üzerine bir önlem alınmasını istediği ve alınacak önlemin tedarikçi ile ikinci perakendeci arasında hukuka aykırı bir fiyat tespiti anlaşması olabileceğini öngördüğüne karar vermiştir.

Temyiz Mahkemesi ayrıca bir teşebbüsün diğerleri arasında yapılan bir rekabet karşıtı anlaşmaya dahil olması için, sırf böyle bir anlaşma yapılmış olabileceği ihtimalini değil, anlaşmanın varlığını bilmesi gerektiği hususunda genel itibarıyla şüphe bulunmadığını ifade etmiştir.¹³⁶ Bununla birlikte Temyiz Mahkemesi, birinci teşebbüsün, ikinci teşebbüsten, bir üçüncü teşebbüs ile ilgili olarak rekabet karşıtı anlaşma veya uyumlu eylem teşkil edecek bir işlem yapmasını fiilen istediği durumlarda ve ikinci teşebbüsün de birinci teşebbüsten gelen bu isteği gerçekleştirdiği durumlarda, birinci teşebbüsün, diğer teşebbüsler tarafından yapılan anlaşma veya eyleme dahil olmadığını öne sürerken ikinci ve üçüncü teşebbüsün böyle bir anlaşma yaptığını veya uyumlu eylemde bulunduğunu bilemeyeceği savına dayanamayacağını belirtmiştir.¹³⁷

Bu hususu incelerken Temyiz Mahkemesi, CAT tarafından Replica Football Kits Davasındaki yaklaşımı da değerlendirmiş ve bu değerlendirmenin sonucunda CAT'nin benimsediği “*bir perakendecinin (A) bir tedarikçiye (B) “B’nin elde ettiği*

---

¹³⁴ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 82.

¹³⁵ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 84.

¹³⁶ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 87-88.

¹³⁷ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 88.

bilgileri piyasa koşullarını etkilemek için kullanabileceğinin makul olarak öngörülebildiği durumlarda” geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini özel olarak aktarması ve ardından B’nin bu fiyat bilgilerini rakip konumdaki bir perakendeciye (C) aktarması durumunda A, B ve C’nin tümünün rekabeti engelleme, kısıtlama veya bozma amacı veya etkisi olan bir uyumlu eylemin tarafları olarak kabul edilmesi gerektiği” yönündeki yaklaşımın aşırıya kaçtığı sonucuna ulaşmıştır.¹³⁸

Bu itibarla, Temyiz Mahkemesine göre, A’nın aslında B’nin fiyat bilgilerini pazar koşullarını etkilemek için kullanacağını öngörmediği veya C’nin aslında bu bilgilerin kendisine A’nın muvafakati ile iletildiğini tam olarak anlamadığı durumlarda A’nın geleceğe dönük fiyat niyetlerini B’ye ifşa etmesi halinde bir rekabet karşıtı üç taraflı (topla-dağıt) anlaşma veya uyumlu eylem tespitinde bulunulamayacaktır.¹³⁹

Hub and spoke bilgi değişiminin nasıl ispatlanacağına ilişkin olarak Temyiz Mahkemesi, geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerine dair açıklamanın meşru bir amaca yönelik olup olmadığını ispat etme yükünün incelemeyi gerçekleştiren rekabet otoritesine ait olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁰ Öte yandan Mahkeme dosya dahilinde bilgi değişiminin rekabet karşıtı bir amaçla gerçekleştirildiğini gösteren maddi olguların varlığının çok olması ve bilgi değişimi için farklı ve meşru bir amacın olduğunu ortaya koyabilecek bir dayanağın bulunmaması halinde ise rekabet otoritesinin ispat yükünden kurtulacağını ifade etmiştir.¹⁴¹

Temyiz Mahkemesi ayrıca “sübjektif görüş birliği şartını” incelemiş ve Adalet Divanının Bayer Kararı’ndan yola çıkarak anlaşma taraflarından birinin rekabete karşı bir amaca ulaşma isteğini bu amacı ortak bir şekilde gerçekleştirmek için diğer

---

¹³⁸ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 91.

¹³⁹ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 91.

¹⁴⁰ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 95.

¹⁴¹ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 96.

tarafa açık ya da zımni bir davet şeklinde dışa vurması gerektiği tespitine atıfta bulunmuştur.¹⁴²

Temyiz Mahkemesi tarafından;

- A perakendecisi B tedarikçisine geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini ifşa etmişse ve bu kapsamda A'nın amacının, B'nin bu bilgileri diğer perakendecilere aktararak pazar koşullarını etkilemek için bu bilgileri kullanması olduğu kabul edilebilirse,
- tedarikçi B fiiliyatta bu bilgileri perakendeci C'ye aktarmışsa ve perakendeci C'nin bu kapsamda bilgilerin perakendeci A tarafından tedarikçi B'ye hangi şartlarda verildiğini bildiği kabul edilebilirse ve
- perakendeci C fiiliyatta bu bilgileri kendi geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini belirlemek için kullanmışsa,

A, B ve C; rekabeti kısıtlama amacı olan bir uyumlu eylemin tarafları olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁴³

Yine Temyiz Mahkemesi tarafından bu bilgi akışının karşılıklı (yani hem A-B-C hem de C-B-A şeklinde) olduğu bir durumda hub and spoke bilgi değişimin varlığının daha da güçlü bir şekilde ortaya konulabileceğini belirtmiştir.¹⁴⁴ Yine Mahkeme, hub and spoke bilgi değişiminin ortaya konulabilmesi bakımından iletilen bilgilerin uygulanacağına yönelik teyidin karşılıklı bir şekilde iletilmesine gerek olmadığını da vurgulamıştır.

Tedarikçi B'nin A'ya ilişkin bilgileri Perakendeci C'ye aktaracağını bilmesi bakımından A'nın niyet unsurunun (bilgi seviyesi) ne olduğu ile ilgili olarak ise

---

¹⁴² Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 139.

¹⁴³ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 141.

¹⁴⁴ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 141.

Temyiz Mahkemesi, ilgili niyet unsurunun, tedarikçinin bilgileri diğer perakendeciye ileteceğini perakendecinin makul olarak öngörebilmesinden ziyade bunu öngörmesi olduğunu kabul ederken.¹⁴⁵; C'nin niyet unsuru bakımından doğru yasal kıstasın ise C'nin, kendisine B tarafından aktarılan bilgilerin A'nın muvafakati ile aktarıldığının fiilen tamamen farkında olması olduğunu belirtmiştir.

2.1.4. Birleşik Krallık – Tesco Kararı

CAT tarafından verilen Tesco kararı, Temyiz Mahkemesinin Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits kararına ilişkin yaptığı incelemenin akabinde verilmiştir. CAT ilgili karar dahilinde Temyiz Mahkemesi tarafından hub and spoke bilgi değişimi için ortaya konulan ilkeleri bu kararda uygulamıştır.

Bu sebepten ötürü CAT'in verdiği bu karar, içtihatların yerleşmesinden sonra verilmesi ve hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal iddiası bakımından belirlenen kriterlerin nasıl uygulanacağına dair detaylı bilgi içermesi sebebiyle kritik önem teşkil etmektedir.

CAT tarafından verilen karara konu ürünler süt ürünleridir. Soruşturmaya konu pazarda; (i) süt üreticileri sütlerini işleyicilere satmakta, (ii) süt işleyicilerinin bir kısmı satın aldıkları bu sütleri günlük süt olarak işlemekte; (iii) diğer bir kısmı ise satın aldıkları süt ürünlerini peynir üretiminde kullanmaktadır. Peynir üretiminin yapılmasının ardından ise bu ürünler Tesco gibi perakendecilere satılmakta ve bu perakendeciler aracılığıyla da tüketicilere ürünler sunulmaktadır. Tesco soruşturma konusu ürün olan peynirin ülke çapındaki en büyük perakendecisi konumundadır.

Karar dahilinde Tesco'nun uygulamaları önem teşkil etmektedir. Zira Tesco; “*sepet politikası*” adı verilen bir fiyatlandırma politikası uygulamaktadır. İlgili uygulamaya göre Tesco; fiyatlarını soyut bir sepet politikasına göre oluşturmaktadır

---

¹⁴⁵ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı para. 144.

ve bu sepet dahilinde değerlendirilen ürünlerin fiyatlarının rakip perakendecilerin fiyatlarından daha yüksek olmaması gerekmektedir. Buna göre eğer bir ürün Tesco'nun rakibi konumundaki perakendecilerden birinde daha düşük fiyatla satılıyorsa Tesco; ilgili ürünün fiyatını daha düşük fiyattan satan perakendecinin fiyatına uyumlu hale getirmektedir. Tesco'nun benimsediği bu sepet uygulaması dahilinde birkaç çeşit peynir ürünü de bulunmaktadır ve Tesco'nun peynir tedarikçilerinden gelen fiyat artış taleplerini kabul etmesi ancak rakiplerinin fiyatları arttırmayı kabul etmesi halinde söz konusu olmaktadır. Buna göre Tesco ile aynı ürünü satan bir perakendecinin tedarikçiden gelen fiyat artış talebini reddetmesi halinde; Tesco da yukarıda ifade edilen sepet politikası uyarınca tedarikçinin fiyat artış talebini kabul etmemekte ve piyasadaki en düşük fiyatla ürün satışı gerçekleştiren perakendecinin fiyatı üzerinden ürünlerinin satışını gerçekleştirmektedir.

Süt fiyatlarının ihlalin gerçekleştiği dönemde düşüş göstermesi ve düşük fiyatların süt üreticilerini zor duruma düşürmesi üzerine süt üreticileri resmi makamlara ziyaretler gerçekleştirmek ve işleyici boykotu gibi bazı girişimlerde bulunmuş ve bu girişimler ile perakendecilere baskı uygulamışlardır. Yapılan bu girişimlerin arkasında süt ürünlerinin perakende satış fiyatlarının arttırılması bulunmaktadır.

Yapılan bu baskıların sonucunda söz konusu işleyici teşebbüsler ve perakendeciler arasında taze süt fiyatlarının arttırılması adına çeşitli anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşma dahilinde ürünlerin fiyatlarının arttırılabilmesi adına perakendecilerin çoğunluğunun plana uyması gerektiğinden; perakendeciler süt işleyicisi konumundaki teşebbüslerden rakiplerinin de fiyatlarını arttıracakı yönünde güvence istemişlerdir.

OFT; soruşturma dahilinde istenen bu güvenceye ve ilgili dosya dahilinde fiyat artışlarına dair elde edilen belgeleri incelemiş ve süt işleyicilerinin, bir perakendecinin fiyatlarını diğerine aktardığını tespit etmiştir. Buna göre bir perakendeci, gelecekteki fiyat artışı niyetini süt işleyicileri ile paylaşmakta, süt işleyicileri bu fiyat arttırma niyetini diğer perakendecilere taşımakta ve diğer

perakendeciler de kendilerine gelen bu bilgiyi göz önünde bulundurarak fiyat artışı gerçekleştirmekte veya artışı takip etmektedir.

OFT tarafından dosyada yer alan her bir bulgu, tek tek hub and spoke bilgi değişimi şartlarının yerine getirilip getirilmediği hususu bakımından ve her bir soruşturma tarafı açısından incelenmiştir. CAT bu inceleme gerçekleştirilirken hem maddi hem de manevi unsurların her bir iletişim bakımından yerine getirilmesi gerektiğini ortaya koymuş ve kriterleri değerlendirmede esas almıştır.

Buna göre CAT; perakendeciler arasında dolaylı iletişim yoluyla bir rekabet karşıtı uyumlu eylem tespitinde bulunabilmek için, “A’nın B ile” ve “B’nin C ile” yaptığı yazışmalardan her birinin maddi unsuru ve manevi unsuru içermesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁶ Bunun için de tespit edilmesi gereken maddi unsurlar; (i) bir perakendecinin geleceğe dönük fiyat geçişi niyetini bir ortak tedarikçiye iletmesi ve (ii) söz konusu tedarikçinin bu bilgileri daha sonra rakip konumdaki perakendeciye iletmesi ve rakibin bu bilgileri almasıdır.

Ayrıca bu maddi unsurların yanında manevi unsur olan niyet unsurunun da yerine getirilmesi gerekmektedir.¹⁴⁷ CAT A teşebbüsünün B teşebbüsünün davranışları üzerinde sınırlı düzeyde etkisinin olduğunu ve dolayısıyla B’nin davranışından sorumlu tutulabilmesi için A’nın niyetinin ortaya konması gerektiğini belirtmiş ve niyet unsurunun ispatının rekabet otoritesinde olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁸

CAT perakendeci A’nın tedarikçi B ile ilişkisi dahilinde maddi unsuru incelerken bir perakendecinin tedarikçisine fiili veya gelecekte uygulayacağı fiyatları bildirmesinin aralarındaki ticari ilişki dahilinde olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada A ile B arasındaki iletişim dahilindeki rekabetçi endişe, tedarikçi B’nin perakendeci

---

¹⁴⁶ CAT Tesco Kararı para. 58.

¹⁴⁷ CAT Tesco Kararı para. 58.

¹⁴⁸ CAT Tesco Kararı para 65.

A'dan elde ettiği fiyat geçişi niyetlerini diğer perakendecilere aktardığında ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁹

A ile B arasındaki ilişkideki niyet unsuru bakımından CAT; A perakendecisinin, geleceğe dönük niyetlerinin rakibi olan perakendeci C'ye iletilmesini amaçladığının veya fiili olarak bunu öngördüğünün kabul edilebilir' olması gerektiğini ifade etmiştir¹⁵⁰. Dolayısıyla ihlalin varlığı için gereken niyet unsurunun ortaya konması için A perakendecisi verdiği bilginin sonucunu fiili olarak öngörmeli ve belirli bir sonuç doğurmasını amaçlamalıdır.¹⁵¹

Bunun yanında CAT; niyet unsurunun tüm koşullar ışığında değerlendirilmesi ve bu koşullar uyarınca bir sonuç çıkarılabilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵² CAT'e göre A'nın B'ye geleceğe dönük fiyat geçiş bilgisini aktarmasının arkasında meşru bir gerekçenin bulunmayışı, bu iletişimin gerçekleştirildiği esnada bilgiyi aktaran tarafın bilgisi dahilindeki tüm koşullar ışığında değerlendirildiğinde gerekli niyet unsurunun varlığına işaret edebilecektir.¹⁵³

İkinci aşama olan B'nin A'nın geleceğe dönük bilgisini C'ye aktarımında bu maddi unsurun ancak A'nın B'ye bilgi aktarımına dair maddi ve manevi unsurların tespit edilmesi halinde geçerli olacağını, ilk şartın maddi unsurları ile birlikte niyet unsuru karşılanmadan bu şartın karşılanmış sayılmayacağını ifade etmiştir. Bu doğrultuda ilk unsur yerine geldikten sonra C'nin niyet unsuru incelenecektir.

CAT'e göre C'nin niyeti bakımından A'nın geleceğe dönük bilgilerini B'ye hangi koşullarda ilettiğinin C perakendecisi tarafından bilindiğinin kabul edilebileceğinin rekabet otoritesi tarafından ispatlanması gerekmektedir. Ayrıca C'nin bilgilerin rakibine ait olduğunu düşünmediğine ve düşünmek için hiçbir nedeninin

---

¹⁴⁹ CAT Tesco Kararı para 59.

¹⁵⁰ CAT Tesco Kararı para. 66.

¹⁵¹ CAT Tesco Kararı para. 74.

¹⁵² CAT Tesco Kararı para. 68.

¹⁵³ CAT Tesco Kararı para. 72.

olmadığına dair bir tespit yapılması halinde, bu hususun da C'nin niyeti bakımından dikkate alınması gerektiği CAT tarafından hüküm altına alınmıştır.¹⁵⁴

Hub and spoke bilgi değişiminin son unsuru ise, C perakendecisinin A'nın geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini, kendi geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini belirlemek için kullandığının ispatlanmasıdır.¹⁵⁵ CAT'ye göre, bu bağlamda bilgilerin kullanılması, C'nin pazarda kendi geleceğe dönük davranışı ile ilgili kararlar alırken A'nın geleceğe dönük fiyat geçişi niyetlerini dikkate alması anlamına gelmektedir.¹⁵⁶ Perakendeci C, pazardaki geleceğe dönük davranışı konusunda karar verirken A'nın geleceğe dönük fiyat geçişi niyetini esas alarak hareket etmediğini ve fiyatlandırma politikalarını bağımsız olarak belirlediğini ortaya koyabilirse, hub and spoke bilgi değişiminin tespitine yönelik gerekli olan son koşul karşılanmamış olacaktır.

Nitekim yapılan bu incelemelerin sonucunda CAT; Tesco ile rakipleri arasında ortak tedarikçileri aracılığıyla gerçekleştirilen yazışmaların tamamının hub and spoke bilgi değişimi kriterlerini karşıladığını ve bu yazışmaların rekabet kurallarını ihlal ettiği sonucuna ulaşmış, bazıları bakımından ise hub and spoke bilgi değişiminin standartlarını karşılamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Karar dahilinde CAT; A'nın fiyat geçiş bilgilerinin B'den C'ye aktarılması ile ilgili olarak perakendecinin şüphelendiği veya bilebileceği veya biliyor olması gerektiği yönündeki tespitlerin A'nın ihlale taraf olma niyetini göstermek bakımından yeterli kabul etmemiştir. Bu açıdan A'nın niyetinin ortaya konulabilmesi için B'ye aktardığı geleceğe dönük bilgilerin rakibe aktarılacağını bilmesi veya A'nın bu bilgileri rakiple paylaşması için B ile paylaştığı yönündeki amacını göstermesi ve aslında bunu öngörmesi kriteri aranmaktadır¹⁵⁷.

---

¹⁵⁴ CAT Tesco Kararı para. 75.

¹⁵⁵ CAT Tesco Kararı para. 86.

¹⁵⁶ CAT Tesco Kararı para. 86.

¹⁵⁷ Areeda, Phillip E., and Herbert Hovenkamp. 2016. Antitrust Law: An Analysis of Antitrust Principles and Their Application s. 22.

2.1.5. Birleşik Krallık Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler

Birleşik Krallık otoriteleri tarafından şekillendirilen ispat standardı halihazırda birçok rekabet otoritesi tarafından benimsenmiş durumdadır ve bu yönüyle bu ispat standardının Dünya genelinde genel kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Birleşik Krallık tarafından benimsenen bu ispat standardında taraflar arasındaki iletişim yeterli görülmemektedir ve bu iletişimlerin arkasındaki niyetin rekabete aykırı olduğunun ispatı oldukça önem teşkil etmektedir.

Niyet unsuruna bu derece önem verilmesinin arkasında da tamamıyla rasyonel bir gerekçe bulunmaktadır. Zira iletişimin tarafları arasında bu ihlal türünde yatay seviyede iletişim ya hiç olmamakta ya da oldukça az olmaktadır ve iletişimler dikey seviyede gerçekleşmektedir ve bu iletişimler de ticari ilişki içerisinde olan teşebbüsler arasında gerçekleştiğinden kendiliğinden rekabete aykırı olarak değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla bu iletişimlerin tespiti ihlalin ortaya konulması açısından yeterli görülmemektedir. Zira bu teşebbüsler herhangi bir rekabete aykırı amaç içerisinde olmaksızın aralarındaki ticari ilişki gereği iletişime geçmiş olmaları da gayet muhtemeldir. Ayrıca yine aralarındaki ticari ilişki gereği taraflar arasında fiyat, stok, geleceğe dönük fiyatlar, pazarda uygulanan fiyatlar gibi birçok konu hakkında iletişim kurulmuş olabilecektir. Bu iletişimler ise detaylı bir şekilde ifade edildiği üzere kendiliğinden rekabete aykırı değildir. Bu da iletişim tarafı olan teşebbüslerin niyetinin ortaya konulmasını gerekli kılmaktadır.

Bu açıdan Birleşik Krallık kararlarında niyet unsurunun iletişimlerle birlikte göz önünde bulundurulması ve her bir iletişim dahilinde aranması ve bir şartın dahi eksik olduğunda gerekli unsurların sağlanmadığı sonucuna ulaşılmasının bu tür ihlaller bakımından gerekli olduğu değerlendirilmektedir. Bu ispat standardı sayesinde tamamıyla ticari hayatın doğası gereği hiçbir rekabete aykırı amacı olmaksızın tedarikçisi/sağlayıcısı ya da perakendecisi ile iletişime geçen teşebbüslerin rekabet ihlali iddiası ile karşılaşmaları engellenebilecek ve hukuka aykırı bir kararın ortaya çıkmaması sağlanabilecektir.

2.2. Amerika Birleşik Devletleri Otoriteleri Tarafından Benimsenen Yaklaşım

Amerika Birleşik Devletleri hub and spoke bilgi değişimi ihlallerin en fazla incelendiği yargı yeri konumundadır ve bu nedenle, esaslı bir bilgi birikimi ve tecrübe olduğu söylenebilir. Temel bir tespit olarak, Amerika Birleşik Devletleri’nde benimsenen yaklaşımın Birleşik Krallık’taki ile benzer olduğu ileri sürülebilir. Guitar Center kararında mahkeme bir hub and spoke bilgi değişimi ihlalin oluşabilmesi için (1) bir merkez (*merkez*), örneğin piyasaya hakim bir alıcı; (2) uydular (*uydular*), örneğin merkez ile dikey anlaşmalar yapan birbirine rakip üreticiler veya dağıtıcılar; ve (3) uydular arasındaki yatay anlaşmalardan oluşan bir çemberin (*tekerleğin*) ve bağlantılarının (*jantların*) mevcut olması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁸ Buna göre Amerika Birleşik Devletleri dahilinde hub and spoke bilgi değişimi bir tekerleğe benzetilmiş ve bu kapsamda merkez konumundaki teşebbüs tekerleğin ortasında konumlandırılırken; rakip konumdaki teşebbüsler tekerleğin çemberi üzerinde yer almakta ve uydu konumdaki teşebbüsler ile merkez konumundaki teşebbüsler arasındaki ilişki ise tekerleğin jantı olarak tasvir edilmektedir. Bu yönüyle Avrupa Birliği nezdinde benimsenen yaklaşım paraleldir.

Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri dahilinde benimsenen yaklaşımın Birleşik Krallık yaklaşımından bir ölçüde daha katı olduğu da söylenebilecektir. Öyle ki doktrinde rakip teşebbüsler arasında dikey ilişki içerisinde yer alan teşebbüsün de dahil olduğu bir yatay anlaşma veya bağlantının varlığına dair kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ispatı gerektiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır.¹⁵⁹

Amerika Birleşik Devletleri uygulaması incelendiğinde; merkez konumundaki teşebbüs ile uydu konumundaki teşebbüslerin arasında bir bağlantının olmaması

---

¹⁵⁸ Müzik Enstrümanları ve Ekipmanları Anti-tröst Yargılaması (“Guitar Center”) hakkında, 798 F.3d 1186, 1192 (9. Daire 2015).

¹⁵⁹ D Hernandez “Drawing the Boundaries Between Hub-and-Spoke Cartels and Vertical Agreements: Lessons from the United Kingdom and the United States to Chilean Competition Law” (2018) 41 World Competition 275 s. 293.

(rimless wheels – jantsız tekerlek) halinde bir hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin meydana gelemeyeceği ifade edilmektedir. Anti-tröst yargılaması yapan mahkemeler tarafından bir hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin ortaya konulabilmesi için yatay seviyedeki rakipler arasında bir anlaşmanın varlığının ispatlanması gerekmektedir.

Bir anlaşmanın varlığının tespitinde ise Amerika Birleşik Devletleri irade uyuşması (*meeting of minds*) kavramını esas almaktadır. Dolayısıyla, bir uygulamanın rekabet karştı olabilmesi için rakipler arasında açık bir anlaşmanın varlığına dair delillerin ortaya konulması gerekmektedir. Bu doğrultuda topla-dağıt kartel görünümünde bir anlaşmanın ispatında esas unsur olan yatay anlaşmayı ispatlamak için, doğrudan veya koşullara bağlı delilin varlığı aranmaktadır.¹⁶⁰ Rakipler arasındaki iletişime dair doğrudan bir delil olmadığı durumlarda, yatay gizli anlaşmanın tespiti için, taraflar ile bahse konu ilave unsurlar arasında bilinçli paralel davranışın ispatlanması şarttır.¹⁶¹ Bu noktada ilave unsurlara;

- uydu konumundaki teşebbüslerin kendi menfaatlerinin aleyhine hareket etmesi,
- uydu konumundaki teşebbüslerin diğer uydu konumundaki teşebbüslerin anlaşmalarını bilmesi ve karşılık beklemesi,
- teşebbüsün ticari uygulamalarında ani değişiklikler,
- uydu konumundaki teşebbüsler arasında ihalede danışıklılık,
- uydu konumundaki teşebbüsler arasında doğrudan iletişim,

---

¹⁶⁰ OECD: Amerika Birleşik Devletleri'nin Notu para. 7.

¹⁶¹ City of Tuscaloosa v. Harcross Chemicals, Inc., 158 F.3d 548 (11th Cir. 1998)

- uydu konumundaki teşebbüs ile merkez konumundaki teşebbüs arasında diğer uydu konumundaki teşebbüslerin faaliyetlerine dair iletişim örnek olarak sayılmıştır¹⁶².

Ayrıca bu ilave unsurlar yalnızca doğrudan delillerin yetersiz olduğu noktada kullanılmaktadır¹⁶³. Nitekim ABD mahkemeleri de bağlantı (bir başka deyişle, yatay anlaşma) olmadan, uydular arasında bir anlaşmanın (dolayısıyla, bir yatay seviyede anlaşmanın) söz konusu olmadığını karara bağlamıştır. Buna göre bağlantının olmadığı bir noktada dikey seviyede bir başka ihlal söz konusu olabilse de bir hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal meydana gelememektedir. Dolayısıyla, Amerika Birleşik Devletleri uygulamasında hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin meydana gelebilmesi için, uydular arasında yatay seviyede bir anlaşma bulunmalı ve merkez tarafında söz konusu yatay anlaşmaya dahil olma anlamında bir anlaşmanın varlığına ilişkin delil gerekmektedir.

2.2.1. Interstate Circuit Kararı¹⁶⁴

ABD’de hub and spoke bilgi değişimi bakımından verilen ilk karar olan Interstate Circuit Kararı’nda film gösterimi sektörü inceleme konusu yapılmıştır. Kararın verildiği tarihte film gösterim sektörünün yapısı önem teşkil etmektedir. Zira filmin ilk gösterimi ve ikinci gösterimi farklı sinema salonlarında yapılmaktadır ve gösterimler bakımından fiyatlandırma kararları sinema salonları bakımından rekabet bakımından oldukça kritik bir konumdadır.

Bu doğrultuda film gösterimi gerçekleştiren teşebbüslerden olan *Interstate Circuit*, ikinci gösterim salonlarının kendi salonlarındaki ilk gösterim fiyatlarında yarattığı rekabetçi baskıyı azaltabilmek adına, yapımcılara bu salonlardaki minimum

---

¹⁶² OECD: Amerika Birleşik Devletleri’nin Notu para 9.

¹⁶³ OECD: Amerika Birleşik Devletleri’nin Notu para 9.

¹⁶⁴ ABD Yüksek Mahkemesi’nin 306 U.S. 208 sayılı ve 13.02.1939 tarihli *Interstate Circuit, Inc. v. United States* kararı.

fiyatları belirlemelerini, aksi halde ilgili yapımının filmine ilk gösterim olarak kendi salonlarında yer vermeyeceğini belirtmiştir.

Buna göre Intersate Circuit tarafından ileri sürülen bu önerinin işler bir hale gelebilmesi için teklifine çok sayıda yapımının katılması ve yapımcılar arasında bir işbirliğinin olması gerekmektedir. Nitekim bunu sağlamak adına tüm yapımcılara kendisinin ileri sürdüğü planı ve bu plana uyumsuzluk halinde atılacak adımları ayrıntılı bir şekilde içeren mektuplar göndermiş ve akabinde çeşitli toplantılar gerçekleştirmiştir.

Bunun üzerine ABD Yüksek Mahkemesi bu mektuplar ve mektupların ardından yapılan toplantılarda yapılan görüşmeler göz önünde bulundurarak bir değerlendirme gerçekleştirmiş ve tüm yapımcıların diğerlerinin planlarından haberdar olduğunu tespit etmiş ve Interstate Circuit tarafından önerilen planın rekabeti kısıtlayıcı nitelikte etki doğuracağı tespitinde bulunmuştur. Yapımcılar bakımından ise yapımcılar arasında doğrudan bir iletişim kanalı olmamasına karşın yapılan bu anlaşmanın yapımcılar arasında rekabeti kısıtlama amacı taşıyan bir anlaşma olduğunu bildiklerini ifade etmiş ve hem Interstate Circuit'i hem de bu anlaşmaya taraf olan yapımcıları ihlalden sorumlu tutmuştur.

2.2.2. Toys “R” Us Kararı¹⁶⁵

ABD’de verilen bir diğer hub and spoke bilgi değişimi kararı olan Toys R Us Kararı da sağlayıcıların uydu, ortak perakendecinin merkez olduğu bir diğer karardır. İlgili karar dahilinde oyuncak üreticileri ile oyuncak perakendecisi TRU arasındaki iletişimlere inceleme konusu olmuştur. Bu iletişimlerin konusunu TRU’ya üyelikli indirim mağazalarının fiyatlarının TRU üzerindeki baskı oluşturmuştur ve TRU bu iletişimler dahilinde sağlayıcılara üyelikli indirim mağazalara satılan ürünleri satın almayacağını ve satışa sunmayacağını ifade etmiş ve bu şekilde ifade ederek dolaylı

---

¹⁶⁵ Federal Ticaret Komisyonu’nun 9273 dosya sayılı ve 25.09.1997 tarihli Toys “R” US, Inc. kararı.

olarak rakip oyuncak satıcılarının tedarikçi konumundaki teşebbüslerden alacağı ürünleri sınırlandırmıştır.

TRU planladığı bu yaklaşımın başarılı olabilmesi adına oyuncak tedarikçileri ile ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirmiş ve bu görüşmeler dahilinde TRU rakip oyuncak tedarikçilerinden elde edilen iletişimlerini aktarmıştır. FTC, bu doğrultuda, TRU’nun oyuncak üreticilerini yatay bir işbirliği için organize ettiği ve üreticilerin de, rakiplerinin bu plandan haberdar olduğunu bildiği sonucuna ulaşmış ve soruşturmaya taraf olan teşebbüslere ceza uygulamasına gitmiştir.

2.2.3. Guitar Center Kararı¹⁶⁶

Guitar Center kararında davaya konu iddianın kaynağını ABD’nin en büyük müzik aletleri perakendecisinin, pazarın önde gelen gitar üreticilerine, bir perakendecinin ürünlerinin satılabileceği en düşük fiyatları belirlemesi (İlan Edilen Asgari Fiyat politikası olarak bilinen politikayı uygulaması) için baskı yapması ve üreticilerin de bu baskıya rıza gösterip bu yönde fiyatlar belirlemesi oluşturmaktadır. Bu olaydan hareketle de mahkeme kapsamında ileri sürülen iddia da bir perakendecinin gitar ve gitar amplifikatörlerini satacağı fiyatı belirleyen politikanın yürürlüğe girmesi ve piyasada uygulanması için gitar ve gitar amplifikatörleri üreticileri ile perakendeci konumundaki Guitar Center’ın bir hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal teşkil eden bir anlaşmaya taraf olup olmadıklarıdır.

İlgili karar Amerika Birleşik Devletleri anti-tröst yargılaması dahilinde hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin ortaya konulabilmesi için gerekli olan ilave unsur kriterinin seviyesini ortaya koymak bakımından önem teşkil etmektedir. Dosya dahilinde üreticiler arasında (yani uydular arasında) bir yatay anlaşmanın bulunduğu dair bir bulgunun bulunmamasından sebep mahkeme nezdinde pazarda rakipler arasındaki paralel davranışların bazı ilave unsurlar ile birlikte

---

¹⁶⁶ Müzik Enstrümanları ve Ekipmanları Anti-tröst Yargılaması (“Guitar Center”) hakkında, 798 F.3d 1186, 1192 (9. Daire 2015).

değerlendirildiğinde rakipler arasında yatay anlaşmaların varlığına işaret ettiği ileri sürülmüştür.

Dosyayı inceleyen Temyiz Mahkemesi de taraflar arasında yatay anlaşmanın varlığını ortaya koyan bir bulgunun olmamasından kaynaklı olarak bir hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin varlığını ortaya koymak adına ilave unsurları değerlendirmiştir. Mahkeme dahilinde incelenen ilave unsurlar; (i) tarafların gizli anlaşma yapmak için ortak bir amaç içerisinde olması; (ii) dava tarafı üreticilerin kendi menfaatleri aleyhine hareket etmesi; (iii) dava tarafı üreticilerin aynı anda büyük ölçüde benzer İlan Edilen Asgari Fiyat Politikalarını hayata geçirmesi; (iv) FTC'nin yürüttüğü soruşturma ve soruşturma dahilinde yapılan uzlaşma kararı; (v) tarafların mesleki birliğine katılımı ve (vi) ilgili dönemde satılan adet sayısı düşükçe gitar ve gitar amplifikatörlerinin perakende satış fiyatlarının yükselmesidir.

Temyiz Mahkemesi tarafından bu ilave unsurların incelenmesi sonucunda üreticiler arasında bir anlaşma yapıldığı yönünde ileri sürülen iddiayı destekleyecek bir unsurun olmadığına ve dosyada yer alan hususların yeterli maddi olguları ortaya koyamadığına karar vermiştir.¹⁶⁷ Mahkeme bu ilave unsurlara ilişkin Twombly standardını uygulamış¹⁶⁸ ve bu standart dahilinde de dosya konusu iddianın kim, kimle/kiminle, nerede, ne zaman ve ne yaptı şeklindeki basit sorulara yanıt veremediğini belirtmiştir.

Dosyayı temyiz sürecinde inceleyen mahkeme de hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal teşkil eden davranışlarda yatay ve dikey ihlaller arasındaki çizginin bulanıklaşabildiğini ancak İlan Edilen Asgari Fiyat Politikalarının yürürlüğe konması ve bu politikalara uyumlu davranılmasının hub and spoke bilgi değişimi

---

¹⁶⁷ Guitar Center Kararı para. 1198.

¹⁶⁸ Yüksek Mahkeme Twombly (Bell Atlantic Corp ile Twombly arasındaki dava, 550 U.S. 544, 553-554 (2007)) kararında; rekabet hukuku ihlallerine ilişkin gelecek iddianın dava konusu olabilmesi için muhtemel bir ihlal iddiasının ötesinde makul bir iddianın ortaya konması gerekliliği standardını oluşturmuştur.

yoluyla ihlalin ortaya konulabilmesi için gerekli olan bağlantının Twombly standardına uygun şekilde ortaya konulamadığını ifade ederek iddiayı reddetmiştir.

Mahkeme'ye göre, taraflar aslında üreticilerin MAP politikalarını hayata geçirdikleri bir bağlam sunabilmiş olsalar da, bu bağlam üreticilerin hukuka aykırı bir şekilde yatay anlaşmalar yaptıklarına makul şekilde işaret etmemektedir.¹⁶⁹ Dolayısıyla, Guitar Center davası, ABD'de bir topla-dağıt kartel görünümünde gizli anlaşmanın Sherman Yasası'nın 1. maddesine aykırı olduğunu tesis edebilmek bakımından karşılanması gereken yüksek delil ve kanıt eşiğini ve böyle bir gizli anlaşmayı ispat etmek için bağlantının (bir başka deyişle, yatay anlaşmanın) tespit edilmesinin büyük önemini – ve zorluğunu – göstermektedir.

2.2.4. ABD Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler

Hub and spoke ihlal iddiası ile en çok karşı karşıya kalan ülke konumundaki Amerika Birleşik Devletleri tarafından ortaya konan ispat standardı benimsenen en katı ispat standardıdır. Buna göre bir ihlalin varlığının ortaya konulabilmesi için rakip firmalar arasında dikey ilişki içerisinde yer alan firmanın da dahil olduğu bir yatay anlaşmanın varlığının kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde ispatı gerekmektedir. Bu yönüyle ABD'nin yaklaşımı Birleşik Krallık yaklaşımına nazaran daha da katıdır.

Bu açıdan gerek hub and spoke bilgi değişimine yönelik değerlendirmeleri sıklıkla yapması gerekse de ortaya koyduğu ispat standardı seviyesi itibarıyla Rekabet Kurulunun bu yaklaşımı da benimseyebileceği değerlendirilmektedir. Zira bu ispat standardı sayesinde teşebbüslerin rekabete aykırı davranış içerisinde olup olmadıkları makul şüphenin ötesinde ispat standardının da ötesinde bir ispat standardı ile ortaya konulmuş olacaktır. Böylelikle dikey ilişki içerisinde yer alan

---

¹⁶⁹ Guitar Center Kararı para. 1198.

teşebbüslere yönelik yapılacak olan değerlendirmelerle pazarın ve teşebbüslerin faaliyet yapısına hukuka aykırı bir şekilde kısıtlama getirilmemiş olacaktır.

2.3. Portekiz Rekabet Otoritesi Tarafından Benimsenen Yaklaşım¹⁷⁰

Bu bölüm dahilinde Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımına yer verilmesinin arkasında Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararında Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımını benimsemiş olması yatmaktadır. Ayrıca Portekiz Rekabet Otoritesi son dönemde hub and spoke iddiasını en çok inceleyen otoritelerin başında gelmektedir.

Zira Portekiz Rekabet Otoritesi, 2016 yılında yeniden satış fiyatının tespiti iddiası ile başlatmış olduğu bir soruşturma dahilinde yaptığı yerinde incelemelerde hub and spoke olarak değerlendirilebilecek birçok bulgu elde etmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak Portekiz Rekabet Otoritesi, gıda, alkollü ve alkolsüz içecek, paketlenmiş ekmek, temizlik ve kişisel bakım ve kozmetik ürünlerin tedarikçileri ile bu ürünlerin satışını gerçekleştiren perakendecilere karşı 13 ayrı soruşturma başlatmıştır¹⁷¹.

AdC tarafından yapılan son basın açıklamasında, sekiz soruşturmanın ihlal ile sonuçlandırıldığı ifade edilmiştir¹⁷². Aynı açıklama dahilinde ihlal ile sonuçlandırılan soruşturmaların hızlı tüketim malları perakendeciliğine yönelik olduğu ifade edilmiş ve alkollü ve alkolsüz içecek, paketlenmiş ekmek, yiyecek,

---

¹⁷⁰ Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımı bakımından kararların Portekizce dilinde yayınlanmasından ötürü kararlara ilişkin çıkan basın duyuruları ile birlikte, 2021 yılının Mart ayında Uluslararası Rekabet Ağı tarafından düzenlenen “Topla-Dağıt Kartel Dosyaları” başlıklı webinar da yapılan sunumdan ve OECD bünyesinde yapılan yuvarlak masa toplantısı dahilinde sunulan açıklamalardan yararlanılacaktır.

¹⁷¹ Tezin yazım süreci dahilinde soruşturmaların bazıları tamamlanmış olmakla birlikte halihazırda bu 13 soruşturma içerisinde devam eden soruşturmalar bulunmaktadır. Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararı’nda AdC tarafından ilgili tarihte sonuçlandırılmış olan iki soruşturmadaki yaklaşım göz önünde bulundurulmuştur.

¹⁷² https://www.concorrenca.pt/sites/default/files/Q%26A%20about%20hub-and-spoke%20cases%20in%20Large%20Retail%20sector_0.pdf

kişisel bakım ve kozmetik ve temizlik ürünlerine ilişkin olduğu belirtilmiştir. Bu kararlar dahilinde altı büyük distribütörün ve dokuz süpermarketin olduğu belirtilmiş ve verilen toplam cezanın 670.000.000 Euro'yu aştığı vurgulanmıştır.

Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından yürüttüğü soruşturmalarda tedarikçiler ve perakendeciler arasındaki pazarlık aşamasını uyumun teşvik edilmesi bakımından kilit önemde olduğunu değerlendirmiştir. Yine Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından yeniden satış fiyatının tespitinin dikey yönlü (tedarikçiden perakendeciye yönelik) anlaşmanın uygulanması ve denetlenmesi bakımından araçsal bir rol oynadığı değerlendirilmiştir.

Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından verilen ilk karar Portekiz'de ana perakendeci konumundaki teşebbüsler (Modelo Continente, Pingo Doce, Auchan ve Intermarche) ile yine majör bir alkollü içecek (Sociedade Central de Cervejas, SCC) tedarikçisine ilişkindir. Yürütülen soruşturma neticesinde SCC'nin çeşitli ürünlerinin fiyatlarının 9 yıldan uzun bir süre boyunca uyumlu bir şekilde belirlendiği tespitinde bulunulmuştur.

İkinci soruşturma dahilinde ise Portekiz Rekabet Otoritesi dördü ilk soruşturmadaki perakendeciler olmak üzere altı perakendeci ve bir alkollü içecek tedarikçisi (Primedrink) yer almaktadır. Bu soruşturma dahilinde 10 yıldan uzun bir süre boyunca fiyatların birlikte belirlendiği tespitinde bulunulmuştur.

Her iki soruşturma dahilinde de Otorite, ortak tedarikçi aracılığıyla alt pazar olan perakende pazarında fiyatlama stratejisinin koordine edildiği tespitinde bulunmuş ve bu koordinasyonun pazardaki rekabeti azalttığı ve tüketicileri zarara uğrattığı ifade edilmiştir.

Otorite tarafından ihlal kararı verilirken çoğunluğu e-posta olmak üzere hem tedarikçi - perakendeci iletişimleri hem de teşebbüs içi yazışmalar ihlale dayanak olarak ileri sürülmüştür.

Bu doğrultuda Portekiz Rekabet Otoritesi davranışları dört tipte analiz etmiştir¹⁷³: (i) perakende satış fiyatının belirlenmesi, (ii) pazardaki perakende fiyatlarının kontrolü ve denetimi, (iii) perakende satış fiyatlarındaki farklılıkların işaret edilmesi ve (iv) perakende fiyatındaki farklılıklara karşı zorlama ya da misilleme uygulaması. Bu dört husus dahilinde yapılan incelemeler neticesinde ulaşılan sonuçlar ise aşağıdaki şekildedir:¹⁷⁴:

- Tedarikçiler gelecekteki perakende fiyatlarını düşürme ve satışlarını arttırma endişesinden ziyade, toptan satış fiyatları üzerindeki pazarlık baskısını ortadan kaldırmak ve marjları korumak adına alt pazardaki (perakende pazarındaki) rekabeti azaltma yönünde hareket etmişlerdir.
- Tedarikçilerin tavsiye edilen fiyatların altındaki perakende fiyatları konusunda endişelerini dile getirdikleri ve perakendecilerden genellikle diğer perakendecilerin perakende fiyatlarının düşük olduğu yönündeki şikayetlerini takiben perakende fiyatlarını arttırmaları istendiği görülmüştür.
- Dosya dahilindeki bulgular ayrıca perakendeciler ile tedarikçiler arasında düzenli raporlama ile bir çapraz kontrol mekanizmasının mevcut olduğunu göstermektedir.
- Perakendeciler fiyat uyumunu sağlamak amacıyla tedarikçiyle olan ilişkilerini fiyatların kontrolünü ve izlenmesini teşvik etmek adına kullanmaktadır.
- Hedeflenen fiyatlardan sapmalar tedarikçilere bildirilmektedir ve tedarikçiler de bunun üzerine fiyatları düzeltmek adına çaba göstermektedir.

---

¹⁷³ ICN Cartel Working Group – Webinar Hub and Spoke Cartel Cases, AdC Hub-and-Spoke Cartel Cases

¹⁷⁴ Rordigues A. S., Tourais C., Cordeiro M. R., Dias M., Rocha M. Ve Longo R. Hub-and-Spoke Cases in the Portuguese Grocery Sector, s. 4-7.

- Perakendeciler fiyatların düzelmesini garanti altına almak ve piyasada genel bir uyumu sağlamak adına tedarikçilere baskı yapmakta, zorlamakta veya fiyatlara karşı misilleme uygulamaktadır.

Bu tespitlere ilişkin olarak Portekiz Rekabet Otoritesi hub and spoke dikey ve yatay davranışları kapsayan ve gayriresmi bir işbirliği mekanizması aracılığıyla uygulanan tek bir uyumlu eylem merceğinden analiz etmiştir. Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından bu kapsamda inceleme gerçekleştirilirken dikey ticari ilişkinin bir parçası olarak gerekli ve meşru kabul edilen bilgi değişimi ile rakipler arasında koordinasyon yaratmak amacıyla gerçekleştirilen iletişimlerin birbirinden ayırmanın önemli olduğunu ifade etmiştir.

Bu noktada Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından verilen kararlar incelendiğinde¹⁷⁵ 3 farklı kriterin ihlal tespitinde göz önünde bulundurulduğu görülmektedir: (i) ihlalin katılımcıları tarafından takip edilen ortak bir stratejik planın veya hedefin varlığı, (ii) katılımcıların kendi davranışlarıyla ortak hedefe katkıda bulunma amacı veya niyeti ve (iii) ortak amaç doğrultusunda diğer üyeler tarafından öngörülen veya uygulanan davranışların katılımcılar tarafından bilinmesi veya bu davranışları makul bir şekilde öngörebilmesi ve bu eylemden kaynaklanan riski kabul etmesi.

Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından yayınlanan İngilizce basın duyurularından ve kısıtlı sayıda İngilizce kaynaktan yararlanılarak bu yaklaşım değerlendirildiğinde; ihlalin ortaya konulabilmesi için genel kabul gören Birleşik Krallık yaklaşımından farklılaştığı ve ispat standardını aşağıya çektiği düşünülmektedir. Zira Birleşik Krallık yaklaşımında her bir perakendeci – tedarikçi iletişiminde ispat için gerekli kriterler incelenmişken; Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımında ise daha bütüncül bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu bütüncül yaklaşımın arkasında ise yukarıda da belirtildiği üzere tek bir anlaşmanın/uyumlu eylemin varlığı üzerinden yapılan değerlendirmenin bulunduğu düşünülmektedir. Bu yönde benimsenen bir yaklaşımın rekabete aykırı olmayan iletişimlerin rekabete aykırı olarak

---

¹⁷⁵ Kararların Türkçe veya İngilizce dilinde gerekçeli versiyonları bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü bu belgenin hazırlanmasında kamuya açık İngilizce kaynaklardan yararlanılmaya çalışılmıştır.

değerlendirilmesine sebebiyet vereceği değerlendirilmektedir. Zira tamamıyla fiyat geçiş dönemlerinde olağan bir şekilde gerçekleştirilen iletişim, arada bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesinden ötürü bütüncül değerlendirildiğinde rakibe iletmek amacıyla verildiği şeklinde yorumlanabilecektir. Bu da esasen ihlal olarak değerlendirilemeyecek bir iletişimin ihlal sınıflandırmasına tabi olabileceği sonucunu doğurmaktadır.

2.4. Almanya Rekabet Otoritesi Tarafından Benimsenen Yaklaşım

Almanya Rekabet Otoritesi (Bundeskartellamt) tarafından salt hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlali gösteren bir karar verilmiş olmamakla birlikte karma nitelik taşıyan kararlar verilmiştir. Bu kapsamda Bundeskartellamt tarafından verilen bu kararlara da değinmenin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Bundeskartellamt tarafından 2014 ile 2016 yılları arasında peş peşe çeşitli ihlal kararları verilmiştir ve bu ihlal kararlarının konusunu bira, kahve ve şekerleme ürünleri oluşturmaktadır. İlgili kararlar dahilinde yer alan iletişim bulguları incelendiğinde bir tedarikçinin aracı olarak fiyat seviyesinin uygulanması konusunda faaliyet gösterdiği ve iletişimlere dahil olan perakendecilerin de belirlenen fiyat seviyesinin istikrarlı bir şekilde uygulanmasına katkıda bulundukları görülmektedir.

Bira kararında Bundeskartellamt; pazar lideri konumundaki AB InBEv ile perakendeciler arasında bir temel anlaşma imzalandığını, bu anlaşma ile belirli bir minimum perakende satış fiyatı seviyesinin (en azından AB InBEv'in tavsiye edilen perakende satış fiyatının (RRP) biraz altında) belirlenmesinin amaçlandığını, bu anlaşmaların arkasındaki özel amacın ise piyasadaki fiyat rekabetinin oluşmasının önlenmesi olduğunu ifade etmiştir¹⁷⁶. Ayrıca Bundeskartellamt bu temel anlaşmaların yıl içerisinde düzenlenen yıllık toplantılara ve fiyat artış toplantılarına

---

¹⁷⁶ Almanya Rekabet Otoritesi'nin AB InBEv Bira Kararı'na yönelik 14 Aralık 2016 tarihli dosya özeti, sf. 1,

katılım, belirli uygulama süreleri belirlenerek fiyat artışlarına katılım, yıl içerisinde belirlenen promosyon uygulamalarına katılım, piyasada belirlenen fiyatların takip edilebilmesi ve fiyatta indirim yapan teşebbüslerin tespit edilebilmesi amacıyla yapılan denetime katılım gibi bir dizi önlemler ile uygulandığını da tespit etmiştir¹⁷⁷.

Kahve kararında ise Bundeskartellamt; Melitta'nın, her bir perakendeci teşebbüsün temsilcileriyle, Melitta'nın perakende tarafındaki büyük rakiplerinin bu minimum perakende fiyat seviyesini korumasını sağlaması koşuluyla, Melitta'nın kavrulmuş kahve ürünleri (filtre kahve ve tam çekirdek ürünleri) için belirli bir fiyat seviyesini koruyacaklarına dair bir anlaşmanın imzalandığını tespit etmiştir. Bu kapsamda ilgili anlaşmalar dahilinde sonsuz düşük fiyat (everlasting low price) anlayışının benimsendiği ve fiyat seviyesinin yanında promosyon fiyatlarının ve ödeme koşullarının da belirli satış fiyatlarına uyum amacıyla düzenlendiği, yine bu uygulamaların fiyat indirimi gerçekleştiren teşebbüslerin takibinin yapılması gibi önlemler ile uygulandığı ifade edilmiştir.

Bundeskartellamt'ın Haribo Kararı'nda¹⁷⁸, yukarıda yer verilen bira ve kahve kararından farklı olarak bir indirim mağazası da ihlale iştirak etmiştir. İlgili dönem dahilinde Haribo yoğun bir fiyat yönetimi gerçekleştirmektedir ve bu yönetim dahilinde sistematik bir şekilde tavsiye fiyat uygulamaları ile minimum satış fiyatı belirlemeye çalışmaktadır. Zincir perakende mağazalarından farklı olarak indirim marketlerinde daha dar kapsamlı bir ürün satışı gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Haribo ürünlerinin yeniden satışını gerçekleştiren Edeka, Rewe, Kaufland, Lidl ve Metro gibi perakende mağazaları, bir diğer indirim market olan Aldi'nin Haribo ürünlerini düşük fiyatlarla satmasından ve bu nedenle kendilerinin yeterli kar payına sahip olamadıkları gerekçesiyle Haribo'nun alış fiyatlarına zam yapmak istediği bir esnada Haribo'dan öncelikle Aldi'nin perakende satış fiyatını artırmasını sağlamasını talep etmişlerdir. Bu talepte bulunurken de bu perakende

---

¹⁷⁷ OECD: Almanya'nın Notu par. 26.

¹⁷⁸ Almanya Rekabet Otoritesi'nin 23.02.2016 tarihli ve B10-40/14 sayılı Haribo Kararı.

mağazalar ancak bu şekilde anılan alış fiyat zammına paralel olarak kendi fiyatlarını da artırarak kar marjlarında düşüş olmasının önüne geçebileceklerini ifade ettikleri etmiştir¹⁷⁹.

Perakende mağazalarından gelen bu baskı üzerine Haribo da Aldi'ye perakende satış fiyatını arttırması yönünde baskı uygulamış ve Aldi de fiyatlarını arttırmaya karar vermiştir. Bu artışa ilişkin olarak Aldi Haribo'yu bilgilendirmiş ve Haribo da bu fiyat geçişine ilişkin olarak diğer perakendecilere haber vererek genellikle birkaç gün içinde diğer perakendecilerin de perakende satış fiyatlarını arttırmasını temin etmiştir.

Yukarıda yer alan tüm kararlar Alman Rekabet Otoritesi tarafından hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlalin karma bir uygulaması olarak değerlendirilmiş ve tedarikçinin merkez konumda fiyat seviyesinin uygulanması konusunda ihlale taraf teşebbüsler arasında koordinasyonun sağlanması ve minimum satış fiyatının tüm katılımcılar için aynı olması adına faaliyet gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili kararlar dahilinde açıkça hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal denilmemiş, ilgili kararlar dahilinde bilgi değişimi dikey fiyat tespiti olarak nitelendirilmiş ve tüm teşebbüsler cezalandırılmıştır.

2.5. Rekabet Kurulu Tarafından Benimsenen Yaklaşım

Yukarıda dikkatinize sunulan çeşitli otoritelerin yaklaşımlarının ardından bu aşamada Türkiye'nin yaklaşımından bahsetmenin yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Zira Rekabet Kurulu tarafından konu ile ilgili verilen dört kararın üçünde Birleşik Krallık yaklaşımı benimsenmişken; verilen son karar niteliğindeki Zincir Market Kararında ise Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımı benimsenmiştir. Yine Zincir Market Kararı ile bağlantılı olarak tedarikçilere yönelik açılan ve bu tezin yazımı sürecinde henüz sonuçlanmayan soruşturma

---

¹⁷⁹ Almanya Rekabet Otoritesi'nin 23.02.2016 tarihli ve B10-40/14 sayılı Haribo Kararı. sf. 2,

dahilinde de Portekiz yaklaşımının benimsendiği bilinmektedir. Zincir Market Kararı dahilinde Birleşik Krallık yaklaşımından hiç bahsedilmemesi ve bu yönde teşebbüslerce sunulan savunmaların da kabul edilmemesi Birleşik Krallık yaklaşımı yerine Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımının esas alındığı yönünde bir yoruma yol açmaktadır.

Bununla birlikte ilgili karara çok yakın bir dönemde (iki karar arasında yaklaşık bir aylık süre bulunmaktadır) verilen PVC Kararında Birleşik Krallık yaklaşımının benimsenmiş olmasına karşın Zincir Market Kararında bu yaklaşımın bırakılması Rekabet Kurulunun yaklaşımının incelenmesini gerekli kılmaktadır.

2.5.1. Lastik Kararı¹⁸⁰

Rekabet Kurumu tarafından araç lastiği sektöründe faaliyet gösteren Goodyear, Brisa ve Pirelli'ye yönelik olarak araç lastik satış adetlerini paylaştıkları ve fiyat artışlarına ilişkin görüşmeler gerçekleştirdikleri iddiası üzerine 2015 yılı içerisinde bir önaraştırma yürütülmüştür. Yürütülen bu önaraştırmanın sonucunda verilen karar Rekabet Kurulu tarafından hub and spoke bilgi değişimine ilişkin verilen ilk karar olma niteliği taşımaktadır.

Rekabet Kurulu lastik satış rakamlarının ve fiyat artışlarının çeşitli kanallardan paylaşıldığı iddiasına ilişkin değerlendirmelerinde ilk olarak teşebbüsler arasındaki bilgi değişiminin kaynaklarını incelemiş ve bu kaynakların “ortak bayiler, sektörel araştırma şirketleri ve sektörel dernekler” olduğunu tespit etmiş ve bu kanallar üzerinden teşebbüslerin rakip teşebbüslere dair bazı bilgileri öğrenebildiklerini ifade etmiştir.

Bu kapsamda Rekabet Kurulu öncelikle amaç bakımından akabinde ise etki bakımından değerlendirme gerçekleştirmiştir. Amaç bakımından yapılan değerlendirme dahilinde ilk olarak bayiler aracılığıyla gerçekleştirilen bilgi

---

¹⁸⁰ Rekabet Kurulunun 16.12.2015 tarih ve 15-44/731-266 sayılı Lastik Kararı

değişimine ilişkin değerlendirme yapılmış ve bu kapsamda Türk rekabet hukukunun ilk hub and spoke bilgi değişimi incelemesi yapılmıştır.

Bu inceleme dahilinde Rekabet Kurulu; Birleşik Krallık Rekabet Temyiz Mahkemesinin Tesco'ya ilişkin verdiği kararı esas alarak değerlendirmiştir. Bu kapsamda Rekabet Kurulu; perakendeciler ile sağlayıcılar arasında gerçekleştirilen bilgi değişiminin amaç bakımından kısıtlanmasının koşulları olarak Tesco'daki yaklaşıma paralel şekilde; *“(i) Sağlayıcı A'nın ortak perakendeci X'e rakip sağlayıcı B'nin pazar davranışlarını etkilemek niyetiyle geleceğe dönük fiyatlama bilgilerini aktarması, (ii) Perakendeci X'in bu fiyatlama bilgilerini B'ye aktarması ve (iii) B'nin de rakip firma A'ya ait olduğuna inandığı (kesin kanaat getirdiği) bu bilgileri kullanarak kendi fiyatlama politikasını belirlemesi”* şartlarının tamamının gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiş ve önaraştırma kapsamında elde edilen belgelerin tamamı bu kriterler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre eğer bu üç şarttan birinin yerine gelmemesi durumunda hub and spoke bilgi değişiminin şartları yerine gelmiş olmayacak ve hub and spoke bilgi değişimi ihlalinin meydana geldiği ifade edilemeyecektir.

Bu çerçevede Rekabet Kurulu yerinde incelemelerde elde edilen bilgi ve belgeler üzerinden yaptığı değerlendirmenin sonucunda önaraştırmanın tarafı konumunda olan Goodyear, Pirelli ve Brisa'nın ortak bayiler aracılığıyla geleceğe gönük lastik fiyatları hakkında bilgi değişimi gerçekleştirdiklerini tespit etmiştir. Nitekim iletişimlerde de ortak bayilerin rakipler arasında santral olduğu, rakiplerin birbirlerinin fiyatlarını takip ettikleri, aynı zamanda yeni fiyatlama yapmadan önce rakiplerin fiyatlarını ortak bayilerden talep ettikleri ve bu bilgileri de fiyatlama kararlarında dikkate aldıkları görülmektedir.

Bu tespitler ışığında Rekabet Kurulu yukarıda yer alan 2 ve 3 numaralı koşulların yerine geldiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte Rekabet Kurulu iletişimlerin içeriğini de değerlendirmiş ve yerinde inceleme dahilinde elde edilen bulguların bazılarında bayilerin sağlayıcı konumundaki teşebbüslerden rakip teşebbüslerin yaptığı indirimin veya kampanyanın benzerini talep ettiklerini ve bayilerin

sağlayıcının rakiplerine ilişkin bilgileri bir pazarlık unsuru olarak kullandıkları ve bu bilgiler sayesinde daha uygun fiyat ve şartlarda lastik alabilmeye çalıştıkları ifade edilmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda Rekabet Kurulu, her ne kadar bir santral aracılığıyla bilgi değişimi gerçekleştirilse de santral konumundaki bayilerin bu faaliyetlerinin rekabeti amaç bakımından kısıtlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu değerlendirmenin yanında rakipler arasındaki bu dolaylı bilgi değişiminin rekabete aykırı etkilerinin tespit edilemediği ifade edilmiş ve dosya soruşturma açılmasına gerek olmadığı gerekçesiyle önaraştırma aşamasında tamamlanmıştır.

2.5.2. Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı¹⁸¹

Rekabet Kurulunun Lastik Kararı'nın ardından hub and spoke bilgi değişimini incelediği bir diğer karar Bilgisayar ve Konsol oyunları kararıdır. Karar, hub and spoke bilgi değişiminin kriterlerinin her bir iletişim özelinde detaylı bir şekilde incelenmesi sebebiyle önem teşkil etmektedir.

İlgili karar dahilinde Rekabet Kurulu; bilgisayar ve konsol oyunları ile tüketici elektroniği olmak üzere iki farklı pazara yönelik bir soruşturma yürütmüş ve yürüttüğü soruşturmanın sonucunda verdiği kararında Aral'ın dağıtımını yaptığı bilgisayar ve konsol oyunlarının perakende satışını yapan teşebbüsler ile anlaşma/uyumlu eylem içinde olduğu ve oyun fiyatlarını yükseltmek amacıyla nihai satış noktalarında yeniden satış fiyatını belirlediği iddiası hub and spoke bilgi değişimi bakımından irdelenmiştir.¹⁸²

---

¹⁸¹ Rekabet Kurulunun 07.11.2016 tarih ve 16-37/628-279 sayılı Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı

¹⁸² Dosya kapsamında aynı zamanda tüketici elektroniği ürünleri piyasasında LG, Philips ve Vestel'in ürünlerinin yeniden satışını gerçekleştiren perakendeciler ile anlaşma/uyumlu eylem içinde olduğu ve nihai satış noktalarında yeniden satış fiyatının belirlendiği iddiası da incelense de bu iddia bakımından hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal değerlendirmesi yapılmadığından bu iddiaya yer verilmemiştir.

İlgili karar dahilinde hub and spoke bilgi değişimi yoluyla ihlal iddiası Aral'ın dağıtımını yaptığı bilgisayar ve konsol oyunları bakımından incelenmiştir. Aral Game Türkiye'de Microsoft Xbox, Electronic Arts, Activision Blizzard, Ubisoft, Konami, Sega, Capcom, Codemasters gibi markaların Türkiye'de münhasır bir şekilde dağıtımını gerçekleştirmektedir ve bu dağıtım ağı içerisinde alıcıları da dosya dahilinde soruşturma tarafı olarak yer alan Vatan, Teknosa, Bimeks gibi teşebbüslerdir.

İlgili karar dahilinde Rekabet Kurulu; 2011 ve 2015 yılları arasında Aral ile Aral tarafından dağıtımı gerçekleştirilen bilgisayar ve konsol oyunlarının satışını gerçekleştiren perakendeciler arasında oyunların fiyatının yükseltilmesine yönelik bazı iletişimler (35 belge) tespit etmiştir. Bu iletişimleri ise Rekabet Kurulu, bütüncül bir inceleme gerekleştirmeksizin her bir teşebbüs bazında ayrı ayrı olacak şekilde tek tek incelemiřtir¹⁸³. Rekabet Kurulu bu yönde bir inceleme yapılmasının gerekçesi olarak *“her bir perakendecinin Aral ile ilişkisinin bilgisayar ve oyun konsolları pazarında perakende satış fiyatlarının yükseltilmesi amacı taşıyan bir uzlaşmayı ortaya koyup koymadığı analiz edilmiştir”* şeklinde ifade etmiştir.

Rekabet Kurulu dosya dahilinde yer alan belgelerin her bir perakendeci ve Aral arasındaki anlaşmaların amacının oyun fiyatlarının yükseltilmesi ve fiyat rekabetinin kısıtlanması olduğunun ortaya konulduğunu ifade etmiş, aynı zamanda dikey nitelikteki bu anlaşmaların bazı yönleriyle yatay bir anlaşmaya benzer nitelikte olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda perakendeciler arasında yatay bir anlaşma olup olmadığının değerlendirilmesi bakımından ise hub and spoke bilgi değişimi göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu değerlendirme yapılırken Rekabet Kurulu; Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi'nin yukarıda detaylı bir şekilde açıklanan (Argos – Littlewoods ve Replica Kits kararlarını birlikte değerlendiren) kararını esas almıştır. Bu kapsamda

---

¹⁸³ Rekabet Kurulu tarafından yapılan bu inceleme yöntemi önem teşkil etmektedir, zira aşağıda detaylandırılacağı üzere Rekabet Kurulu Perakende – 1 kararında bu yaklaşımdan farklılaşmış ve bütüncül bir değerlendirme gerçekleştirmiştir.

Rekabet Kurulunun değerlendirmeye esas aldığı kriterler şu řekildedir¹⁸⁴: “i) A perakendecisi, sağlayıcı B’ye geleceğe yönelik fiyat bilgisini B’nin bu bilgiyi pazar koşullarını etkilemek üzere kullanabileceğini öngörerek paylaşması ve ii) B’nin bu bilgiyi C perakendecisine (C’nin bilginin B’ye A tarafından verildiğini öngördüğü koşulu ile) iletmesi ve iii) C’nin bu bilgiyi kullanarak kendi gelecek fiyatlarını belirlemesi halinde A, B ve C rekabeti kısıtlayıcı anlaşma veya uyumlu eylemin tarafı olmaktadır. Bu ilişkideki c teşebbs olan C’nin rekabeti kısıtlayıcı anlaşma veya uyumlu eylemin tarafı olarak kabul edilmesi için, C’nin B’den gelen bilginin (ya da talebin) A tarafından geldiğini öngörüyor olması gerekmektedir.”

Bu kriterleri göz önünde bulunduran Rekabet Kurulu rakip perakendecilerin ortak sağlayıcıları aracılığıyla gelecek uygulamayı planladıkları fiyatlar gibi rekabete hassas bilgileri paylaştıklarına ilişkin bir bulguya ulaşamadığını ifade etmiştir.

Rekabet Kurulu bu hususun yanında aynı zamanda alternatif olarak piyasadaki fiyatların şikayet edilmesi yoluyla da bilgi değişiminin gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir. Bu hususa dayanak olarak yine Birleşik Krallık Rekabet Temyiz Mahkemesi tarafından verilen yaklaşıma yer verilmiştir. İlgili yaklaşıma göre Tedarikçi B’nin aksiyonu sonucunda Perakendeci C’nin rekabetçi davranışının kısıtlanmasından Perakendeci A’nın fayda sağlaması halinde Perakendeci A’nın yaptığı şikayet ile Tedarikçi B’nin Perakendeci C’ye yönelik aksiyonu arasında nedensellik bağının bulunması halinde taraflar uyumlu eylemin tarafı olarak kabul edilmektedirler¹⁸⁵.

Bu hususa ilişkin olarak karar dahilinde ayrıca (Birleşik Krallık Rekabet Temyiz Mahkemesi’nin bir üst mercisi konumunda olan) Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi’nin görüşüne de yer verilmiştir. Bu kapsamda “rakibini şikayet eden A perakendecisinin ihlalin tarafı sayılabilmesi için, şikayeti sonrasında sağlayıcı B’nin C perakendecisinin rekabetçi davranışlarını kısıtlayacak bir aksiyon

¹⁸⁴ Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı, para. 233.

¹⁸⁵ Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi – Argos – Littlewoods ve Replica Football Kits Kararı, para. 666.

alacağını öngörüyor olması gerekmektedir. Mahkeme, davada JJB'nin Umbro'ya rakibi Sports Soccer'ın fiyatını şikayet ederken Umbro'nun aksiyon almasını istemiş ve bu aksiyonun Umbro ve Sports Soccer arasında fiyat anlaşması olacağını öngördüğü tespitinde bulunarak, bu koşullar altında JJB'nin sorumluluktan kaçamayacağını belirtmiştir.”¹⁸⁶

Rekabet Kurulu İngiliz mahkemeleri tarafından şikayet yoluyla bilgi değişimi konusunda kabul edilen testin de dosya kapsamında yer alan iletişimler bakımından önemli olduğunu ifade etmiş ve belgelerde perakendecilerden DR, Vatan, Teknosa, Kliksa ve Gold'un rakiplerinin fiyatlarının düşük olduğu gerekçesiyle Aral'a şikayette bulundukları ve Aral'dan bu konuda rakip perakendecilerin fiyatlarına müdahale etmesini talep ettiklerini, perakendecilerin bu yöndeki taleplerinin rakiplerinin fiyatlarına müdahalede bulunulacağı konusunda bir öngörüye sahip olduklarını ortaya koyar nitelikte olduğunu, bununla birlikte iletişimlerdeki üçüncü tarafların hiçbirinde Aral tarafından iletilen fiyat yükseltme talebinin pazardaki rakiplerden geldiğini bildiği ya da öngörebileceğini ortaya koymadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan nihai değerlendirmeye dayanak teşkil eden yazışmaların tek tek incelenmesinde yer alan değerlendirmeler de Rekabet Kurulunun hub and spoke bilgi değişiminin ispatında benimsediği kriterleri göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

İhlal değerlendirmesi yapılan ilişkilerden ilki olan DR – Aral ilişkisinde Rekabet Kurulu; DR tarafından piyasadaki fiyatların şikayet edilmesinin ardından Aral tarafından şikayete konu perakendeci ile görüşüldüğü ancak bu görüşmenin yapıldığı perakendeci teşebbüsün kendisine gelen bilginin kaynağının rakibi olduğu

---

¹⁸⁶ Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı, para. 235-236.

konusunda bilgi sahibi olup olmadığının belgeden anlaşılamadığını ifade etmiştir¹⁸⁷.

Yine bir diğer belge dahilinde DR tarafından iletilen bir diğer şikayet sonucunda Rekabet Kurulu Aral'ın şikayete konu perakendeci ile görüşüp görüşmediği ve perakendecinin de talebi olumlu karşılayıp karşılamadığı konusunda bir belirlilik bulunmadığını belirtmiş ve perakendecinin fiyat hareketlerinin DR tarafından talep edilen seviyeye gelmiş olmasına karşılık perakendecinin fiyat yükseltilmesi yönündeki talebinin rakiplerden birinden geldiği konusunda bilgi sahibi olup olmadığının belirsiz olduğu kanaatine varılmıştır¹⁸⁸.

Bu ve benzeri diğer yazışmalara yönelik yapılan değerlendirmelerin ardından Rekabet Kurulu; DR – Aral ilişkisinde Rekabet Kanunu'nun 4. maddesine aykırı şekilde perakende satış fiyatının yükseltilmesi amacı içerisinde oldukları kanaatine varmış, bununla birlikte bu ilişkinin 3. tarafı konumundaki perakendecilerin ise

---

¹⁸⁷ Rekabet Kurulu aşağıda yer alan belgeye ilişkin olarak Media Markt'a gelen talebin piyasadaki rakiplerinden birinden geldiği konusunda Media Markt'ın bilgisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır:

“DR: Adana Media Markt Call of Duty fiyatları: Satış fiyatı Call of Duty Modern Warfare 3PC - 129TL, Satış fiyatı: Call of Duty Modern Warfare 3 PS3 159 TL.

ARAL: Adana mağazasıyla görüştük. Yanlışlıkla o fiyattan çıkmışlar ama düzeltmişler sistemlerinde.

DR: Ataköy Plus Over Game fiyatları da düzeltirebilir misiniz?

PS3-190 TL

PC-150TL satıyorlar.

ARAL: Oyunların fiyatları normal üzerinde fiyat etiketi var. Sadece Over Game kart olanlara %5 indirim yapıyorlar. Adana Media Markt'da sistemde fiyatları düzelttirdik. Sadece fiyat etiketi üzerinde kalmış onu da bugün düzelttiriyoruz.

DR: Bizde d&r kartı olana % indirim yapalım bence.”

¹⁸⁸ İlgili değerlendirme DR tarafından Gold'un fiyatlarına ilişkin iletilen şikayete ilişkindir ve ilgili yazışma dahilinde Aral tarafından DR'a yönelik olarak Gold ile görüşüleceği belirtilmiş olmasına karşılık Gold'un fiyat artış talebinin DR'dan geldiğine dair bilgisi olduğu konusunda bir belirsizlik olduğu ifade edilmiştir. Değerlendirmeye konu yazışma aşağıdaki şekildedir:

“DR: ... merhaba Gold insertünde PES 2014 Ps3 159 TL bizdeki fiyatı 179,90 TL. Bu fiyatlar bizim tarafta problem oluyor ve müşteri şikayeti almamıza neden oluyor. Konuyla ilgili müdahalenizi rica ediyor ya da bizde fiyatları indirmek istiyoruz. (...) Bu ürün yine inserte çıkmış bu durumda bizde fiyatları 159 TL ye düşeceğiz. Bilginize.

ARAL: İlgileniyorum ... Gold'la görüşecek acil fiyatı yükseltmek için sizi bilgilendireceğim.”

Aral'ın iletteği Şikayetlerin diğer bir rakip konumundaki DR'dan geldiğini  ng rebileceklerine dair bir bulgunun olmadığı ve dolayısıyla üçlü bir anlaşmadan söz edilemeyeceği kanaatine varmıŐtır¹⁸⁹.

Karar dahilinde incelenen bir diğer ilişki olan Vatan ve Aral ilişkisinde de Rekabet Kurulu her bir iletişim özelinde değerlendirme gerçekleştirmiştir. Vatan tarafından Aral'a piyasadaki bir fiyata dair yapılan Şikayetin ardından Aral'ın ilgili perakendeciye e-posta gönderildiğini ifade etmesi ve akabinde fiyat artıŐının gerçekleŐtirilmesine yönelik Rekabet Kurulu; Şikayetin konusu olan perakendecinin kendisine gelen talebin dayanağının piyasadaki rakipler olduğu konusunda bilgisi olup olmadığının bilinmediğini ifade etmiŐtir¹⁹⁰.

Yine bir diğer yazışma dahilinde Aral tarafından Vatan'a yönelik iki farklı rakibin geleceğe dönük fiyat bilgisi iletilmiŐtir ve ilgili yazıŐmaya yönelik olarak Rekabet Kurulu, Aral'ın rakipler arasında dolaylı bilgi paylaŐımını sağladığı belirtilmiŐtir¹⁹¹. Bununla birlikte ilgili yazışma bir hub and spoke bilgi değişimi olarak kabul edilmemiştir.

Vatan tarafından iletilen bir Şikayetin ardından ilgili perakendeci ile görüŐen Aral'ın ilgili perakendeciye piyasadadan tepki aldığını ifade etmesine ve bunun akabinde ilgili perakendecinin fiyatını yükseltmesine ilişkin Rekabet Kurulu;

---

¹⁸⁹ Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı, para. 189.

¹⁹⁰ Rekabet Kurulu, Vatan'ın Bimeks'in uyguladığı fiyatlara yönelik iletteği Şikayetin ardından bu Şikayette yer alan talebin Bimeks'e iletildiği, Bimeks'in de bu talepte yer alan fiyatlara uygun Şekilde artış yaptığı hususuna karşın Bimeks'in talebin piyasadaki rakiplerinden geldiği konusunda bilgisi olup olmadığının bilinmediği sonucuna ulaşmıştır. Değerlendirmeye konu yazışma aşağıdaki Şekildedir:

“VATAN: ... Bimeksle PC Diablo 3 oyunda fiyat farkı mevcut. Konuyla alakalı dönüş bekliyorum. (Görselde anılan oyun VATAN = 140 TL, B MEKS= 120 TL)

ARAL: ... Firmaya mail atıldı, bilgine.”

¹⁹¹ Değerlendirmeye konu yazışma dahilinde ““Teknosa ve Bimeks ile görüŐüldü. Yarın hepsinin fiyatı 220 TL olacak. Güncellemeleri yapmıŐlar.” Şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu ifadeye yönelik olarak Rekabet Kurulu, dolaylı bilgi paylaŐımını olduğunu ifade etmiş ise de bir hub and spoke bilgi değişimi değerlendirmesi yapmaya gerek g r memiŐtir.

rakiplerin tepkisini bilinciyle fiyat yükselttiğini ifade etmiştir¹⁹². Bununla birlikte herhangi bir şekilde bu belge özelinde bir tespit yapılmamıştır.

Karar dahilinde inceleme konusu yapılan üçüncü ilişki Teknosa ve Kliksa'dan oluşan ekonomik bütünlük ile Aral ilişkisidir. Bu ilişki dahilinde hem Teknosa ve Aral arasında hem de Kliksa ve Aral arasında geçen iletişimler inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda Teknosa'nın taraf olduğu yazışmalar dahilinde rakipler arasındaki dolaylı iletişime dair bir değerlendirmeye yer verilmezken Kliksa'nın dahil olduğu ve yukarıda Vatan'a dair değerlendirmeler dahilinde yer verilen yazışmadaki değerlendirme yapılmıştır.

Bu kapsamda Rekabet Kurulunun Kliksa için yaptığı ayrı bir değerlendirme hub and spoke bilgi değişimi için kritik önem teşkil etmektedir. Rekabet Kurulu incelediği tüm belgelerin ardından aşağıda yer alan yazışma aracılığı ile hub and spoke bilgi değişimi tespitinin yapılabileceği tek teşebbüsün Kliksa olduğunu ifade etmiştir:

“ARAL: ...Merhaba, Yılbaşı kampanyası 5.1.2015 tarihinde sona erdi. Sitende halen kampanya fiyatları mevcut. Acilen düzeltilmesi gerekmektedir...”

KLİKSA: Merhaba ..., bugün revize ediyoruz...

---

¹⁹² Rekabet Kurulu hem Vatan hem de Kliksa özelinde bu belgeyi değerlendirmiş ve bu değerlendirme sonucunda Kliksa'nın hem tepkileri bilmesini hem de fiyatları yükseltmesini Kliksa ve Vatan'ın Aral ile koordinasyon içerisinde olduğu şeklinde yorumlamış ancak taraflar arasında bir üçlü anlaşmadan bahsedilemeyeceğini ifade etmiştir.

“ARAL: ... Yılbaşı kampanyası 5.1.2015 tarihinde sona erdi. Sitende halen kampanya fiyatları mevcut. Acilen düzeltilmesi gerekmektedir...”

KLİKSA: ... bugün revize ediyoruz...

ARAL: ... eski kampanya fiyatların hala değişmemiş. Hem sizin için satış büyük zarar, hem de piyasadan tepki alıyoruz...

KLİKSA: ...Gecikme için kusura bakma lütfen. Bugün fiyat revizeleri tamamlıyorum...”

ARAL: Günaydın ..., eski kampanya fiyatların hala değişmemiş. Hem sizin için satış büyük zarar, hem de piyasadan tepki alıyoruz. Dönüş yaptıktan sonra bilgi verir misiniz?

KLIKSA: ...Selam, ...Gecikme için kusura bakma lütfen. Bugün fiyat revizeleri

tamamlıyorum...”

Bu yazışma dahilinde Rekabet Kurulu; Aral’dan Kliksa’ya gelen talebin piyasadan gelen tepkiler üzerine olduğunu bildiği ve bunun üzerine fiyatları arttırdığını ifade etmiştir¹⁹³.

Karar dahilinde incelenen dördüncü ilişki Gold ve Aral arasındaki ilişkidir. Bu kapsamda hem Gold’dan Aral’a giden şikayetler hem de Gold’a yönelik rakiplerden Aral’a gelen şikayetler değerlendirme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda hub and spoke bilgi değişimi bakımından Gold tarafından iletilen şikayetlere yönelik bir değerlendirme yapılmamış, Gold’un fiyatlarına yönelik yapılan şikayetler ise bu noktada değerlendirilse de Gold’un kendisine iletilen fiyat yükseltme taleplerinin rakiplerden geldiğine ilişkin bilgisi olup olmadığının tespit edilemediği ifade edilmiştir¹⁹⁴.

Karar dahilinde inceleme konusu yapılan son ilişki Bimeks ve Aral arasındaki ilişkidir ve bu ilişki dahilinde yer alan iletişimlerin sonucunda Rekabet Kurulu; Bimeks’in Aral ile herhangi bir rekabeti kısıtlayıcı anlaşma içerisinde olmadığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla ilgili yazışmalara ilişkin yapılan değerlendirmelerin konuyla ilgisiz olması sebebiyle yer verilmemektedir.

Yukarıda yer verilen tüm değerlendirmelerin ardından Rekabet Kurulu Kliksa’ya yönelik tek belgelik yaptığı değerlendirme haricinde diğer belgelerin hiçbirinde hub and spoke bilgi değişimi için gerekli olan fiyat yükseltilmesi talebinin pazardaki

---

¹⁹³ Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı, para. 237.

¹⁹⁴ Rekabet Kurulunun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı, para. 223.

rakiplerinden geldiğini bildiği ya da öngörebileceği hususunun tespit edilemediğine karar vermiş ve dolaylı bir iletişim olduğunu tespit etmek bakımından dosya dahilinde yer alan iletişimlerin yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

2.5.3. PVC Kararı¹⁹⁵

Rekabet Kurulu, profil ürün grupları pazarında faaliyet gösteren teşebbüslerin aralarında anlaşarak PVC ve diğer profil ürün grubu fiyatlarını arttırmak suretiyle Rekabet Kanunu'nu ihlal ettikleri iddiası üzerine bir önaraştırma başlatmış ve bu önaraştırma dahilinde de topla-dağıt bilgi değişiminin unsurlarını incelemiştir.

Zira Rekabet Kurulu yaptığı incelemede PVC profil sağlayıcısı teşebbüslerin bayileri ile yaptıkları çok sayıda iletişim tespit etmiştir. Bu iletişimlerin konusunu da rakip teşebbüslerin güncel fiyat listeleri ve fiyat güncelleme duyuruları oluşturmaktadır. Rekabet Kurulu ilgili iletişimler dahilinde rakiplere ilişkin bilgilerin bayilerden elde edilmesi sebebiyle, topla-dağıt kartel iddiası altında da bu iletişimlerin incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bu iddia dahilinde ilgili iletişimler incelenirken Rekabet Kurulu, CAT'in Tesco kararına atıfta bulunmuş ve iletişimlerin ihlal niteliği taşıması için gereken koşulların bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca yine aynı kararda yukarıda detaylı bir şekilde incelenen Lastik Kararı'na ve Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı'na atıfta bulunulmuştur¹⁹⁶.

Ayrıca karar dahilinde Lastik ve Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı'nda atıfta bulunulan şartlara yer verilmiştir. Bu şartların sayılmasının ardından kararda Lastik Kararı'na benzer bir durumun olduğu belirtilmiştir.

---

¹⁹⁵ Rekabet Kurulunun 23.09.2021 tarih ve 21-44/646-323 sayılı PVC Kararı

¹⁹⁶ Rekabet Kurulunun PVC Kararı, para. 71.

Bu şartlara ek olarak kararda rekabet hukuku açısından sakınca oluştuğunun belirlenebilmesi için (i) pazarın yapısının, (ii) paylaşılan bilginin niteliğinin, (iii) paylaşımın taraflarının, (iv) paylaşım sıklığının, (v) paylaşım zamanının, (vi) paylaşılan bilginin pazarın ne kadarını kapsadığının ve (vii) paylaşım katılımlarının bilinmesi gerekliliği de belirtilmiştir.

Tüm bu açıklamaların ardından PVC pazarı değerlendirilmiş ve çok sayıda oyuncunun faaliyette olduğu belirtilmiş ve pazarda rakipler arasındaki doğrudan ya da dolaylı bilgi paylaşımının etkisinin sınırlı olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca doğrudan bilgi paylaşımına yönelik belgeler haricindeki yazışmaların da geleceğe dönük olmayıp güncel fiyatlara ilişkin olduğu ve bu bilgilerin paylaşımının teşebbüslerin rekabetçi süreç içerisinde pazardaki konumlarını değerlendirmeye hizmet ettiği belirtilmiřtir¹⁹⁷. Bu doğrultuda bayiler aracılığıyla elde edilen bilgilerin geleceğe dönük olmayıp güncel olması ve bilgilerin kaynağının da müşteri konumundaki bayilerden olması sebebiyle bu uygulamanın tek başına rekabeti sınırlayıcı nitelikte olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu değerlendirmelerin ardından kararda dosya dahilindeki iletişimlerin topla-dağıt kartel için gerekli olan şartları taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. Buna göre ilk şart olarak PVC profil üreticilerinin ürün fiyatlamalarına yönelik niyetleri hakkında bayilere bilgi vermesi gerekliliği incelenmiş ve bu şartın sağlanabilmesi için geleceğe dönük fiyat bilgisinin ya da fiyatlama politikasının bayi ile paylaşılması gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte dosya kapsamında paylaşılan bilgilerin güncel fiyat değişikliklerine ilişkin olduğu, geleceğe dönük politikalara dair bir bilgi paylaşılmadığı kanaatine varılmıştır. Bu doğrultuda, güncel fiyat bilgilerinin bayi ile paylaşılması eylemi tek başına rekabeti sınırlayıcı olarak değerlendirilmesi için yeterli bulunmamıřtır¹⁹⁸.

---

¹⁹⁷ Rekabet Kurulunun PVC Kararı, para. 77.

¹⁹⁸ Rekabet Kurulunun PVC Kararı, para. 79.

Bu değerlendirmenin ardından ikinci şart olarak PCV profil sağlayıcısının fiyatlamaya yönelik niyetini pazar koşullarını etkilemek amacıyla bayiye iletmesi hususu incelenmiştir. Bu doğrultuda paylaşılan bilginin güncel fiyat bilgisi olduğu ve fiyatlamaya yönelik niyet ve politikalarının paylaşılmadığı ifade edilmiş ve bu bilgilerin bayiye iletilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Bu noktada rekabeti sınırlayıcı bir anlaşmanın varlığına dair bir delil olmaksızın bu iletişimlerin sağlayıcının pazar koşullarını etkilemek amacıyla paylaşıldığı yönünde bir değerlendirmede bulunmanın mümkün olmadığı sonucuna ulařılmıřtır¹⁹⁹.

nc şart olarak bir ihlalin varlığı için bayi üzerinden rakibinin fiyat bilgisini ğrenen PVC profil üreticisinin bu bilginin pazar koşullarını etkilemek amacıyla bayi ile paylaşıldığını öngörebilecek olması hususu incelenmiştir. Bu şarta dair Rekabet Kurulu bayilere iletilen fiyatların rakipler tarafından piyasa istihbaratı çerçevesinde izlenebilecek olmasının tahmin edilebilecek olduğunu, ancak sadece bu nedenle pazar koşullarını etkilemek amacıyla bu bilgilerin paylaşıldığının ifade edilemeyeceğini ifade etmiş ve etkileme niyetine buradan hareketle ulaşılamayacağı kanaatine varmıřtır²⁰⁰.

Son şart olarak bayi üzerinden rakibinin geleceğe dönük fiyatlama niyetini ğrenen PVC profili sağlayıcısının bu bilgiyi kendi geleceğe dönük fiyatlama niyetini belirlerken kullandığı tespiti incelenmiştir. Bu doğrultuda teşebbüslerin maliyet kalemlerinin ve fiyat seviyelerinin büyük ölçüde benzerlik taşıması sebebiyle ürün fiyatlamalarında yakınsamaların gözlemlendiği, bununla birlikte teşebbüslerin ürün fiyat seviyelerinde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada rakibinin geleceğe dönük fiyatlama niyetini ortaya koymayan ve sadece rakibinin güncel ürün fiyatlarına yönelik bir bilgiyi edinen teşebbüsün bu bilgiyi pazardaki konumunu ölçmek ve pazar payını arttırmak amacıyla izleyeceği stratejide bir ölçüt olarak kullanmasının olağan olduğu sonucuna ulařılmıřtır²⁰¹.

---

¹⁹⁹ Rekabet Kurulunun PVC Kararı, para. 80.

²⁰⁰ Rekabet Kurulunun PVC Kararı, para. 81.

²⁰¹ Rekabet Kurulunun PVC Kararı, para. 82.

Rekabet Kurulu yaptığı tüm bu değerlendirmelerin ardından bir rekabete aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmış ve soruşturma açılmasına gerek olmadığı kararını vermiştir.

2.5.4. Zincir Market Kararı

Zincir Market Kararı hub and spoke iddiası bakımından Rekabet Kurulunun benimsemiş olduğu ispat standardından farklılaştığı ve ihlal kanaatine ulaştığı ilk karar olması sebebiyle önem teşkil etmektedir. Zincir Market Kararında Rekabet Kurulu, beş zincir market ile bir ayçiçek yağı tedarikçisinin davranışlarının topladağıt özelliğı de sergileyen kartel niteliğindeki anlaşma veya uyumlu eylem teşkil ettiğı kanaatine varmış ve altı teşebbüse idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir. Öte yandan bu kararın bir sonucu olarak mevcut durumda Zincir Market Kararının tarafı konumunda olmayan 15 tedarikçiye ve Zincir Market Kararında ihlal kanaatine ulaşılmış olan 5 perakendeciye yönelik bir soruşturma başlatılmıştır ve bu soruşturma Eylül 2022 itibarıyla halihazırda devam etmektedir.

Zincir Market Kararına esas teşkil eden soruşturma, COVID-19 salgını sürecinde perakende gıda ve temizlik ürünleri ticareti ile iştiğal eden zincir marketler ile zincir marketlerin tedarikçileri konumunda olan üretici ve toptancı seviyesindeki teşebbüslerin fiyatlama davranışlarının incelenmesi amacıyla başlatılmıştır ve bu soruşturma dahiline 29 teşebbüs ve 1 dernek dahil edilmiştir. Soruşturma Raporu ile birlikte, 5 zincir market ile birlikte ayçiçek yağı tedarikçisi konumundaki Savola'ya ve P&G'ye soruşturma heyeti tarafından idari para cezası uygulanması talep edilmiş, diğler teşebbüslere yönelik olarak ise herhangi bir ihlal isnadında bulunulmamıştır. Nihai karar aşamasında ise beş zincir market ve Savola'nın rekabete aykırı davrandığı kanaatine varılarak ihlal sonucuna ulaşılırken; Soruşturma Raporu'nun aksine P&G'ye yönelik bir ihlal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kararda Savola'ya yönelik hub and spoke ihlalin yanında ayrıca yeniden satış fiyatının tespiti yönünde de bir ihlal kanaatine varılmıştır.

Karar dahilinde ihlal sonucuna ulaşılırken öncelikle perakendecilere yönelik değerlendirmelere yer verilmiş, akabinde ise tedarikçilere yönelik açıklamalara geçilmiştir. Perakendecilere yönelik yapılan ihlal değerlendirmesi incelendiğinde hub and spoke vurgusuna yalnızca Savola özelindeki değerlendirme dahilinde yer verildiği, diğer 25 tespit dahilinde (ki bu tespitlerin bazılarına yönelik ihlal kanaati oluşmamıştır) ise hub and spoke değerlendirmesine yer verilmeksizin ihlal değerlendirmesinde bulunduğu söylenebilecektir.

Ayrıca yine perakendecilere yönelik değerlendirmelerde bulunulurken hub and spoke kavramının detaylarına girilmemiş, esas olarak kartel tanımından hareket ederek bir ihlal değerlendirmesinde bulunulmuştur. Bu yönde bir değerlendirme yapılırken de Yatay Kılavuz'dan ve çeşitli içtihatlardan yararlanılmış ve rakipler arasında rekabete aykırı bir anlaşmanın/uyumlu eylemin doğrudan ya da dolaylı temaslara gerçekleştirilebileceği (ve bu iletişimlerin yasak olduğu) ifade edilmiştir. Bu değerlendirmelerin ötesinde yalnızca Savola bulgularına ilişkin değerlendirmede hub and spoke atfı yapılmış ve hub and spoke için yapılan değerlendirmelere de esas olarak Savola bakımından yer verilmiştir.

Savola'ya yönelik yapılan değerlendirmeler dahilinde ilk olarak Savola'nın sorumluluğuna vurgu yapılmıştır. Bu bakımdan açık ve ağır ihlallerin uygulanmasını sağlayan, uygulamaya aracılık eden veya davranışlarıyla bu tür ihlallerin uygulanmasını kolaylaştıran teşebbüslerin de ihlalden eşit derecede sorumlu olduğu belirtilmiştir. Akabinde ise hub and spoke değerlendirmelerine geçilmiştir.

Bu kapsamda Rekabet Kurulu hub and spoke bilgi değişiminin olduğuna karar verirken göz önünde bulundurduğu hususları şu şekilde ifade etmiştir: *“Dikey ilişki içerisindeki sağlayıcı (B) ve perakendeci (A) arasında paylaşılan rekabete hassas bilgilerin A ya da B aracılığıyla alt veya üst pazardaki rakiplere (C) ulaştırılması rekabet ihlali oluşturabilecektir. Yine bir ihlalden söz edebilmek için dikey ilişki içindeki teşebbüs aracılığıyla sağlanan bilgi akışının, rakiplerin takip edecekleri fiyatlandırma stratejileri gibi rekabete hassas bilgilerin öğrenilmesi yoluyla*

kendilerinin karşı karşıya olduğu stratejik belirsizliklerin ortadan kaldırılmasını ya da azaltmasını sağlaması gerekmektedir.”

Bu kriteri belirtmesinin ardından Rekabet Kurulu, elde edilen yazışmaları bir bütün olarak ele aldığını ve dosya dahilinde iki perakendeci ve Savola arasında veya çok taraflı birçok yazışmanın bulunduğunu belirtmiştir. Bu iletişimleri bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirdiğinde (i) Savola aracılığıyla pazarın organize edildiği, (ii) perakendeciler arasındaki bilgi akışının ve pazardaki fiyatların koordinasyonunun Savola tarafından yapıldığı, (iii) perakendecilerin yönlendirmeleri/talepleri doğrultusunda Savola’nın perakendecilerin raf fiyatlarına müdahale ettiği, (iv) Savola’nın da perakendecilerin fiyatlarının ve fiyat geçişlerinin koordinasyonunu sağlamak üzere aktif olarak girişimde bulunduğu ve bu girişim sonucunda menfaat sağladığı kanaatine varmıştır. Tüm bu değerlendirmelerini ise Rekabet Kurulu çeşitli yazışmalardan yola çıkarak desteklemiştir.

Rekabet Kurulu, normal işleyen bir piyasada perakendecilerin alım fiyatları ile bağlantılı olarak satış fiyatlarını kendi dinamikleri ve pazar koşulları dahilinde kendi bağımsız kararları belirlemeleri ve rakiplerine pazar davranışlarının ifşası amacına veya etkisine sahip doğrudan veya dolaylı temastan kaçınmaları gerektiğini vurgulamış ancak dosya dahilinde yer alan iletişimlerin bunun aksini gösterdiğini ifade etmiştir. Buna dayanak olarak da perakendecilerin uyguladıkları ve uygulamayı planladıkları fiyatları rakipler ile paylaşılması riskine karşılık Savola ile paylaştıklarını belirtmiştir. Bu durum bakımından perakendecilerin paylaştıkları bu bilgileri Savola’nın rakipler ile paylaşabileceğini bildiği ve/veya bilebilecek durumda olduğu, Savola tarafından perakendecilerle rakiplere ilişkin bilgilerin de paylaşıldığını ve hatta bu durumun perakendeciler tarafından özellikle talep edilebildiği de yine karar dahilinde vurgulanmıştır.

Yine çeşitli yazışmalardan yola çıkarak Rekabet Kurulu; (i) teşebbüsler arasında kurulan kartelin ve bu yönde gösterilen iradenin uygulamaya konulup konulmadığının sürekli olarak pazarda izlendiğini, (ii) uygulamada bir problemle

karşılaştığında veya rakiplerin fiyat arttırmadığı durumda fiyat geçişinden vazgeçilebildiğini, (iii) perakendecilerin geçiş organizasyonunu sağlayamamasından ötürü Savola'ya iade/fark faturası kesebildiklerini, (iv) perakendecilerin fiyat geçişi esnasında dezavantajlı duruma düşmemek adına birbirlerini bekleme eğiliminde olduğunu, perakendecilerin geleceğe dönük fiyatlarını Savola aracılığıyla paylaştıkları ve koordinasyon sağlanmasının talep edildiğini, (v) fiyatı düşük olan perakendecinin fiyatının Savola aracılığıyla yukarı çekildiğini, (vi) Savola'nın fiyatların paylaşımına aracılık ettiğini ve (vii) piyasanın organize edildiğini tespit etmiştir.

Rekabet Kurulu perakendeciler arasında gerçekleştiği yönünde kanaat kurduğu tüm bu hususların Savola'nın merkez olarak kullanılması suretiyle gerçekleştiğini ifade etmiş ve piyasanın Savola tarafından organize edildiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca yine kararda Savola'nın bu davranışları gerçekleştirmesinin arkasında menfaatinin ve motivasyonunu bulunduğunu belirtmiştir. Bu hususa Savola'nın piyasa organize olduğunda menfaaat sağladığı, organize edemediğinde iade/fark faturaları ile karşılaştığı ve bu organizasyonu sağlayarak bu faturalarla karşılaşma riskini bertaraf ettiği dayanak olarak gösterilmiş ve Savola'nın bilinçli ve istekli bir şekilde bu rekabete aykırılığa taraf olduğu kanaatine varılmıştır. Tüm bu değerlendirmelerin ardından ise Savola'nın da perakendeciler ile eşit derecede hub and spoke kartelden sorumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki değerlendirmelere ek olarak Karar'da teşebbüslerin savunmalarına yönelik verilen cevaplar da önem teşkil etmektedir. Zira Rekabet Kurulu, ihlal kanaatine varırken doğrudan bir bulgu değerlendirmesi gerçekleştirirken; teşebbüsler tarafından sunulan savunmalar dahilinde ispat standardı yaklaşımına ilişkin detaylı açıklamalarda bulunmuştur.

Bu kapsamda perakendeciler tarafından dosya dahilinde yer alan iletişimlere yönelik olarak perakendeciler arasında iletişimlerin bulunmadığı, destekleyici unsurlara yer verilmediği, rekabete hassas bilgilerin perakendeciler arasında paylaşılması amacıyla paylaşıldığı hususunun ortaya konulamadığı, tipik topla

dağıt kartelde olması gereken zorunlu unsurların bulunmadığı, fiyat artışlarına sebebiyet verebilecek diğer unsurların göz önünde bulundurulmadığı ve topla dağıt tipi kartel iddiası için gerekli olan ispat standardının sağlanamadığı savunmaları ileri sürülmüştür.

Bu savunmaya karşılık olarak Rekabet Kurulu Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımına atıfta bulunmuş ve soruşturma dahilinde yer alan iletişim bulgularının ve teşebbüslerce sunulan savunmaların benzerlik teşkil ettiğini ifade etmiştir.

Yine hub and spoke ile bağlantılı olarak teşebbüslerin “hiçbir tespitte perakendeci A’nın rekabete aykırı özel bir saikle hassas bilgilerini tedarikçi B ile bilerek ve isteyerek perakendeci C’ye iletileceğinin bilincinde olarak paylaştığının ortaya konulamadığı” yönündeki savunmasını da Rekabet Kurulu kabul etmemiştir²⁰².

Bu savunmanın kabul etmeme gerekçesini Rekabet Kurulu “ortak tedarikçi tarafından en stratejik bilgiler olarak nitelenen rakibinin geleceğe dönük fiyat veya fiyat geçiş tarihleri bilgisi ulaştırılan perakendecinin, bu bilginin kaynağının rakibi olduğunu; bu tarz bir bilgiye muttali olan perakendecinin kendi stratejik bilgisini sağlayıcıya bildirmesi halinde bu bilginin de rakipleriyle paylaşılacağını ya da paylaşılacağını öngörebileceği veya öngörmesi gerektiği” şeklinde ifade etmiştir²⁰³. Ayrıca bu yaklaşımını desteklemek adına da bazı iletişim bulgularına atıfta bulunmuş ve perakendecilerin diğer perakendecilerin de organize edilebilmesi ve piyasada koordinasyonun sağlanması adına paylaşıldığının ortaya konulduğunu vurgulamıştır.

Ayrıca Rekabet Kurulu, karar dahilinde pazarın yapısı ve fiyatlama kararlarının nasıl alındığı da incelemiş ve bu inceleme neticesinde fiyat hareketliliklerinin salt oligopolistik bağımlılıkla yahut fiyat liderini takiple açıklanmasının mümkün

---

²⁰² Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararı, para. 531.

²⁰³ Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararı, para. 531.

olmadığı, bazı durumlarda tedarikçiler aracılığıyla fiyat koordinasyonunun sağlandığı yönünde kanaate varmıştır.

Öte yandan bu karar dahilinde P&G bakımından yapılan değerlendirmeler de önem teşkil etmektedir. Zira ilgili karar dahilinde Rekabet Kurulu ihlalin varlığının makul şüphenin ötesine taşıyacak başkaca delillerle desteklenmediğini ifade etmiştir. Rekabet Kurulunun bu değerlendirmesi önem teşkil etmektedir, zira ilgili soruşturma sürecinde P&G'ye yönelik olarak Savola ile aynı ihlal iddiaları ileri sürülmüş olmasına karşılık Savola'ya idari para cezası uygulanırken; P&G'ye yönelik bir ihlal sonucuna varılmamıştır.

İlgili kararda P&G bakımından ulaşılan sonuç Rekabet Kurulunun benimsediği ispat standardı bakımından önem teşkil etmektedir. Zira karar dahilinde P&G'ye bakımından çeşitli teşebbüs içi iletişimler yer almaktadır ve bu iletişimler üzerinden Soruşturma Heyeti topla-dağıt kartel iddiasında bulunmuştur. Rekabet Kurulu dosya dahilinde yer alan iletişimlerin P&G'nin kendi ürünlerinin fiyat geçişleri konusunda danışıklılığın/koordinasyonun sağlanmasına yönelik rekabete hassas bilgilerin paylaşımına aracılık ettiği şüphesi uyandırdığını ifade etmiş ve 2020 yılında iki kez bu yönde bir uygulamanın bulunduğu ifade edilmiştir.

Bu tespitlere karşılık ihlal olmadığı yönünde bir sonuca varırken Rekabet Kurulu, tedarikçiler bünyesinde gerçekleştirilen iç yazışmaların ve perakendecilerin fiyat karşılaştırma tablosunun rekabete aykırılık iddiasının ispatı bakımından elverişli olmadığını ifade etmiş ve bulguların doğrudan ya da P&G üzerinden dolaylı bilgi alışverişleriyle oluşturulan bir koordinasyon bulunduğunu ispatlamakta yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yine bu ispat standardının yerine gelmediği kanaatine varırken delillerin içeriklerinin belirgin olmadığı, ihlalin varlığının makul şüphenin ötesine taşıyacak başkaca delillerle desteklenmediği vurgulanmıştır.

2.5.5. Rekabet Kurulunun Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler

Yukarıda yer alan dört karar göz önünde bulundurulduğunda; Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararı ile birlikte önceki üç kararındaki yaklaşımından farklı bir yaklaşım benimsediği anlaşılmaktadır. Zira daha önceki kararlarında Rekabet Kurulu açıkça Birleşik Krallık yaklaşımını benimsediğini ifade etmişken; Zincir Market Kararında ise hub and spoke ihlalinin Birleşik Krallık ve ABD’de şekillendiğini belirtmiş, ancak önceki kararlardan farklı olarak Birleşik Krallık yaklaşımında aranan kriterleri iletişimler dahilinde aramamıştır. Bu yaklaşımın yerini ise kararda da ifade edildiği üzere bütüncül bir değerlendirme yaklaşımı almıştır. Bu yaklaşım değişikliği de esasen konu hakkında detay analizler içeren Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararı ile Zincir Market Kararının karşılaştırılması ile net bir şekilde görülebilecektir.

Zira Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında Rekabet Kurulu hem iletişimler özelinde hem de ayrı ayrı olacak şekilde perakendeci – tedarikçi ilişkisi bakımından değerlendirmeler gerçekleştirmiştir. Bu değerlendirme dahilinde Birleşik Krallık yaklaşımında ortaya konulmuş olan beş şart her bir iletişim dahilinde aranmıştır. Bu şartların birinin dahi eksikliği ise ilgili iletişimin hub and spoke değerlendirmesi için yetersiz olduğu sonucunu doğurmuştur. Nitekim Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında yapılan değerlendirmeler neticesinde perakendecilerin tedarikçi konumundaki Aral’ın kendilerine ilettiği bilgileri rakip perakendecilerden gelip gelmediğini bildikleri yönünde bir belirsizlik olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Zincir Market Kararında ise bu yöntem benimsenmemiş, iletişimler bütüncül bir şekilde değerlendirilmiştir. Benimsenen bu yöntem dahilinde Rekabet Kurulu perakendeci ve/veya iletişim özelinde bir değerlendirme yapmamış, iletişimlerin tümünden hareketle bir ihlal değerlendirmesi yapmıştır. Bu bütüncül değerlendirmenin bir sonucu olarak yukarıda ortaya konulan sonuçlar da perakendecilerin bütününe yönelik olmuştur ve perakendeci özelinde bir değerlendirmeye ya da gerekçeye yer verilmemiştir.

Yine Rekabet Kurulu tarafından benimsenen bu ispat standardında iletişim özelinde değerlendirmenin yanında niyet unsurunun da detaylı bir şekilde incelenmediği düşünülmektedir. Birleşik Krallık yaklaşımında niyet unsuru oldukça ön plandadır ve Rekabet Kurulu da geçmişte verdiği üç kararında niyet unsurunu oldukça vurgulamıştır. Son kararında ise bu niyet unsuru arayışından da vazgeçilmiş ve bu unsurun yerini daha varsayımsal bir değerlendirme almıştır. Zira Rekabet Kurulu, perakendecilerin ihlale dahil olma amacının/niyetinin bulunup bulunmadığına yönelik bir analiz gerçekleştirirken²⁰⁴; *“ortak tedarikçi tarafından kendisine rekabet açısından en stratejik bilgiler olarak nitelenen rakibinin geleceğe dönük fiyat veya fiyat geçiş tarihleri bilgisi ulaştırılan perakendecinin, bu bilginin kaynağının rakibi olduğunu; bu tarz bir bilgiye vakıf olan perakendecinin kendi stratejik bilgisini tedarikçiye bildirmesi halinde bu bilginin de rakipleriyle paylaşılacağını ya da paylaşılabileceğini öngörebileceği veya öngörmesi gerektiği açıktır”* şeklinde bir değerlendirmeye yer vermiştir. Bu değerlendirme ile esasında perakendecinin tedarikçiye kendisine ait rekabete hassas nitelikte bir bilgiyi sağlamış olması Birleşik Krallık yaklaşımındaki ilk şartın kendiliğinden gerçekleştiği yönünde bir yoruma yol açmıştır.

Kanımca benimsenen bu yaklaşım, ispat standardını dikkate değer şekilde aşağıya çekmektedir. Zira bu yaklaşım dahilinde artık niyet unsuru çok ön planda değildir ve öngörülebilirlik yeterlidir. Halbuki Birleşik Krallık yaklaşımında niyet unsuru oldukça katı bir ispat standardına bağlanmıştır ve perakendecilerin rakipleri ile bilgi paylaşma isteğinin açıkça ortaya konulması şarttır. Bu derece niyet unsurunun yüksek ispat standardına bağlanmasının arkasında da yukarıda vurgulandığı üzere, iletişimin taraflarının piyasada rakip olmayan ve birbiri ile dikey ilişkide olan teşebbüsler olması bulunmaktadır. Zira bu teşebbüsler arasında gerçekleştirilen iletişimler rakipler arasında gerçekleştirilen iletişimlerden farklıdır ve doğası gereği genel olarak rekabete uygun iletişimlerdir. Bu iletişimlerin içerisinde rekabete

---

²⁰⁴ Rekabet Kurulunun Zincir Market Kararı, para. 531.

aykırı bir amacın ortaya konulması da maddi unsurların yanında niyetin ispatını gerektirmektedir.

Halbuki Zincir Market Kararında benimsenen bu yaklaşımda ise bu niyet unsuru çok önem teşkil etmemektedir ve bunun yerine bir varsayım öngörülmüştür. Bu varsayımına göre kendisine bilgi aktarılan perakendecinin bilginin kaynağının rakibi olduğunu bilmesi ve/veya tedarikçisine kendi stratejik bilgisini veren bir perakendecinin de bu bilginin rakipler ile paylaşılabileceğini öngörmesi gerekmektedir.

Ayrıca bu ispat standardının getirdiği bir diğer risk de bir tedarikçi ile perakendeci arasında gerçekleşen iletişimlerin rekabete aykırılık bakımından yeterli görülebilecek olmasıdır. Zira bir perakendeci ile tedarikçi arasında pazardaki fiyatlara ve/veya fiyat geçişlerine ilişkin bir iletişim gerçekleştirilmiş olabilecektir. Öte yandan bu iletişim dahilinde öğrenilen bilgiler tedarikçi tarafından diğer perakendecilere aktarılmamış olabilecektir. Bununla birlikte bu yaklaşım dahilinde ilk iletişimin bulunması neticesinde tamamıyla varsayımsal bir değerlendirme yapılabilecek ve bu bilgilerin diğer perakendecilere de aktarıldığı şeklinde bir yorumda bulunulabilecektir. Bu da esasen iletişimden haberdar olmayan perakendecinin varsayımsal değerlendirme neticesinde aksini ispatlayamayacağı bir ihlal iddiası ile karşı karşıya bırakabilecektir.

Bu açıdan ilgili karar dahilinde Birleşik Krallık yaklaşımının esas alınması halinde hub and spoke bakımından ulaşılabilecek sonucun Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararından farklı olmayacağı düşünülmektedir. Zira karar dahilinde yer alan iletişimlerde aranan beş şartın tamamını karşılayan bir iletişimin olmadığı düşünülmektedir. Bunun arkasında ise ihlal isnadında bulunulan iletişimlerin tarafı olmayan perakendecilere yönelik olarak da ihlal iddiası ileri sürülmektedir. Oysaki hub and spoke dahilinde yer alan şartların bir kısmını karşılayan iletişimin bir diğer perakendeci dahilinde gerçekleştirilmemiş olması olasıdır. Bu ispatlanmadan teşebbüse yönelik ihlal iddiasında bulunulması ise ispat standardını ortadan kaldıracaktır.

Özet olarak bu noktada Rekabet Kurulu tarafından benimsenmesi gereken yaklaşımın Zincir Market Kararında benimsenen yaklaşımdan ziyade daha önce benimsenmiş olan Birleşik Krallık yaklaşımı olduğu düşünülmektedir. Zira bu tür iddiaların konusunu genellikle dikey ilişki içerisinde yer alan teşebbüsler oluşturmaktadır ve bu ilişki içerisinde gerçekleştirilen iletişimler kendiliğinden rekabete aykırı olarak değerlendirilememektedir. Dolayısıyla teşebbüsler arasında hukuka aykırı bir amaçla gerçekleştirilmeyen ve taraflar arasındaki ticari ilişkinin doğası gereği gerçekleşen iletişimlerin varsayıma dayalı bir ispat standardı dahilinde incelenmesi taraflar arasındaki ilişkiye ve pazarın dinamiklerine zarar verebilecektir.

Ayrıca birçok rekabet otoritesi tarafından halihazırda bu kriterler benimsenmiş ve defalarca uygulanmışken henüz yargı denetimini dahi tam olarak tamamlamamış olan bir ispat standardının benimsenmesi de kararların daha sonra ispat yetersizliği sebebiyle iptaline yol açabilecektir. Dolayısıyla Rekabet Kurulu tarafından her ne kadar Zincir Market Kararında Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımı esas alınmış olsa da bu yaklaşımdan vazgeçilerek Birleşik Krallık yaklaşımını esas almasının daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Türk rekabet hukukunda 2021 yılında verilen Zincir Market Kararı ile birlikte hub and spoke bilgi değişimine yönelik ilk ihlal kararı verilirken; ulaşılan ihlal kanaatinde benimsenen ispat standardı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Zira Rekabet Kurulu, Zincir Market Kararında daha önce vermiş olduğu üç karardan farklılaşarak Birleşik Krallık yaklaşımını benimsememiş ve Zincir Market Kararına yakın bir dönemde Portekiz Rekabet Otoritesinin verdiği iki kararda uygulanan ispat standardını benimsemiştir. Rekabet Kurulunun yaklaşımındaki bu değişim de hub and spoke bilgi değişimi ihlallerinde bundan sonra nasıl bir ispat standardı benimseneceği sorularını beraberinde getirmiştir.

Niteliği itibarıyla atipik bir ihlal türü olan hub and spoke bilgi değişiminde, yatay bir rekabete aykırılık bulunsa da bu aykırılığın meydana gelebilmesi için dikey bir unsurun varlığı gerekmektedir. Zira bu ihlal tipinde rakipler birbirleriyle ya hiç iletişime geçmemekte ya da az miktarda iletişime geçmektedir. Kaldı ki ihlal kanaatine de pazarın farklı bir seviyesinde faaliyet gösteren ve rakip olarak değerlendirilmeyen bir teşebbüsle gerçekleştirilen iletişimlerden yola çıkılarak varılmaktadır. Genellikle bu teşebbüs rakiplerin ortak bir tedarikçisi/perakendecisi olmaktadır ve rakiplerle kurduğu iletişimler sonucunda rekabete aykırılığın adeta bir yürütücüsü/organizatörü haline gelmektedir. Bu rekabete aykırılık dahilindeki sorumluluğunun neticesinde de organizatör konumundaki tedarikçi/perakendeci de kendi lehine sonuçlar elde edebilmektedir. Örneğin; dikeyde yer alan teşebbüsün tedarikçi olduğu bir durumda bu ihlale taraf olmanın neticesinde pazarda istediği fiyatların uygulanabilmesini sağlayabilmekte ya da perakendeciler tarafından kendisine kesilen iade/fark faturalarından kurtulabilmektedir. Nitekim yürütülen soruşturma neticesinde bu yönde bir tespitin yapılması halinde de bu teşebbüs yatay seviyede rekabete aykırı anlaşmaya/uyumlu eyleme taraf olan teşebbüslerle aynı oranda sorumlu tutulmaktadır.

Öte yandan ihlale dikey iletişimler dayanak olarak gösterildiğinden ilgili iletişimlerin rekabete aykırı bir amaçla mı yapılıp yapılmadığı da ayrı bir ispat sorunudur. Zira yukarıda yer alan örnekten de anlaşılacağı üzere, dikey ilişki içerisinde yer alan teşebbüsler aralarında pazarın yapısına, fiyatlamanın nasıl olması gerektiğine, fiyat geçişlerine ilişkin iletişime geçebilmektedir ve bu iletişimler kendiliğinden rekabete aykırı nitelikte iletişimler değildir. Bu iletişimlerin bir hub and spoke bilgi değişimi olarak değerlendirilebilmesi için iletişime taraf teşebbüslerin bir rekabete aykırı amaç üzerinde mutabakat sağlamış olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte bu husus salt iletişimlerden yola çıkılarak ispatlanamayacaktır. Zira vurgulandığı üzere, taraflar hiçbir şekilde rekabete aykırı bir amaç içerisinde olmaksızın pazardaki birçok değişken üzerinde iletişime geçebilecektir.

Bu durum da esasında hub and spoke bilgi değişimlerinde ispat sorununu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim birçok rekabet otoritesi tarafından bu iddia ile soruşturma yürütülmüş olmasına karşılık, hub and spoke bilgi değişimi ihlali olduğu yönünde karar veren otorite sayısı oldukça azdır. Bu açıdan bakıldığında son dönemde Portekiz Rekabet Otoritesi tarafından verilen ihlal kararlarının (ki bu ihlal kararları benzer soruşturmalar dahilinde verilmiştir) haricinde çok az sayıda otorite tarafından ihlal kararı verildiği görülebilecektir. Bu iddia üzerine en detaylı inceleme ve soruşturmaları yürüten ülkeler ise Amerika Birleşik Devletleri ile Birleşik Krallıktır. Her iki ülkenin ortak özelliği de hub and spoke bilgi değişimine yönelik oldukça yüksek ve ispatı zor kriterler getirmeleridir. Bu derece yüksek ispat standardının getirilme gerekçesi ise yukarıda da belirtildiği üzere dikey ilişki içerisinde olan teşebbüslerin rekabete aykırı bir niyetle ilgili iletişimlerini gerçekleştirip gerçekleştirmediklerinin tespiti ve rakipler arasında ileri sürüldüğü şekilde bir rekabet ihlaline taraf olma yönünde niyetin bulunup bulunmadığıdır.

Nitekim bu sebepten ötürü de Birleşik Krallık otoriteleri tarafından ispat için maddi ve manevi olacak şekilde toplamda beş kriter getirilmiş ve bu beş kriter her bir iki taraflı iletişim ve bulgular özelinde ortaya konmaya çalışılmıştır. Maddi unsurlar (i) A teşebbüsünün B teşebbüsüne geleceğe dair fiyatlama niyetini açıklaması, (ii)

B'nin bu bilgiyi C teşebbüsüne aktarması ve (iii) C'nin de bu bilginin A'dan geldiğini bilmesi ve fiyatlama kararlarında kullanması iken manevi unsurlar ise (iv) A teşebbüsünün B ile gerçekleştireceği bilgi paylaşımının arkasında pazardaki koşulları etkilemek olması ve (v) C teşebbüsünün de B aracılığıyla kendisine gelen bilginin A tarafından verildiğini bilmesi ya da bilebilecek durumda olmasıdır. Nitekim hub and spoke bilgi değişiminin ispatı için en kritik ve en zor nokta da maddi unsurlardansa manevi unsurların ortaya konulmasıdır. Bu ispat süreci dahilinde bu kriterlerin birinin dahi ortaya konulamaması ilgili iletişimin hub and spoke bilgi değişimi dahilinde değerlendirilemeyeceği sonucunu doğurmaktadır.

Bu açıdan Birleşik Krallık yaklaşımı özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelerin rekabet otoriteleri tarafından benimsenmiş ve bu ihlal tipinde uygulanmıştır. Türk Rekabet Kurulu da verdiği dört kararın üçünde bu kriterleri uygulamış ve bu kriterlerin yokluğu gerekçesiyle teşebbüslere yönelik bir hub and spoke bilgi değişimi gerçekleştirdikleri yönünde iddiada bulunmamıştır. Özellikle Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında benimsenen yaklaşım bu durumun açık bir örneğidir.

Amerika Birleşik Devletleri de ülkesel bazda hub and spoke bilgi değişimi iddiasını en çok inceleyen ülke konumundadır ve benimsemiş olduğu ispat standardı kriterleri Birleşik Krallık ispat standardından daha katı ve yüksektir. Bu yönde bir ispat standardının benimsenmesinin arkasındaki gerekçe de Birleşik Krallık yaklaşımı ile paraleldir.

Birçok ülke tarafından benimsenmiş ve uygulanmış olan Birleşik Krallık yaklaşımı ve bu yaklaşımdan da daha üst seviye bir ispat standardı arayan Amerika Birleşik Devletleri yaklaşımının yerine Rekabet Kurulu, Zincir Market Kararı ile birlikte bu ihlal türünde Portekiz Rekabet Otoritesinin ortaya koyduğu ispat standardını benimsemiştir.

Bu ispat standardı dahilinde; teşebbüs ve iletişim özelinde değerlendirmeden ziyade dosyada yer alan iletişimler daha bütüncül bir şekilde incelenmiş, teşebbüs özelinde farklılaşan bir inceleme gerçekleştirilmemiştir. Keza benimsenen ispat

standardında ortaya konulması gereken niyet unsuru yerine tedarikçiye iletilen bilginin rakip perakendeciyle paylaşılacağını ya da paylaşılabilirliğini öngörebileceği veya öngörmesi gerektiği yönünde bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre kendisine bilgi aktarılan perakendecinin bilginin kaynağının rakibi olduğunu bilmesi ve/veya tedarikçisine kendi stratejik bilgisini veren bir perakendecinin de bu bilginin rakipler ile paylaşılabilirliğini öngörmesi gerekmektedir.

Benimsenen bu ispat standardının niteliği itibarıyla Birleşik Krallık yaklaşımına kıyasla oldukça düşük olduğu değerlendirilmektedir. Zira bu ihtimalde bir ticari ilişki içerisinde olan iki teşebbüs arasında tamamıyla ticari hayatın doğası gereği iletişim kurulurken; bu iletişimler başka iletişimlerle birlikte değerlendirilerek rekabete aykırı olarak değerlendirilebilecektir. Halbuki bu noktada bu ihlal tipi için en kritik unsur, manevi unsurun yani niyetin ispatıdır. İletişimin tarafları konumundaki teşebbüslerin niyetinin açıkça ispat edilemediği bir noktada teşebbüsler ticari ilişki içerisinde gerçekleştirdikleri iletişimlerden sebep ihlal iddiası ile karşı karşıya kalabilecektir.

Bu sebepten ötürü de hub and spoke bilgi değişimi iddialarına yönelik Birleşik Krallık tarafından ortaya konulan ispat standardının benimsenmesinin daha yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu yaklaşım yerine Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımının benimsendiği Zincir Market Kararının da ispat standardı bakımından eleştirilebileceği düşünülmektedir. Bu eleştirinin dayanak noktası da yapılan değerlendirmenin teşebbüs özelinden ziyade bütüncül olması ve bu bütüncül inceleme kapsamında teşebbüslerin rekabete aykırı bir niyeti olup olmadığının detaylı incelenmemesidir.

Zira Birleşik Krallık yaklaşımını esas aldığı Bilgisayar ve Konsol Oyunları Kararında Rekabet Kurulu, her bir teknomarket ile Aral arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu inceleme dahilinde de yine her bir iletişim özelinde değerlendirme gerçekleştirmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda da iletilen bilgilerin teknomarketler tarafından rakip teknomarketlerden geldiğinin bilinip

bilinmediğinin belirsizlik teşkil ettiğİ sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Zincir Market Kararında bu yönde bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bu da esasen teşebbüslerin taraf olmadığı ve adının dahi geçmediğİ iletişimlerden de yola çıkılarak ihlal iddiası ile karşı karşıya kalmalarına sebebiyet verebilecektir.

Ayrıca Portekiz Rekabet Otoritesinin yaklaşımına yönelik halihazırda yargı denetim yolu açıktır ve bu yol henüz tüketilmemişken ve ilgili kararın iptal olma ihtimali de mevcutken bu yaklaşımın benimsenmesi de riskli olmuştur.

Bu doğrultuda iki ispat standardı karşılaştırıldığında; Birleşik Krallık yaklaşımının Türkiyede ispat eşiğİ olarak benimsenen makul şüphenin ötesinde ispat standardı eşiğini karşılayacağı düşünülmektedir. Zira bu yaklaşımda aranan beş kriterin ispatında oldukça yüksek ve katı bir standardın benimsenmesi verilecek kararların hatalı olma ihtimalini minimuma indirecek ve dikey ilişki içerisinde bulunan teşebbüsler arasında gerçekleştirilen iletişimler bakımından hukuki açıdan daha belirli bir ispat standardı benimsenmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Arı, Zekeriyya: Rekabet Hukukunda Danışıklılık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, 1. Bası, Yetkin Yayıncılık (2004)

Aslan, Yılmaz: Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, 6. Bası Ekin Yayıncılık (2021)

Garrod, L., Harrington, J. E., & Olczak, M. (2021). Hub-And-Spoke Cartels: Why They Form, How They Operate, and How to Prosecute Them. The MIT Press.

Kuru, B., Aslan, R. ve Yılmaz E. Medeni Usul Hukuku, 17. Baskı Yetkin Yayınları, Ankara

Melikşah Yasin, İdari Yargılama Usulünde İspat, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Yıldız Uğur, Rekabet Hukukunda ABC Bilgi Değişimi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2018

Whish, R. Competition Law, Oxford Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, 2009.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Eserler

Albors-Llorens, A. Horizontal Agreements and Concerted Practices in EC Competition Law: Unlawful and Legitimate Contacts Between Competitors, The Antitrust Bulletin, Vol. 51, No. 4.

Gönenç Gürkaynak ve Diğerleri, ““Topla ve Dağıt” Tipi İhlallerin Rekabet Hukuku Boyutu” BATIDER, Cilt: 29, Sayı 3, 2013

Diego Hernández, 'Drawing the Boundaries Between Hub-and-Spoke Cartels and Vertical Agreements: Lessons from the United Kingdom and the United States to Chilean Competition Law', (2018), 41, World Competition, Issue 2, pp. 275-298,

Harding Christopher, “Forging the European Cartel Offence: The Supranational Regulation of Business Conspiracy” (2004) 12 (4) European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice

Kovacic, William “The Identification and Proof of Horizontal Agreements under the Antitrust Laws” Antitrust Bulletin, Vol. 38, No,5

Kyriakos N. Kotsoglou, “How to Become an Epistemic Engineer: What Shifts When We Change the Standard of Proof?”, Law, Probability and Risk, Vol. 12, 2013

Odudu, Okeoghene: Indirect Information Exchange: The Constituent Elements of Hub and Spoke Collusion, European Competition Journal, Sayı 7 (2) (2011)

OECD: Policy Roundtables: Prosecuting Cartels without Direct Evidence (2006) (<https://www.oecd.org/daf/competition/37391162.pdf>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

OECD: Roundtable on Hub and Spoke Arrangements, Background Note (2019) ([https://one.oecd.org/document/DAF/COMP\(2019\)14/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP(2019)14/en/pdf)) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

OECD: Roundtable on Hub and Spoke Arrangements, Note by the European Union (2019) ([https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2019\)89/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2019)89/en/pdf)) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

OECD: Roundtable on Hub and Spoke Arrangements, Note by France (2019) ([https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2019\)89/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2019)89/en/pdf)) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

OECD: Roundtable on Hub and Spoke Arrangements, Note by Germany (2019) ([https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2019\)104/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2019)104/en/pdf)) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

OECD: Roundtable on Hub and Spoke Arrangements, Note by the United Kingdom (2019) ([https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2019\)106/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2019)106/en/pdf)) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

OECD: Roundtable on Hub and Spoke Arrangements, Note by the United States (2019) ([https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2019\)88/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2019)88/en/pdf)) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Philip E. Areeda, Herbert Hovenkamp; Antitrust Law: An Analysis of Antitrust Principles and Their Application

Sanlı, Kerem Cem, Türk Rekabet Hukukunda Haksız Fiil Sorumluluğu, Rekabet hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-I

Whish, R, Fighting Cartels: The Legal Meaning of Conspiracy, Fighting Cartels-Why and How? Swedisch Competition Authority, 2001, Stockholm

3. Kararlar ve Kılavuzlar

Almanya Rekabet Otoritesinin 23.02.2016 tarihli ve B10-40/14 sayılı Haribo Kararı.

Almanya Rekabet Otoritesinin 16.06.2015, 30.12.2015, 28.04.2016 ve 02.12.2016 tarih ve B10-20/15 sayılı *AB InBev Bira* Kararı

Amerika Birleşik Devletleri Temyiz Mahkemesi 11. Daire'nin 23.10.1998 tarihli ve 158 F.3d 548 sayılı *City of Tuscaloosa v. Harcross Chemicals, Inc.* Kararı

Amerika Birleşik Devletleri Temyiz Mahkemesi 9. Dairesi'nin 25.08.2015 tarihli ve 798 F.3d 1186 sayılı *In Re Musical Instruments & Equipments* Kararı

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'nin 15.01.1991 tarihli ve 89-1149 sayılı Grogan v. Garner Kararı

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'nin 13.02.1939 tarihli ve 306 US 208 sayılı Interstate Circuit, Inc. v. United States Kararı

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'nin 20.03.1984 tarihli ve 465 US 752 sayılı Monsanto Co. v. Spray-Rite Serv. Corp. Kararı

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'nin 21.05.2007 tarihli ve 05-1126 sayılı Bell Atlantic Corp v. Twombly Kararı

Ankara 9. İdare Mahkemesinin 30.05.2022 tarih, 2021/2670 E. ve 2022/1193 K. sayılı kararı

Avrupa Komisyonu'nun 10.12.2003 tarihli COMP/E-2/37.857 – Organic Peroxides Kararı

Avrupa Komisyonu'nun 25.07.2013 tarihli CASE AT. 39847 – E-books Kararı

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Anic Partecipazioni SpA arasındaki C-49/92 P sayılı Dava

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Coöperative Vereniging “Suiker Unie” UA and Others arasındaki ECR I-1663 sayılı Dava

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile AC-Treuhand arasındaki C-194/14 P sayılı Karar

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile ACF Chemiefarma arasındaki ECR I-661 sayılı Dava

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Bayer arasındaki ECR II-3383 sayılı Dava

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Imperial Chemical Industries Ltd. arasındaki ECR I-619 sayılı Dava

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile UAB ve Diğerleri ile Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba arasındaki 21.01.2016 tarih ve C-74/14 (ECLI:EU:C:2016:42) sayılı Dava

Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Hüls AG arasındaki ECR I-4287 sayılı Dava

Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin 19.10.2006 tarih ve 2005/1071, 1074, 1623, sayılı UK Court of Appeal, Argos Limited, Littlewoods Limited v. Office of Fair Trading, JJB Sports PLC v. Office of Fair Trading Kararı

CAT'nin 01.08.2003 tarih ve 1021/1/1/03, 1022/1/1/03 sayılı JJB Sports Plc – Allsports Limited v. Office of Fair Trading Kararı

CAT'nin 03.03.2004 tarih ve 1015/1/1/03 sayılı Argos Limited, Littlewoods Limited v. Office of Fair Trading Kararı

CAT'nin 20.12.2012 tarih ve 1188/1/1/11 sayılı Tesco Stores Limited, Tesco Holdings Limited, Tesco plc v. Office of Fair Trading kararı

FTC'nin No 98-4107 sayılı Toys "R" Us Kararı

OFT'nin 01.08.2003 tarih ve CA98/06/2003 sayılı Replica Football Kit Kararı

OFT'nin 21.11.2003 tarih ve CA98/8/2003 sayılı Argos/Littlewoods/Hasbro Kararı

OFT'nin 26.07.2011 tarih ve CA98/03/2011 sayılı Tesco Kararı

Portekiz Rekabet Otoritesinin 20.06.2022 tarih ve PRC/2017/3 ve PRC/2017/11 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 24.07.2007 tarih ve 07-60/713-245 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 08.07.2009 tarih ve 09-32/703-163 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 14.09.2011 tarihli ve 11-47/1163-409 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 16.10.2012 tarihli ve 12-50/1445-492 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 08.03.2013 tarih ve 13-13/198-100 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 16.12.2015 tarihli ve 15-44/731-266 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 16.03.2016 tarih ve 16-10/162-72 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 07.11.2016 tarih ve 16-37/628-279 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 22.08.2017 tarihli ve 17-27/452-194 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 26.10.2017 tarih ve 17-35/562-245 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 28.11.2017 tarih ve 17-39/629-275 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 15.02.2018 tarih ve 18-05/79-42 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 29.03.2018 tarih ve 18-09/180-85 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 23.09.2021 tarih ve 21-44/646-323 sayılı kararı

Rekabet Kurulunun 28.10.2021 tarih ve 21-53/747-360 sayılı kararı

Rekabet Kurumu, Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz

Rekabet Kurumu, Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz

4. Elektronik Kaynaklar

Aslan, Ece Fatma, Geleceğe Yönelik Bilgi Paylaşımının Rekabet Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi ve Rekabet Kurumunun Bilgi Paylaşımı Konusunda Yaklaşımı, Rekabet Dergisi, Cilt 13, Sayı:3, 2012, s. 3- 79. (<https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/dergi/51-pdf>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Can, Burcu Rekabet Hukukunda Kartellere İlişkin İspat Standardı, Ankara, Rekabet Kurumu Yayınları, 2012 (<https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/uzmanlik-tezleri/136-pdf>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Demir Koray, Hub&Spoke Kartelinin Özellikleri – Uygulamanın Yeniden Satış Fiyatının Belirlenmesine Yönelik Tartışmalar ile İlgisi (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/863715>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Harrington Jr, Joseph E./Harker Patrick: How Do Hub-and-Spoke Cartels Operate? Lessons from Nine Case Studies (2018) (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3238244) Son Erişim Tarihi, 16.10.2022

ICN Cartel Working Group – Webinar Hub and Spoke Cartel Cases, AdC Hub-and-Spoke Cartel Cases (https://www.internationalcompetitionnetwork.org/wp-content/uploads/2021/03/CWG_webinar_hubspoke_032021.pdf) Son Erişim Tarihi, 16.10.2022

Gökşin H. Kekevi, Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Birlikte Hakim Durumun Kötüye Kullanılmasında Kolaylaştırıcı Eylemler, (Uzmanlık Tezi), RK, Ankara, 2003, (Uzmanlık Tezi) (<https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/uzmanlik-tezleri/21-pdf>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Klein, Benjamin: Antitrust Analysis of Hub-and-Spoke Conspiracies (2017), (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2909341) Son Erişim Tarihi, 16.10.2022

Orbach, Barak, Interstate Circuit and Conspiracy Theories, University of Illinois Law Review (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3332447) Son Erişim Tarihi 16.10.2022

Orbach, Barak, Hub-and-Spoke Conspiracies The Antitrust Source 1, 1, 3. (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2765476) Son Erişim Tarihi 16.10.2022

Pişmaf, Şamil, İktisadi ve Hukuk Açısından Teşebbüsler Arası Bilgi Değişimi, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi Yayın No 280, Ankara, 2012

(<https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/uzmanlik-tezleri/115-pdf>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Rordigues A. S., Tourais C., Cordeiro M. R., Dias M., Rocha M. Ve Longo R. Hub-and-Spoke Cases in the Portuguese Grocery Sector (<https://www.competitionpolicyinternational.com/wp-content/uploads/2022/01/6-Hub-and-spoke-Cases-in-the-Portuguese-Grocery-Sector-Rodrigues-Tourais-Robalo-Dias-Roch-Longo.pdf>) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Sahuguet, Nicolas Walckiers Alexis, Hub-And-Spoke Conspiracies: The Vertical Expression Of A Horizontal Desire? (2013) (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2502147) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Walén, Alec., “Proof Beyond a Reasonable Doubt: A Balanced Retributive Account” Louisiana Law review, Vol.76. No. 2. 2015 (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2562563) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022

Whelan Peter, Trading Negotiations Between Retailers and Suppliers: A Fertile Ground For Anti-Competitive Horizontal Information Exchange”, European Competition Journal, 2009 (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3084756) Son Erişim Tarihi: 16.10.2022